

D-3401_h

A TANÍTÓKÉPZÉS TÖRTÉNETE SOMOGYBAN

Honfi Aladár

főiskolai adjunktus

Kaposvár

Tartalomjegyzék

Bevezetés	1.old.
A szervezett tanítóképzés előzményei	5. "
Az I. Ratió Educationis megjelenése és hatása ..	9. "
Tanítóképzésünk a dualizmus korában	19. "
Tantárgyak, tanítási gyakorlatok	43. "
Tanítóképzésünk a századforduló idején	57. "
Az első világháború és tanítóképzésünk	58. "
Az első világháború hatása. A hadiállapot hatása az intézetre	63. "
Tanítóképzésünk a polgári demokratikus forradalom és a Tanácsköztársaság idején.....	66. "
Ellenforradalom 1920-1933.	73. "
Az utolsó évek	80. "
A szülők foglalkozás szerinti megoszlása az adott években: 1906/07; 1913/14; 1918/19; 1926/27; 1932/33.	83. "
Bárány Ignác pedagógiai munkássága	94. "
Legjelentősebb pedagógiai művei	94. "
Bárány Ignác pedagógiai tevékenységének értéke- lése	109. "
Mohar József igazgató pedagógiai munkássága 1990-1919.	111. "
A "Népiskolai Szemle " - "Iskolai Szemle" pedagó- giai folyóirat beindítása	117. "
A testület pedagógiai tevékenysége	124. "
Az "Iskolai Szemle" beszüntetése	136. "

Tanítóképzésünk esurgói kísérlete 1945. után	141. old.
A Kaposvári Tanítóképző Intézet 1950-1960.	144. "
A felsőfokú tanítóképzés 1959-1979.	162. "
Az 1958. évi 26. törv. erejű rendeletek a főiskolai képzésre vonatkozó részei	163. "
Az 1972-es párthatározat vonatkozó részei	186. "
A tanítóképző intézetek főiskolává szervezése	189. "
A főiskolává szervezés társadalmi szükségessége és az általános iskolai pedagógusképzés új tanter- ve	196. "
A KISz szervezet tevékenysége	199. "
Gyakorló Iskola	201. "
A főiskolai szintű tanítóképzés jelentősége	208. "
Távlati tervek a főiskolán	210. "

A tanítóképzés története Somogyban

I. Bevezetés

II. Tárgyalás

- 1/ Somogy általános helyzetének elemzése
/Az I. Rátió előtti idő/
- 2/ Az I. Rátió hatása Somogyban
- 3/ Tanítóképzésünk hivatalos kialakulása
/1828. az első hivatalos tanítóképző/
- 4/ Tanítóképzésünk a dualizmus időszakában
  - a/ 1868. 38. tv. Az Eötvös törvény létrejötte
  - b/ 1869. Az első somogyi tanítóképezde megalakulása Csurgón
  - c/ Az első világháború és a képzés
  - d/ A Tanácsköztársaság és a magyar tanítóképzés átszervezése - hatása a csurgói képzőre
- 5/Az ellenforradalmi tanítóképzés 1920-1945.
  - a/ A csurgói tanítóképzés az ellenforradalom éveiben
  - b/ A csurgói tanítóképzés utolsó évei 1933.
- 6/ A felszabadulás után kialakuló tanítóképzés
  - a/ Tanítóképzés Somogyban
  - b/ a középfokú tanítóképző megalakulása 1951.
  - c/ A felsőfokú tanítóképzés megszervezése, megerősítése, fejlesztése
  - d/ Főiskolai tanítóképzés 1976-tól

III. A fejlődés távlatai

B e v e z e t é s

Dolgozatom témája a tanítóképzés története Somogyban. A dolgozat ekként bemutatja a tanítóképzés kialakulását, fejlődését, a csurgói tanítóképzés megszűnését, majd a megyeszékhelyen kialakult somogyi tanítóképző kialakulását és történetét a mai napig.

Az 1869. előtti idők rövid elemzését szükségesnek tartottam, mert ez az elemzés történeti előzményként szerepel ebben a nagy politikai küzdelemben, amit úgy nevezünk: nemzeti ellenállás.

Bemutatottm azt a hatalmas küzdelmet, amelyet a megyében a Belsősomogyi Református Egyházmegye keretein belül vívtak a megye tisztségviselői a tanítóképzés kialakulása érdekében. E harcban megjelent ez 1868. tc., amely hazánkban kötelezővé tette a tanítóképzés megszervezését, hiszen a rendelet szerint 20 tanító és tanítónő képezde felállítására válik országosan szükségessé. A törvény jelentősége, hogy a tanítóképzést állami feladattá tette Magyarországon, megengedve, hogy a felekezetek is állíthassanak tanítóképezdét, a képzési időt felemelte 3 esztendőre, a képezdek mellé létrehozta a gyakorló-iskolákat, s bevezette a 3 év sikeres elvégzése után a képesítő vizsgálatot.

E törvény alapján jött létre 1869-ben a Csurgói Tanítóképezde, amelynek szervezeti felépítése az Föt-vös-féle törvény alapján ment végbe, de a fejlesztésben, a további szervezésben döntő volt a csurgói polgárok jog és teherbíró képessége. Az a teherbíró képesség döntő mértékben determinálta a képezde további fejlesztését, - köztudott nagy anyagi nehézségekkel küszködött 1933-ig, amikor is bezárta kapuját. Így Somogy azután 1950-ig nem rendelkezett tanítóképezdével, a megye számára tanítókat 17 éven keresztül nem tudtak képezni. Budapest, Pécs, Kőszeg fogadta a somogyi fiatalokat, hogy tőlük idegen megyében szerezzék meg a képesítő vizagálót. Ez a nagy huza-vona, ami a 100 éves somogyi képzésben felmerült, késztetett a dolgozat tartalmi munkájának elemzésére. Ennek a 74 évnek történeti bemutatása, amely alatt a nagy gazdasági nehézségek közepette is óriási pedagógiai tevékenységet látott el az intézet vezetősége, különös tekintettel Bárány Ignác, Bárány Gyula, Éber Dezső, Mesterházy Jenő stb. pedagógusok nagy oktató-nevelő munkája - sőt pedagógiai irodalmi tevékenységére is.

A csurgói vezetőség célja, hogy Somogy tanítóóságának pedagógiai szemléletét fejlesszék, hogy oktató-nevelő tevékenységüket emeljék, irodalmi tevékenységet is elláttak. Ők szerkesztették a Népiskolai Szemlét, majd az Iskolai Szemlét. E közlönyök sajtó fórumot biztosítottak a somogyi tanítóóság számára. Túl értékes pedagógiai

folyóiratok voltak ezek, olyannyira, hogy a Somogy megyei Továbbképzési Intézet vezetősége a csurgói folyóirat analógiájára, illetőleg emlékére 1979-ben beindította az Iskolai Szemlét, amelynek szerkesztésében döntő szerepet játszik a főiskola vezetősége.

Történelmi tények igazolják, hogy a képezde a nagy történelmi harcokban is a haladást igyekezett biztosítani, amely látható az iskolában működő tanári munkában, s látható a gyakorlati kiképzés munkájában, ahogyan a fiatal növendékek képzését igyekeztek megvalósítani.

A csurgói tanítóképezde 1933-ban bezárta kapuit, s ezzel megszűnt az a bizonytalanság, amely a testületben évtizedeken keresztül fennállt. Lezárult a tanítóképzés Somogyban, olyan iskolát vesztettünk el, amely kiváló fiatal tanítónemzedéket biztosított Somogynak.

1950-ben ismét megjelenik a lehetőség - képzőt kap a megye, de most már Kaposvár - a megyeszékhely vezetősége kéri, követeli a képző megyeszékhelyen történő elhelyezését.

A megye tanítóóságának képzésében ismét önellátóak lettünk. A középfokú képzési szint 1959-ben megszűnt, s akkor végül is olyan döntés született a Minisztérium és a megye vezetősége között, hogy Kaposvár megkapta a felsőfokú tanítóképző intézetet, amely jelenleg tanítóképző főiskola címen

fejti ki célját, feladatát és képez Somogy, Baranya, Tolna és Zala megyék részére fiatal tanítókat.

A múlt kötelez, hibáival, erényeivel, dicsőségével, s az utókor akkor lesz hálás, ha felidézi a "régii dicsőséget" s megörökíti az utókornak ezzel a céllal, hogy lássa a nagy harcot, a nagy munkát, amiben kikristályosodik a magyar tanítótság hivatástudatának tartalmi jelentősége.

A szervezett tanítóképzés előzményei

A 19. sz. előtti korok történelmét ismerve tudjuk, hogy az oktató-nevelőmunka szervezésében, végrehajtásában döntő szerepe volt az egyháznak. Az egyház kivette részét az iskolák szervezésében, a politikai életben, sőt az államok belső életének irányításában is. Kezdetben papok, majd templomi segédszolgálatra megválasztott személyek tanították olvasásra, írásra, éneklésre esetleg "számadásra" a gyerekeket. Ezeket a személyeket "mesternek" nevezték, de mielőtt e megbízatásra megválasztották, próbára bocsátották - "approbáltatták". /1/

Az első időszakot így a "képzés nélküli korszak" jelentette. A tanítók approbáltatásának gyakorlata Somogy megyében a XVIII. század végére általánosan elterjedt. Ezt tükrözik az 1789-es megyei "Conscriptio Scholarum" is. /2/

A 18. század végén már nem csak papok tanítottak. Iskolamester ekkor majdnem mindenki lehetett, kiképzésükre iskola nem állt rendelkezésre. Tanítási körülményeiről: tantermül a saját kis lakásuk szolgált. Ki volt tehát tanító? Ki ment erre a pályára? Az, aki bármi kevés oktatásban részesült, különösebb nagyobb tehetsége más

pálya irányában nem volt, így elment tanítani. Tanítóra pedig szükség volt, mert a papok az oktatást szívesen átruházták a tanítóra.

Szakál János erről így emlékezik:

"... mindenféle tanulmányait abbahagyott, vagy egyáltalán el sem kezdett ember hosszabb-rövidebb ideig megpróbálkozott az iskolamesterséggel ... A gimnázialis oktatás minden rétegeből találkozunk iskolamesterekkel, de olyanokkal is, akik éppen csak írni-olvasni tudtak, levitézlett katonák, de akadtak szép számmal kézművesek is." 13/

Az iskolák mégis szívesen vették az ajánlatot, hiszen tanítókat onnan vettek, ahonnan tudtak - azok kiképzésére iskola nem volt. A gimnáziumok grammatikai fokozata nyújtott ugyan bizonyos előkészületet a tanítóságra, de konkrét képzést, s ezzel járó képesítést nem kaptak a tanulók.

A tanítói ellátottság somogyi helyzetéről a Consriptió Scholarum adatai a következőket tárják fel.

Az összeírás szerint 71 tanuló közül 16-an vizsgáztak a megyében és lettek mesterek. A katolikus "tanítójelölteket" a felettes egyházi hatóság képviselője, a plébános vizsgáztatta és "minősítette". A "vizsgáztatás" alapját az egyházi teendőkben való jártasság jelentette, amely alapján a minősítést kiállították. Az adatokból kitűnik, hogy más megyében is szerezhettek minősítést míg az alkalmazásuk Somogy megyéhez kötötte őket.

A protestáns tanítók kiválasztása nagyobb körültekintést igényelt. Vizsgálataikat az egyházmegye esperesének székhelyén az esperes által vezetett bizottság előtt tette le. Az összeírásban szereplő 21 református tanító közül 6 a Bel-sősomogyi Református Egyházmegye esperese előtt Hedrehelyen, míg 4 a "Debreceni Református Collégiumnak Tiszteletes Professzoraitól aprobáltatott."

A katolikus tanítók közül a balatonberényi és kéthelyi tanítók, a reformátusok közül a belegi és komlósi tanítók vizsgáltak példamutatóan, megfelelő körülmények között.

Az evangélikus tanítóóság hasonlóan vizsgaköteles volt a "superintendencia előtt", mely az alkalmasságot vizsgálta. Ezen tényt igazolja a vései evangélikus tanító alkalmassági aprobáltatása, mely az összeírásban szerepel.

A mestervizsga sikeres letétele után tanítói kinevezést kapott, s ha nagyobb városban a gyerek-létszám megengedte, preceptorok, segédtanítók megbízatását engedélyezték. Néhány évig tanítottak a mester mellett, majd ők is aprobáltattak, s mesterként működhettek. Ilyen település volt Marcali és Tapsony, hol segédtanító tevékenységéről tudunk.

A Ratió által létrehozott követelmény alapján gyorsan terjedt az aprobáltatott tanítók száma. Fiatal jelöltek 1778-ban felállított pécsi nemzeti iskolában kapták meg a minősítést - "Pécsett aprobáltatott normálisban". pl. Atta-

la, Szigetvár, Igal róm. kath.; Böhönye, Somogyszob
ref. tanító.

1789_ben a Scholarum szerinti helyzet Somogyban, 73
község között 7-ben nem működött iskola!
A további 6 település adatai: 68 iskolában /volt olyan hely,
ahol 2 iskola is volt!/ 67 tanító és 1 lelkész, továbbá
4 tanító + segédtanító is működött. /4/

A tanítók közül	Protes- táns	Katholi- kus	Összesen
Helyben approbáltatott	-	7	7
A megyében, de más köz- ségben	8	1	9
Más megyében	3	2	5
Egyházi hatóság előtt orsz.	11	10	21
A debreceni, a pataki kollégiumban	5	-	5
A pécsi "normális" iskolá- ban	5	6	11
Vizsgázott tanító	21	16	37
Vizsgázott, kép.nélküli tanító	3	31	34
Összesen:	24	47	71

A táblázatból kitűnik, hogy tanítóink többsége egyházi ható-
ság előtt "approbáltatott", de az is, hogy milyen nagy a ké-
pesítés nélküli tanítók száma Somogyban is!

Az I. Rátió Educationis megjelenése és hatása

Mária Terézia uralomra kerülése bizonyos felfordulást jelentett az ország közoktatásának ügyében. Jól látta az iskolák jelentőségét, az ország kulturális ügyének emelésében. "Az iskolaügy politikum és az is marad" - vallotta. Előzménye, hogy 1774-ben kidolgozták az osztrák egységes elemi népiskolát, 1776-ban kidolgozták az osztrák gimnáziumi rendszert, s e kettő analógiáját alkalmazták Magyarországra, engedélyezve az uralkodónő részéről az 1777-ben megjelent I. Rátió Educationist.

Az I. Rátió idején indult meg az intézményes tanítóképzés. Mária Terézia Nagy Frigyesztől "kért kölcsön" iskolaszervezőt Felbiger János Ignác személyében. Ő már 1771-ben képzett tanítókat a 2 évfolyamu normáliskola IV. osztályában. A tanítóképzés számára tankönyveket is írt. Ilyen például a "Methoden buch für Lehrer der deutschen Schulen in den Kaiserlich - Königlichen Erbländern - Wien 1776. Ez tulajdonképpen - tanítóképzés könyvalakban. -

Az 1777-ben kiadott I. Rátió jelentette volna a továbblépést általában, s különös tekintettel a somogyi tanítóképzésre.

"A nemzeti iskolák feladata, hogy az egész országban elhelyezett népiskolák élére állítandó tanítók bennük képeztesenek." /5/

Mária Terézia 1779-ben kiadott rendelete Kaposvár városát is nemzeti iskola állítására kötelezte. A Raitó így határozta meg a tanítóképzés célját: "hogy az egész országban lévő népiskolák élére állítandó tanítókat itt képezzenek." /6/

A rendelet megjelenése után hosszú ideig tartó viták keletkeztek 1779-1784-ig. A vita eredmény nélkül zárult le. Csak 1787-ben indult meg a kaposvári iskola szervezése, amely azonban a város vezetőinek nemtörődése, a város szegénysége folytán nem fejlődhetett nemzeti iskolává. Kétosztályos /altanoda/ volt, hol a tanítás nagyon alacsony szinten folyt.

Más vélemény szerint " - 1787-től az ú.n. normális iskola, mely 1779-től tanítókat is képeztetett. 1826-57 között híres volt a Kaposvári Tanítóképző, mely 1857-ben a negyedik fiú osztály felállításával kapta meg az "Elemi Főtanoda" címet, írja Szeghalmy Gyula. /7/

A tanítóképzés szervezeti, tartalmi felépítésének problémái a Reformkorban jelentkeznek határozottabb formában. Ma a tanítóképzés összefonódott ugyan az általános tankötelezettség programjával - de a főúri reakció teljes egészében tiltakozott a tanítóképzés megvalósulása ellen. Célja: hogy - továbbra is sötétségben tartsa a falusi fiatalokat, csak a mezőgazdaság ismereteinek elsajátításával, amint azt annak idején 1806-ban Sándor Lipót főherceg vallotta -.

Az 1825-ös országgyűlésen elhangzott Nyitra vármegye részéről a következő válasz a tanítóképzők létét illetően:

"Mivel a tanításnak minden jó vagy rossz előmenetele fogantja, jobbadán a tanítók hatásától és tudományos ismeretétől függenek, az ebbéli tanítók és oktatók királyi tudományos egyetemnél képeztessenek, és úgy tanítói hivatalra alkalmasabbá tétetvén, az országban lévő népiskolában széjjel küldessenek." /Magyar Ped. 1925. 34. év. - Kocsis Gyula./

Ennek ellenére a rendek mégis felfigyeltek a műveletlenség, nyomor helyzetére, s ennek ellensúlyozására 1828-ban létrejött az első hivatalos Pyrker László által alapított Egri püspöki tanítóképző, amelynek analógiájára a haladó erők hozzájárultak több tanítóképző létrehozásához a reformkorban, mint Szeged, Nagykanizsa, Pest, Miskolc, Érsekújvár. /8/

"A Pyrker-féle egri képzőbe a jelentkezőktől gimnáziumi végzettséget követeltek, továbbá megvizsgálták a testi alkalmasságukat és beszédképességüket is, A tanulmányi idő két év volt, mialatt feldolgozták az elemi iskola tantárgyait, azok tanításának módszereit, közben pedig oktatás- és neveléstant tanultak. Mindezt folyamatos gyakorlati képzés egészítette ki." /8/

E gondolat mélysége végig vonul a reformkor teljes egészében, s mindazok a haladó politikusok, neveléspolitikusok, kik a reformok egészét sürgették - vallották e nézeteket. A I. Magyar Tanügyi Kongresszus jegyzőkönyvéből Pest 1848. Tavasi Lajos - "... a tanítónak a nép között kell élnie, e néppel együtt örülnie, és sirni tudnia, a nép értelmének a nép tanácsadójának, vigasztalójának, példájá-

nak és látnoki vezérének kell lennie. A tanítószágra induló ifjunak elsősorban a tanulmányok és tudományok folyamatát kell elvégeznie ... a képződésnek meg kell változnia, és szintén univerzitási ágakká válniok, habár csak faluban vagy középvárosokban léteznek is"

A kaposvári "normális iskola" Orbán Gábor mester idejében működött legjobban. Sajnos részletesebb pedagógiai methodikai eredményeit tanúsító értékelés nem maradt ránk. Így csupán Hoss József munkáira tudunk hivatkozni, ki Orbán Gábor iskolamester szervezési feladataival is foglalkozik. Orbán mellett segédtanítók segédkantortanítók működtek. Árkus József, Gundy György, Tombor Ferenc, König Alajos személyében.

"A mellette működő segédtanítókat - akiket hivatalosan nem is ismertek el segéd- vagy altanítóknak, csak a kantortanító segédkantorainak, s akiknek eltartása a mester személyes terhe volt - vidéki községek szívesen választották meg mesterüknek." /9/

Ennek oka valószínűleg az volt, hogy Orbán mellett megfelelő jártasságra tettek szert az iskolai munkában is, hiszen a tanítás nagyobb részét általában ők végezték, Szeghalmy Gyula és Hoss József állítása közt ellentét van.

1856. január 20-án kiadott rendelet értelmében Besztercebányán, Esztergomban, Győrött, Kalocsán, Kassán, Nagyszombatban, Nagyváradon, Pécsen, Pesten, Sopronban,

Szatmáron tanítóképző, Pesten pedig tanítónőképződe működött. Ezen intézményekben a képzési idő 2 év. 16 év betöltése alginázium, vagy alreáltanoda elvégzése után került be a jelölt. Tantárgyai megegyeztek a főelemi tantárgyaival, ehhez igazodott a nevelés és tanítástan, mértan, ének, orgonázás, mezőgazdaságtan - és a figyelemmel kísérés /mai értelemben hospitálás/. 3-féle végbizonyítványt szereztek a hallgatók, főelemi-tanítóságra, népiskolai tanítóságra, és altanítói képesítésre való jogosság igazolását.

A somogyi tanítóképzés helyzetére meggyőző tényt szolgáltat, hogy 1850-es években intézményes képzés nem folyt. A vallás és Közoktatásügyi Miniszter felterjesztése, valamint Hoss József műve egyaránt cáfolja Szeghalmy állítását. Kaposvár nem rendelkezett olyan intézménnyel, ahol csak tanítókat képeztek volna. A somogyi tanítók ezen időben másutt vizsgáztak vagy képesítés nélkül tanítottak.

Az 1950-es évek derekán a Belsősomogyi Ref. Egyházmegye elhatározta a gimnázium intézményének fejlesztését. 1855-ben Hedrehelyen tartott közgyűlés eredményeképpen a felsőbb gimnáziumi osztályok helyett az alsó négyre épülő 3 osztályosra tervezett "neveléstani fokozat" bevezetése mellett döntöttek. "Az iskola bővítése a tanítóképzés szempontjából szükséges." /10/

A hozott határozat értelmében az 1854-ben indított gimnázium hatodik osztályát tekintették a tagozat első évfolyamának. Az utólagos átszervezés gyakorlatilag nem je-

lentett tartalmi változást, hiszen az V-VI. osztályt "önkényesen nevezték ki preparandiának." /11/

1856/58-ra elkészített iskolai tanterv szerint:

- I. osztály anyaga - a gimnázium V. osztály anyagával azonos
- II. osztály anyaga - a gimnázium VI. osztály anyagával azonos, + 3 órás szakoktatás
- III. osztály anyaga - a gimnázium VII. osztály anyaga + 6 órás gyakorlati-nevelés és oktatástan + az elemi iskolai tantárgyak oktatása.

Az 1856-58-as kísérleti tanítóképzés óraterve

Osztály	I./V./	II./VI./	III./VII./
Tantárgy	Ó r a s z á m		
Vallás	2	2	2
Vallástanítás módszere	-	-	3
Latin nyelv	4	4	-
Hellén nyelv	3	3	-
Német nyelv	3	3	-
Magyar nyelv	3	3	2
Magyar nyelv tanításának módszere			2
Történelem és földrajz	3	3	1
Történelem és földrajz tanításának módszere			1

Számтан és mértan	6	6	7
Számтан és mértan tanítá- sának módszere			1
Természetismeret	2	2	-
Természetismeret tanítá- sának módszere			1
Oktatástán		"3" egyес tár- gyak ke- retében	
Gyakorlati nevelés és oktatás			

Osztályok szerinti órák száma:	26	26	26

A tervezett szerinti tananyag osztályonkénti
beosztása

I. osztály /V./

1. Vallás: Egyháztörténettan a reformációig
2. Latin nyelv: Livius és Ovidius Metamorphosis: 1 óra
nyelvtan illet. "Írástani gyakorlat".
3. Hellén nyelv: Kenophos Anabarisza, Könyvnelkülözés
Havonként 1 feladat
4. Magyar nyelvten: Szónoklat és költészettan. Megfelelő
írásnemek olvasása, fejtegetése, készítése.
Szerorényi kézikönyve szerint a magyar klasszi-
kusok.

5. Német nyelv: Az irodalom népszerű művei, Irodalomtörténet, könyvnélküli tanulás, stílusgyakorlatok szavaltatok. Havonként két gyakorlat.
6. Történet és földrajz: Ókor görög és római régiségtana mitológiával és irodalomtörténettel. Pütz és Bajcsen szerint
7. Matheris és bölcséleti előtanulmány
Szántan: Mindennemű törték, nemleges szertelen és képzetes mennyiségek.
Mértan: Az eddigiek rendszeres ismétlése 2 óra neveléstannal
8. Természeti ismeretek: Rendszeres ásványtan és növénytan, kiterjesztve a geognosiára, a geológiára és a növények phisiológiájára.

II osztály /VI./

1. Vallás: Egyháztörténet a reformációtól napjainkig.
2. Latin nyelv: Nyelvi és stílusgyakorlatok.
Nyelvtani ismétlés szükséges.
3. Hellén nyelv: Herodotos, Nyelvtani ismétlés szükséges.
4. Magyar nyelv: Az irodalomtörténet legnevezetesebb fejezetei. Folytonos gyakorlás az olvasásban, írásban, és az előadásban.
5. Német nyelv: Irodalomtörténet. Nehezebben érthető művek és beszédgyakorlatok.
6. Történet és földrajz: Közép és újkor különös tekintettel az ausztriai birodalomra.

7. Számten és mértan: Számten; viszonyok, hatványok, gyökök, elsőfoku egy- és többismeretlenes egyenletek.

Mértan: Háromszög mértan Mócnik szerint.

8. Természetismeret: Rendszeres állattan, kiterjesztése az állatok élettanára és földrajzára.

9. Oktatástan

III. osztály

1. Vallás: Az elemi iskolai vallástanítás módszeres tartalma

2. Magyar nyelv: A magyar nyelv. Stilizálás elemei. Iskolai tanítás módszere.

3. Történelem és földrajz: A történelem és földrajz oktatásának módszere, különös tekintettel arra, miként kelljen a gyermekben az elbeszélési készséget fejleszteni".

4. Számten és bölcséleti tanulmányok: A számtani ismeretek tanításának módszere.

5. Természetismeret: A természetismeret elemi iskolai tanításának módszere.

6. Gyakorlati nevelés és oktatástan.

A terv nem kapott hatósági jóváhagyást, így az olcsó csurgói tanítóképző hamarosan megszűnt. Értendő, hogy így Somogy ismét tanítók nélkül maradt: "A népiskolák tanítóinak többsége nem rendelkezett megfelelő felkészültséggel, tanítói képesítéssel. Az Entwurf rendezte a képzők sorsát, nagyon sok képzőt megszüntetve a nemzeti és demokratikus szellem miatt." /13/

1863-ban ismét fellángolt a "Csurgói gondolat" - Hegedüs József tanácsbíró vetette fel a gondolatot, mely találkozott a Belsősomogyi Egyházközség vezetőinek gondolatával. Szükségét érezték a néprétegek műveltségének elmozdítását, a demokratikus nemzeti cél szolgálatában.

1865-re megérlelődött a csurgói tanítóképző gondolata. A Ref. Egyházmegye ekkor határozta el, hogy új intézményt létesít. Pápát jelölték ki. 1865. május 16-án a Visontán tartott gyűlésen szembefordultak a Pápa-i gondolattal. Megfelelő érvekkel támogatták Csurgót.

- "1./ Könnyebben nevelődnek az ifjak a falusias Csurgón, mint a városias Pápán;
- 2./ Csurgó mentes a bűnfészkektől, a város élvezetének sokaságától.
- 3./ Nem követel igényesebb öltözködést sem, azért olcsóbb az élet és az iskoláztatás mint Pápán." /14/

Az érvek annyira erősök voltak, hogy a Pápa-i tanítóképző csak 1876 őszén indult meg, míg a csurgói tanítóképzés 1869-ben. Így alakult a somogyi tanítóképzés 1867. előtt.

Tanítóképzésünk a dualizmus
korában

Az 1850-es évek végére Ausztria nemzetközi helyzete megrendül: a krími háború következtében elveszti a cári Oroszországot, mint szövetségest, s Olaszországban is súlyos vereséget szenved.

Mindez természetesen kihat a magyar viszonyokra is. Megnö a Kossuth vezette emigráció befolyása, fokozódik a nemzeti ellenállás. Bécs politikája rég ingadozóvá vált. E váltakozó erőviszonyoknak megfelelően hol tárgyalási készség, hol pedig újabb centralizációs törekvések jellemzik politikai életét.

1866- Ausztria újabb vereséget szenved az orosz-pórosz háborúban. A magyar köznemesség újra hatalomra, hivatali állásra vágyik. Ezért enged 48-as elveiből: lemond a pénzügyről és a külpolitikáról!

1867-ben így létrejött a magyar és osztrák uralkodó ház kompromisszuma: a kiegyezés. Államunk így viszonylag önállóságot kapott, de gazdasági és politikai életünk továbbra is függő viszonyban volt Ausztriától. Meggyorsult a kapitalizmus fejlődése - jelentős szerepet játszott az ország életében a megerősödő polgárság. A nagyipari termelés szélesedésével a munkásosztály létszáma is nagymértékben növekedett, hiszen 2 évtized múlva már országosan hallatja szavát.

A feudális rendszer meggyengült, a polgári állam fokozatosan megerősödött. Így mindinkább előtérbe került a polgári köznevelés megszervezése. A magasabb műveltség megszerzése alapvető igénnyé vált.

Roboz István 1867-ben egy beszédében így fogalmazza meg a nevelés szükségét: "Mindenek felett pedig nevelni a népet, hogy az felfogva helyzetét, úgy mint hivatását megérve az időnek erős támasza legyen az alkotmányos szabadságnak. Ezért kiváló figyelmet fordítok mint eddig is a nevelésre, mert műveltség nélkül a társadalomban nincs rend, alkotás, siker... Építsetek bár márványból, ha alapjául nem a nevelést, műveltséget állítottátok, csak ingoványra építettetek - a mulandóságnak."

Haladó neveléspolitikusaink így harcoltak az általános tankötelezettség megvalósításáért.

Igy született meg 1868-ban hazánk első népoktatási törvénye /1868. 38. t.c./

A törvény VII. fejezete a tanítóképzők felállításáról gondoskodik. A törvény kimondja, hogy az ország területén 20 tanítóképezdét kell felállítani, gyakorlóiskolával összekapcsolva, legalább 2 holdnyi kerttel, ahol a tanítónövendékek a földművelésben szőlő és gyümölcsstermesztésben gyakorlati oktatást nyernek. A képzési idő 3 év. A törvény előírja a tanítónőképezdek szervezését is. Az oktatás tartalmát is módosította, a képzés színvonalát emelte, bevezette a gyakorló évet, s ezt követően képesítő vizsga letételére kötelezte a jelölteket.

A VIII. fejezet megállapítja az iskolaszékek népiskolai hatóságok és a tanfelügyelők hatáskörét, végül a IX. fejezet megszabja a tanítók kvalifikációját és javadalmazását.

A 148. par. a törvény végrehajtását a Vallás és Közoktatásügyi Miniszterre bízta, aki a közoktatás ügyéről, helyzetéről évenként volt köteles beszámolni az országgyűlésnek. /15/

A népoktatás ügyének helyzete Somogyban nagyon elmaradott volt. A tanköteles korú 26028 gyermek közül a nem hivatalos adatok szerint közel 5000 gyermek nem járt iskolába. Ezen megállapítást Kelemen Elemér tette: "A Népoktatás Somogyban a kiegyezés előtti években" c. tanulmányában. /16/

A Helytartótanács 4281/1965. sz. leirésében elmarasztalja a megyét, mivel megállapítja a közbiztosság elhanyagolt állapotát, s vele együtt az oktatás elhanyagoltságát is. Kétségbe vonja a megyei jelentések tárgyilagosságát, melyet az iskolák helyzetéről jelentettek. /17/

Kelemen Elemér fentebb idézett munkájából a következőket írja "Az egy iskolára jutó ^{tanuló} tanulók száma átlag 1,17 - katolikus 1,21, református 1,03, izraelita 1,66. Az egy iskolára jutó tanulók száma 75,2. A tanítók helyzete kedvezőtlen más megyéhez viszonyítva, így munkájukban is láthatók negatív vonások. /18/

A tanítók javadalmazása is erősen differenciált. A Külső-Somogyi Ref. Egyházmegyében 195. frt + 8 hold föld - Belső Somogyi Egyházmegyében 274 frt. + 10,75 hold föld -

az evangélikus tanítók fizetése 300 forint, az izraelita tanítóké 550 frt.

Igy következtetést levonva megállapítható, hogy szükséges volt Eötvös törvényének megjelenése és megoldása.

Az előző években a Belső Somogyi Ref. Egyházmegye egy felekezeti képző felállítását szorgalmazta, mint láttuk 1864. április 24-én Csurgón tartott ünnepségen már a tanácsbíró is felvetette szükségességét. Törekvésében kifejeződik a polgárság műveltség utáni törekvése. Somogy, Zala, Tolna, valamint a környező megyék tanítóhiánya egyre erősödött, egyre erőteljesebben felmerült a tanítóképző intézményének létesítése. Mindenesetre Csurgón találkozott a lehetőség és a hajtóerő - ref. Egyházmegye, mely küldöttséget szervez Eötvös VKM-hez a gyors intézkedés ügyében.

A küldöttség tagjai: Mezey Pál ref. esperes

Kaczok Pál ref. lelkész

Kovács József "

Kozma Sándor kir. táblai ülnök

Kimutatás a népiskolai tankötelesek és a tényleges iskolába járók, iskolák és tanítók számáról.

/A VKM. miniszter országgyűlés elé terjesztett jelentése
Budán 1872./ /19/

Év	tan kötele- sek száma	iskolába járók sz. %	arány %	iskolák száma	osztályok száma	tanítók száma
1869	44810	27056	60,37	368	407	431
1870	31381	28531	90,91	370	-	441
1871	31503	29431	95,00	371	-	448
					43 iskola felszere- letlen	

A népiskolai helyzet szükségessé tette a tanítószám növelését, valamint a beiskolázatlan tanulók számának csökkentését.

A küldöttség hangsúlyozta Csurgó fekvését, miszerint a heze határain a magyarság ügyét kell szolgálnia, s a gimnázium által a nemzetség védőbástyája a település, másik érv a Belsősomogyi Ref. Egyházmegye áldozatkészsége, mely a település mellett szólt. A miniszter ígéretet tett a küldöttségnek, hogy az egyházmegye ajánlatát fontolóra veszi, és a tanítóképezdék egyikét Csurgón állítja fel.

Véjon milyen cél vezette Eötvös Józsefet, hogy végül is engedélyt adott Csurgónak a képző elhelyezésére.

1. 1868-ban kötött kiegyezés, melyet a magyar kormány a horvátokkal kötött, nem jelentette a magyar művelődés gyengeségét, hanem a magyar művelődési törekvések erősödését. Tekintettel Csurgó földrajzi fekvésére, Horvátország közelségére, e tény fennállását igazolja.

2. Csurgó mellett szól a Belsősomogyi Egyházmegye alkötelezettsége, mellyel anyagi támogatásáról biztosította a minisztert.

3. Fötvös terve nemcsak tanítóképezde létesítése, hanem egy tanítónőképezde is a gimnázium épületében /korai halála ebben megakadályozta./

4. Családi kapcsolat: Fötvös Jolanta báró Inkey felesége lett ezidőben. Inkey mecénási szerepe óriási jelentőségű a csurgói képző életében.

Fötvös 1869. május 2-án értesítette az egyházmegye vezetőségét, hogy Molnár Aladár osztálytanácsost és Kovács Sebestyén Gyula tanfelügyelőt bizta meg az egyik tanítóképezde Csurgón lévő felállításának tárgyában egyezkedni az egyházmegyével, illetőleg az esetleges szerződés megkötésére." /20/

1869. május 4-én a Somogy így ír: "Ugy halljuk, hogy a M.Kir. Vallás és Közoktatásügyi miniszter a népiskolai törvény értelmében szervezendő tanítóképezdek közül egyet Somogyban, Csurgó mezővárosban szándékozik felállítani." /21/

Miben látta Koltai István a Csurgóra történő tanítóképző szervezését?

1. ezek a tanítók többnyire falura kerülnek majd, s a falusi élet igénytelenségeire Csurgó nagyon jó a nevelőkörnyezet;

2. fegyelem szempontjából is megfelelőbb, mert nincsenek "bűnfészkek".

3. a falusi élet nem követel igényesebb öltözködést, ezért itt olcsóbb az élet és az iskoláztatás;

4. Jó környezete van /levegő, víz, termékeny talaj/ s ez biztosítja a jó egészséget, szívósságot.

5. nemzeti, kulturális, egyházi szempontok /Csurgó a "magyar szellem védőbástyája" a nemzetiségek szomszédságában van. Ezen kívül Dél-Somogy kulturális központja, s az intézet növelné hegemoniáját.

6. a már akkor is nagy gondot jelentő tanítóhiány. ^{/22/}

1869. június 28-án a felállítandó intézet történetének jelentős eseménye zajlott Csurgón. A szerződés megtartása kötelezte az egyházmegyét, másik a VKM- az intézet és a mintaiskola felállítására.

"Szerződés, mely egyrésztől a b.somogyi helv. hitv. evang. egyházmegye közössége, másrésztől a Vallás és Közoktatásügyi m.kir. miniszter a Csurgó mezővárosban felállítandó tanítóképezde iránt kötött.

I. A belsősomogyi helv. hitv. evang. egyházmegye közössége az itt Csurgó mezőváros községben a közoktatási államkormány által felállítandó s még folyó év őszén megnyitandó állami tanítóképezde számára az állam rendelkezése alá:

a/ az épületek helyszínéül a jelenlegi épület szomszédságában tőle délre 302 telekv. és 364. hr.sz. alatt irt, az utca szintén 26 öl szélességében és ismét nyugatra 80 öl hosszúságban fekvő belsőégi telket.

b/ ... ugyanezen belsőségi telek végében, ettől délnyugatra fekvő és a belső telek alá nyúló 302 felekkv. és 367 helyrajzi szám alatt írt földekből 6 katesztrális = 1600 négyszögöl ölével számított holdat

c/ e telken kívül az egyházmegye képezdei czélokra bírt tízezer forintjának az úgynevezett Bélaváry alapnak évenkénti kamatait is odaadja, de egyformán, hogy az így származó egész összeg ezen képezdében tanulók az egyházmegyei tanács által kijelölt bármely hitvallásu oly növendéknek évi fenntartására forditassék, illetőleg szorgalomdíjul adassék, akik az intézet szabályai szerint erkölcs és szorgalom tekintetében erre érdemesek...

... az egyházmegye kötelezi magát:

II. a/ hogy ezen tízezer forintot a leggyümölcsözőbben helyezi el.

b/ kamatok félévenként előre fizettessenek,

c/ hogy mind a tőke elhelyezéséről, mind a kezdetéről évenként részletes kimutatást terjeszt a közoktatásügyi kormány elé...

d/ az egyházmegye kötelezi magát, hogy a gimnázium épületében lévő imatermet október hó 1-ig akként fogja átalakítani, hogy ebben három tanterem és egy tanári városzoba leendő ezen egész helységet a képezde használatára mindazon időig átengedi, mint az állam a szükséges képezdei épületeket felállítja ... ezért évenként 500 frt. bért fizet."

Csurgó, 1869. június 28-án

Csépán Antal
segédgondnok

Mezey Pál
esperes

/23/

A szerződés a miniszter részéről.

"Szerződés, mely egyrésztől a csurgói helv. hitv. evang. egyházközség, másrésztől a magyar kir. Vallás és Közoktatási miniszter között a csurgói helv. hitv. evang. egyházközség elemi iskolai telkén, a helységben felállítandó azon mintanépiskola iránt, amely ugyancsak Csurgón az állam által létesítendő tanítóképezdének az 1868. évi XXXVIII. törv. cikk 82 par.-ban rendelt gyakorlóiskolául szolgálandó, következő pontokban köttetett:

1./ A csurgói helvét hitvallásu evang. egyházközség a Csurgó újvárosban fekvő 141 telekkönyvi 181 h.r.sz. alatt 1518 négyszögölnyi belsőségi telket a kerttel és a rajta lévő minden épületekkel. ... a nevezett mintanépiskola számára az állam rendelkezésére ezennel átadja, a következő feltételek alatt;

a/ Az iskoláknak tanítóval ellátásáról, a tanítók fizetéséről s az iskola teljes fenntartásáról, az iskola épületek javításáról az állam gondoskodik.

b/ A Csurgó város községben lévő helv. hitv. evang. minden tanköteles fiú és leány gyermekek a mintaiskolába felvétetnek és ott a törvényszabta oktatásban részesítenek.

c/ Csurgó város községben helv. hitv. evang. tanköteles fiú és leány gyermekek a mintaiskolában tandíjat nem fizetnek.

d/ A vallástanítás ugyanazon épületben tartassék.

e/ E mintaiskola mindig a tanítóképezdéhez kapcsolt gyakorlóiskola legyen, azonban ha ugyan Csurgó városában az állam tanítónőképezdét is állítana fel, a leány osztályok a tanítónő-képezde mellett létesítendő gyakorló leányiskolába tehetők át, de hol szintén az itt kiszabott módon és feltételek alatt fognak a leánygyermek felvétetni és oktatni.

f/ a mintaiskolában az oktatás mindig kizárólag magyar nyelven tartassék.

g/ Az általunk most átadott telek és épülete mindig a tanítóképezde többi vagyonától és jövedelmétől elkülönülve kezelendők

h/ Az államnak jogában áll ugyan saját költségén a most létező épületeket a célszerűség s a közoktatási kormány akarata szerint átalakíttatni, úgyszintén a telek bármely pontján épületet emelni.

2./ A vallás és közoktatásügyi m.kir. miniszter az állam részéről a fentebbi föltételeket elfogadván, a nevezett minta elemi népiskolát a felejánlott helységeken még a folyó 1869. év őszén megnyitja, abban a tanítót kinevezi és fizeti és az iskola minden törvényszabta szükségéről s fenntartásáról az állam költségén gondoskodik. A hely. hitv. evang. növendékeknek e törvény értelmében vallásos oktatásról azonban a csurgói hely. hitv. evang. egyház-község köteles saját költségén gondoskodni...

Csurgó 1869-ik évi június 28-ik napján.

A vallás és közoktatási m.k. miniszter úr nagyméltóságá-
nak küldöttei.

Molnár Aladár miniszt. osztálytanácsos

Kovács Sebestyén Gyula kir.tanácsos Somogy megye tan-
felügyelője

Csurgón 1869. június 28.

Csépán Antal
segédgondnok

Mezey Pál
esperes"

/24/

A szerződés a miniszter elé kerül "a tanítóképző
épületének felállításával kapcsolatban nem történik kellő
megállapodás, s ennek oka, hogy a szerződés megkötésének
idejéig nem tisztázódnak kérdések. A 81 par. kimondja, hogy
az "állem ... "állít fel" tanítóképezdét, de a felállítás
módját a szerződés konkrétan nem tisztázta. S ez jelentős
hibának bizonyult a későbbiek folyamán. A bérbe vett épü-
let nem oldotta meg a képezde gondját. -

A szerződéseket B.Fötvös József elfogadta és jóváhagyta
1869. év július 8-án Budán." /25/

1869. július 16-17-én a csurgói közgyűlésen jelen-
tették be a következő intézkedéseket:

A "főtisztelendő püspök úr előterjesztette B.Fötvös József
VKM. m.kir. miniszter elő. nagyméltóságának az 1869-ik
évi július 10-én 1154 eln. /öki/ szám alatt hozzá utasi-
tott következő intézvényét;

A belsősomogyi hely. hitv. evang. egyházmegye elnö-
kei, tekintetes Csépán Antal gondnok és nagytiszteletü

Mezey Pál esperes úrnak az egyházmegyei közgyűlés megbízásából azon kérdést intéztek hozzám, hogy hajlandó volnék-e és mi feltételek alatt, a nevezett egyházmegyének Csurgói gimnáziumát állami tanintézetül az egyházmegyéből átvenni? ... a csurgói tanítóképzés mellett egy ehhez előkészítő tanintézet ott helyben legyen részint Csurgó földrajzi fekvésénél s azon vidék ebből folyólag elszigetelt helyzeténél fogva, részint pedig, mivel a belső-somogyi egyházmegye által is kifejezetten azon óhajtság teljesítése, hogy Csurgón a tanítóképzés mellett tanítónőképzés is állíttassék, nagy részben az által válik lehetővé, hogy a gimnázium is az állam rendelkezése alá jő. ... Az állam ugyanezen helységben /nem hat, hanem/ négy osztályú algimnáziumot tartassa fenn, mely a tanítóképzéshez előkészítő tanintézetül szolgálna.

Jegyezte

Széki Béla m.k.

egyházk. e. főjegyző /26/

Csurgó és a miniszter törekvései egybeestek, hiszen a gimnázium állami felügyelet alá helyezésével, tanítói képzés egyik központjává alakult Csurgó, s a 4 éves algimnáziumra épült volna a tanító és tanítónőképzés is. 1869. október 15-én indult be a képző - nem szeptemberben mert az Egyházmegye a szerződésben vállalt tényszerűségeket a kitűzött határidőre nem készítette el, s így magánháznál kezdődött meg az oktatás. /27/

1869/70. tehát beindult a képzés. A csurgóiak sokat vártak, reméltek ettől a képzőtől. Azonban a fennálló gondokkal reálisan szembe kellett nézni. E gondok a következők:

a/ a "vendégház" /internatus/ nem készült el időben, így a hallgatók elhelyezése sok nehézséget okozott;

b/ 3 tanterem állt rendelkezésre, azok is szűknek bizonyultak;

c/ megfelelő tárolóhelyiségek, irodák, szertárak hiánya, a minisztérium nagyon sok bútort, hangszeret küldött, s ezek tárolását a képző nem tudta biztosítani.

d/ "köztartás" /étkeztetés/ sem volt, pedig ezt is határozottan előírja a törvénycikk /92. par./

Ezen a jelen helyzeten igyekezett változtatni a minisztérium is, hiszen Eötvös 1870. okt. 4-én küldött leirata az igazgatótanács elé, hogy "hollandi modorban egy új épület emeltessék, melyben a szükséges tantermeken kívül a köztartásra alkalmas helységekről is gondoskodva legyen." /28/

"Az előző tény megerősítéseként Eötvös József látogató útja során 1870. okt. 9-én Csurgóra érkezett, hol megtekintette a tanítóképző intézetet, találkozott az igazgatótanács tagjaival, s itt határozta el az intézet állandó épületének 1871 tavaszán való építésének elkezdését." /29/

1871-ben következik be némi pozitív változás, mert két új épületet létesítenek.

- kertészlakást

- a fiú gyakorlójának egy tantermes iskolát.

A köztartás gondját is megoldják - a rozsent, szelma-
zsuppos gimnáziumi tanárházban állítják föl.

A tanítóképezde mellé gyakorló iskola is állítandó. Ezek
a miniszter álláspontja szerint osztatlanok legyenek, azért
kell osztatlan, magukba hat éves tanfolyamot foglaló isko-
lának lenni, mivel csak így lehet a tanítóképezdei növen-
dékeknek hü képét és mását megmutatni a valóságban létező
legtöbb falusi iskolának." /30/

A felekezeti és az állami intézet közötti arány
1871-ben:

Tanító és nő- képezdek	osztály száma	tanárok száma	tanulók száma
Állami	37	118	864
Felekezeti	101	304	1439
Csurgón	2	6	40

/31/

Az intézet további gyarapodása is problematikus volt.
1871. febr. 2-án bekövetkezett Eötvös J. halála, s ezzel
olyan neveléspolitikus költözött el, aki a tanítóképzést
országos kulturforradalomnak állította be. Utóda br. Wlassits
Gyula, már korántsem állt az eötvösi pálya magaslatán.

1873/74. jelentés szerint előrelépés tapasztalható.

"1./ A református gimnázium épületében 3 tanterem és 1

természettudományi múzeum. Ezek évi bére 500 frt.

2./ Az intézet saját telkén 3 különálló épület, éspedig:

- a/ 40 frt-nyi évi bérért használt közteretési helység
- b/ a gyakorlóiskola fiú osztályának tanterme
- c/ kertészlak

3./ a szomszédos háznak 240 frt-ért bérelt egyik része

4./ a volt református iskola telkén 4 különálló épület éspedig

- a/ tanítói lakás 35 frt-ért bérelt kántorszobával,
- b/ tanítói lakás és leánytanulók tanszobájával,
- c/ istállók és fűszekrények." /31/

A négy nehézségek megoldása érdekében a helyi igazgatótanács felterjesztéssel élt a miniszter elé, beszámolva a nehézségekkel, sőt felmerült esetleg a képző megszüntetése is."A felterjesztésre Trefort Ágoston VKM jött le Gönczy Pál miniszteri tanácsos kíséretében - megoldást nem tudott ajánlani." /32/

1874-75. évi költségvetés ad hű képet a képezdéről, melybe nem szerepel a tanárok fizetése.

A csurgói m.k. állami tanítóképezdének 1874/75. évre megállapított költségvetése. /33/

Bevételek

1./ A képezdei növendékek által fizetendő közteretési díja éspedig

2./	Gazdászat és kertészetből befolyó jövedelmek és pedig	
a/	gazdászatból	150 frt
b/	kertészetből	50 "
3./	A gyakorló iskolába járó gyermekek után szervezendő felvételi és tandíjkból és pedig	
a/	5 újonnan felvett tanuló után 1 frt-al	5 frt
b/	25 tanuló után tandíj évi 2 frt-ért	50 "
4./	A Belaváry-féle 10.000 frt alapítvány évi kamata	600 "
	A fedezet összege	855 frt

Dogoli kiadások

1./	Az intézet bútorzat karbantartás és pótlása	100 frt
2./	Irodai szükségletekre	150 frt
3./	Elméleti és gyakorlati oktatás szükségletére	
a/	Intézeti könyvtár	150 frt
b/	természettani oktatás szükséglete	100 "
c/	zeneszerrek fenntartása, pótlása	100 "
d/	tantervezők	50 "
e/	rajzeszközök pótlása	50 "
f/	tudományos célú kísérletre	100 "
g/	gyakorlóiskola számára szükséges taneszközök és eszközök	50 "
b/	egyéb oktatási szükségletre	
4./	Gazdászati és kertészeti költségekre	
a/	gazdászatra	300 "
b/	kertészetre	100 "

5./ köztartozásra és pedig		
a/ a segédtanító élelmezésére havi		
20 frt-tal 12 óra		240 frt
b/ 40 növendék élelmezése havi		
10 frt-tal 10 óra		4000 "
c/ 1 tartásdíjjal főzőnő bére		
havi 20 frttal 12 óra		240 "
d/ 2 szolgáló tartásdíjjal 10 + 10 frt		
12 óra		240 "
e/ a főzéshez szükséges 15 öl fa be-		
szállítása és felvágatása 14 frttal		210 "
f/ asztali készletek, konyhaszerek		50 "
6./ Üsztöndíjakra és pedig		
a/ 40 növendék 3,50 frttal 10 óra		1400 "
b/ 5 növendék havi 8 frttal 10 óra		400 "
7./ Betegápolási költségek		100 "
8./ Házi szükségletre és pedig		
a/ fűtésre 17 öl fa 14 frttal		238 frt
b/ világításra		100 frt
c/ az intézet tan. és labelységek		
tisztogatására		100 "
d/ ággy és fehérnemű mosatása		50 "
e/ Egyéb házi szükségletekre		100 "
9./ Épületek fenntartása, fönntertása, biz-		
tosítása		100 "
10./ Ház és haszonbérék		-
11./ Vegyes szükségletekre		100 "

a szükségletek összege	8968 frt
a fedezet összege	855 "
Hiány:	8113 "

A vallás és közoktatásügyi minisztérium számvevősége
Budán, 1874. évi augusztus hó 15-én

Henréty János
" igazgató

Az intézet ház és haszonbérlete összegét a minisztérium fizette. A hiány összegének elemzéséből következtetni tudunk a csurgói állapotokra, ezért a képviselőtestület 1879. május 22-én ülést tart, hol 7 szavazattöbbséggel egy, a képző intézet céljaira alkalmas épület felállítását elfogadják." /34/

Ennek eredményeképpen 1879. július 8-án létrejött Csurgón, mely a vallás és Közoktatásügyi Minisztérium és Csurgó mezőváros között kötött.

A szerződés 1. pontja:

"Csurgó mezővárosa kötelezi magát a m.kir. Vallás és közoktatásügyi minisztérium irányában, hogy Csurgón saját telkén mely a Csurgói 1-ső sz. tjkv-ben 270 hrsz. az 5322 négyszögölnyi területtel van bejegyezve a saját költségén minden megtérítési kötelezettség nélkül külön kertész lakással olyan férfi tanítóképezde épületet épített, mely a magas m.kir. vallás és közoktatásügyi minisztérium által Csurgó mezőváros képviselő testületéhez beküldött 1879. jú-

nus 24-én 17941. sz. leirathoz csatolt, s a most idézett számmal ellátott tervének egészben megfelel, s az épület-terv szerinti s abban kitüntetett helységeket magába foglalja.

6. pontja másrésről a M. Kir. Vellás és Közoktatásügyi Minisztérium a fentebbi feltételek mellett Csurgó mezővárossal, mint szerződő féllel szemben kötelezi magát, hogy a város által építendő tanítóképezde épületében egy férfi tanítóképezdét állit és az e célra átengedett épületeket kizárólag tanítóképezde számára és tanítás céljaira használja...

Kelt Csurgón 1879. évi július hó 8-án /Pecséthely/

Gönczy Pál m.kir. miniszteri tanácsos, mint a vellás és közoktatásügyi minisztérium részéről kiküldött miniszteri biztos.

Nagy Sándor m.k.b. elnök

Hayeshoffer József m.k.

Kollecher Frigyes m.k.

Plochner Nándor m.k.

Szebényi Lajos m.k. biz. jegyző 18.101 szám

Jóváhagyom Budapesten 1879. évi július hó 9-én.

A vellás és közoktatásügyi m.kir. miniszter Trefort m." /35/

1881-ben a szerződésnek megfelelően elkészült a tanítóképző új épülete. A kétszintes épület a következő helységeket tartalmazta:

földszint: iroda, szertár, kamra, szolgálati lakás, folyosó, tanári szoba, tanterem és gyakorló-iskola.

emeleten: 3 tanterem, folyosó, természettani múzeum, természetrajzi múzeum, kézimunka terem, rajzterem és zeneterem.

Az általános felszerelésen kívül az első osztályban az embertani szemléltetőeszközök, a második osztályban az ifjusági könyvtár kapott helyet. A zene és rajzteremben rajzasztalok, hangjegytartók, zongora, orgona, harmónium és 6 db rajzszekrényt helyeztek el." /36/

Az intézet jelen állapota megfelel a 3 éves képzési időnek. Ugyanakkor viszont a 4 éves tanítóképzés beindulása már újabb problémát jelentett az intézet Vezetőségének.

Ilyen körülmények között indult el a képzés, de szinte országszerte is. Nagyon kevés olyan képzős szakembere volt az országnak, kik mindenben megfeleltek volna az általános követelményrendszernek. Így a VKM. kénytelen volt arra az elhatározásra jutni, hogy az adott időszakban tanárokat, jelölteket küldött tanulmányútra Németország, Svájc államokba, hogy az ott kialakult magasabb szintű képzésformát Magyarországon hasznosíthassák.

Ebben az időszakban a korábban megszervezett budai tanítóképző intézetben "6 tanár 9 diákkal kezdte meg a tanulást." /37/

Csurgói helyzet e szempontból kedvező:

1869/70. tanévben 5 tanár 24 növendékkel kezdte meg a munkát, 1870/71-ben 6 " 40 " dolgozott.

Az intézet oktatói

Igazgató - Bárány Ignác 1869-1879-ig

1833. július 5-én született Pápán iparos szülőktől. Iskoláit az elemi Pápán - gimnáziumot Pesten, Szabadkán, Szegeden végezte. 1857-ben Szegeden Hass Mihály és Lubrich Ágost előtt tanítói oklevelet szerzett.

1858-tól a szegedi kir. kat. tanítóképzde tanára.

1861-től a Pesti képzőnél tanít, hol nagyon fontos pedagógiai szakirodalmi tevékenységet folytat. /Budapesti Visszhang, Tanodai Lapok, Iskolei Kistükör c. folyóiratokban./

Önálló munkái: Szellemi nevelés, a költemények kezeléséről a népiskolában, Olvasás tanmódja, Magyar nyelvgyakorlatok, Tanítók könyve.

1869-ben a miniszter kinevezi igazgatóként a csurgói képzőhöz - 10 év után Trefort Csáktornyára küldi, az új tanítóképző megszervezéséhez - 1882. július 7-én halt meg.

Czibor Mór -

1838. III. 10. született - református papcsaládból, Naszályon, Gimnáziumot Pápán végezte, valamint a pápai főiskolán teológia és bölcséleti tárgyakat hallgatott.

1860 - a csurgói gimnázium nyelvészeti tanára, majd 1869-től a képezde tanáráként működött - 1879-től 1883-ig igazgatóként működik - a ekkor történik az új épület átadása. 1883. jún. 5-én halt meg.

Fettich Károly tanító

Pásztor Boldizsárné - segédtanár

Hitoktatók: Berky József római katolikus

Frólich Róbert református

Andorka János ág. h. er.

Nagyon fontos tevékenységet fejt ki Csurgón Bátori /Bauer/ Lajos, ki 1870-1900-ig működött tanárként. Ének zene szak tanítását vállalta zenetanári képesítéssel, - majd később rajz és szépírást is tanított.

Pedagógiai, szakirodalmi tevékenységet fejtett ki.

"Az 1868. 38. törvény 99-101 per. rendelkezett az igazgatótanács megalakításáról és egyben körvonalazta a feladatkörét is. A feladatok körvonalazása részleteiben nem határozta meg a tevékenység körét, amelyből félreértések is adódtak. Ezt a hiányt pótolta a VKM "Szabályrendelet a tanító és tanítónőképezdek igazgatásáról" - c. rendelet megjelenésével. Ebben az időszakban e törvényben megjelent szabályok alapján végezték oktató és képzési munkájukat a tanítóképző intézetek.

"Az igazgatótanács hivatása: felügyelni a képezde erkölcsi szellemi és anyagi ügyeire. Nevezetesen:

- a/ A népoktatási törvény értelmében a tanítóképezdek számára kiadott kormányrendeletek végrehajtása.
- b/ Felügyel az igazgató és a tanárok működésére, a növendékek megviselésére és előmenetelére. ...
- c/ figyelemmel kíséri, hogy a tanterv s a tanítási órarend megtartassék -
- d/ A vallástanítók óráira az illető hitfelekezetet megkeresi s a tanítók pontosságára felügyel.

- e/ Az igazgató és a tanár helyett hosszabb ideig tartó akadályoztatásuk esetében helyettezt rendel, illetőleg az iránt jelentést tesz a közoktatásügyi miniszterhez.
- f/ A rend fenntartása és a fegyelem gyakorlása körüli eljárás figyelmének egyik kiválóbb tárgya. A tanári székől hozzá fellebbezett fegyelmi ügyekben bíraskodik." /38/

Csurgón az igazgatótanács és az igazgató viszonya eltér az országos átlagtól. Két ok magyarázza e tényt.

1./ Bárány Ignác igazgató személyében széles látókörű igazgató került a képezde élére, kinek oly magas tudása publikációs tevékenysége, szakmai tekintélyt biztosított mind a szakemberek, mind a közigazgatásban tevékenykedőkkel szemben. -

2./ A csurgói intézmény körülményei - közös feladatok határozták meg a "stabilizálás" az oktatás-nevelés hatékonyságának erősítése érdekében.

Az igazgatótanács tagjai:

Kovács Sebestyén Gyula tanfelügyelő /Somogy/

Andorka János evang. esperes

Berky József róm.kath. esperes

Kavulák János róm. kath. lelkész /Beremend/

Mezey Pál ref. esperes

Sárközy Dénes földbirtokos

Bárány Ignác igazgató-tanár

Az intézet gondnoka: Berky József igazgató tanácsos.

Az igazgatótanács eredményes munkát végzett, főleg azokon az oktató-nevelő területeken, amelyek nem kívántak anyagi befektetést. Elkészült a Fegyelmi Szabályzat és az intézmény "Háziszabálya".

"A Fegyelmi Szabályzat néhány pontja

1. Megdorgálás
2. Tanári szék elé idézés s ott megintés v. dorgálás
3. Tanáriszék által hozott ítélet következtében a tanuló szülőnek vagy gyámjának értesítése
4. Bezárás vagy jótéteményből való megfosztás
5. Kitiltás." /39/

A háziszabályok főbb pontjai:

- "2. Napközben heverni vagy aludni nem szabad...
4. A dohányzás csak a tisztességi, egészségi és közbiztonsági tekintetek korlátai között engedtetnek meg.
6. Egymást látogatni csak vasárnap, ünnepek vagy más szünnapok délutánján szabad.
8. A háziszabály alól esetenként az igazgatónak vagy az ő helyettesének engedélye menthet fel egyes növendékeket." /40/

Mindkét szabályzat tartalmaz nagyon korszerű pedagógiai elveket - kivéve a bezárás - amelyek mintául szolgáltak a későbbi idők képzésére.

Az igazgatótanács tagjainak száma állandóan bővül. 1920-ban a minisztérium megszünteti, a csurgói testület azonban tovább működik, sőt az utolsó igazgató Dobosy Elek /1927-33/ hangsúlyozza, hogy ez intézmény jelenlegi működését részben az igazgatótanácsnak köszönheti.

Tantárgyak, tanítási gyakorlatok:

A tanítóképző megindulása 1869-ben 3 évfolyamú képzési formában indult el. A miniszter a képző célját így fogalmazza meg:

- 1./ önzetlen emberszeretet
- 2./ a szükséges tudományok elsajátítása és a tanítási módok megismerttetése
- 3./ Szellemi és testi ügyesség elsajátítása.

"Vezérelvként szerepel, hogy a tanítóképzési tanításoknak a népiskolai tanítás előképének kell lennie, mely nem azt jelentette, hogy a népiskolai szinten kell tartani, mint azt, oly sokan értették." /41/

A heti óraszámok osztályonként így alakultak

I. osztály	30 óra	
II. "	31 "	
III. "	32 "	93 óra -

Megoszlásban: Pedagógiai tárgyra 13 óra

Nyelvi és történelmi tárgyra 27 óra

Mennyiségtan tárgysokra	18 óra
Készségtárgyakra	29 "
Hittan	6 "

A csurgói képzőben a 38. t.c. által előírt /88. par./ tantárgyakat tanítottak. Ezek a következők voltak:

- a/ Hit és erkölcstan
- b/ Neveléstan
- c/ Oktatási módszertan
- d/ földrajz
- e/ történet
- f/ anyanyelv;
- g/ magyar nyelv;
- h/ német nyelv;
- i/ természettudományok és azoknak a földmivelésre és iparra való alkalmazása;
- k/ gazdaságtan, gazdasági és kertészeti gyakorlatokkal;
- l/ hazai alkotmánytan;
- m/ mennyiségtan és mértan
- n/ ének és zene /különösen hegedü és zongora/;
- o/ szépírás és rajz;
- P/ testgyakorlat tanítása;
- q/ a gyakorlóiskolában a tanítás gyakorlása.

A képző fennállása során számos tantervet ért meg. Az első tanterv /1869-1877-ig érv./ így határozta meg a tanítóképzők célját:

"Hivatásuk iránt lelkesülő, foglalatosságaikban jár-
tas, oly munkás és ügyes tanítókat képezni, kik az emberi-
ség szeretetének érzésétől áthatva, alapos ismereteik se-
gítségével és kiváltképpen jó példaadással vezessék a gond-
viselésükre bízott növendékeket." /42/

A csurgói képző is ebben a szellemben képezte tehát növen-
dékeit.

A képzősök gyakorlati oktatása /ugyanúgy, mint most/
hospitálásból és gyakorlati tanításból állt.

A hospitálásokról a tanulók írásban kötelesek voltak be-
számolni. Minden tanuló ugyanazt a megfigyelési szempontot
kepte. A hospitálást több napon át végezték, s a III. osztá-
lyosok a hospitálások között tanítottak is.

A hospitálások célját egy növendék /Oroszlán János/
III. o./ így fogalmazta meg hospitálási naplójában:

"Nekünk, leendő tanítóknak oda kell törekednünk, hogy
pályánkra képeztetvén, hivatásukat majden minél tökélete-
sebben betöltsük. E cél elérésére nem elégségesek azon
elméleti ismeretek, melyeket a képző intézetben nyerünk;
mert sok oly dolog fordul elő az iskolai életben, amit
könyvből nem lehet megtanulni, hanem csak szemlélet és
tapasztalat útján. Ennek fogva iskolaelátogatásunk nézetem
szerint evégből tölténik, hogy amit a képző intézetben el-
méletileg tanulunk, ezt a mintatanodában gyakorlatilag al-
kalmazva lássuk, alkalmazni magunk is megkísértsük; továb-
bá a gyakorló tanító ur eljárásából magunknak tapasztalást

a útmutatást szerezzünk: miként kell egyes különös esetekben a tanultakat alkalmazni, mert ily módokat csak gyakorlat s szemlélet útján sajátíthatunk el." /43/

Meg kellett figyelniük többek között, hogy milyen nevelési elveket alkalmaz a tanító. Oroszlán János így ír erről:

"A tanító úr a következő nevelési elveket alkalmazta:

"Tegyük a nevelést egyetemessé!" "Legyünk tekintettel a gyermek egyéni sajátosságaira!"

/Érdekes megfigyelni, hogy már ekkor milyen tudatosan alkalmazták a lélektani ismereteiket!/
"Legyen nevelésünk vallásos!"

A növendéknek ki kellett fejtenie, melyik mit jelent az adott tanítási órán. Oroszlán így ír:

Egyetemes, mert "a gyerekek minden tehetségét felkarolja, s valamennyit egyenlően fejleszt." /44/

Alsóbb osztályokban a szemlélő - emlékező tehetségen, felsőben a gondolkozó tehetségen van a hangsúly - teszi hozzá Oroszlán János.

Az egyéni sajátosságok figyelembevételét így látta megvalósulni: "... egyik-másiktól többet s mást is megkívánt mint a többiektől." /45/

Az órák menetéről megállapítja, hogy a tanító a "leckerendet" pontosan megtartja. Így rögzíti ezt:

"Iparkodott az időt a lehető legjobban felhasználni, de mégis megtörténik néha, hogy a kiszabott munka elvégzése után egyes rajok tétlenül ültek." /46/

Figyelnie kellett továbbá a jelöltnek a tanító fegyelmezési eljárásait. Tapasztalatai:

- 1./ A tanulókat egyszerre felálltatja, leülteti, kezeit feltartatja, így figyelmüket a csevegésről másfelé irányozza.
- 2./ A tanítást nem folytatja addig, míg a csend helyre nem állott.
- 3./ A zajongókat kiállításal bünteti." /47/

Egy tanítási napot kiemeltem Oroszlán naplójából. Így egyrészt előttünk áll, hogy milyen volt egy tanítási nap és az órák felépítése, másrészt az, hogy hogyan jegyzetelte ezt le egy tanítóképzős diák az 1879/80. tanévben. Ime, szó szerint.

"Január 19., délután:

1. félóra: A IV. oszt. nyilvános oktatást nyert a nyelvtanból; anyag: a behatórag begyakorlása. A többi osztályok csendes foglalkozási leczkével voltak elfoglalva: I.: másolás. II. készül az olvasásra. III. készül a földrajzra. VI.: Rajzol.

2. félóra: A III. oszt.-ban közvetlen tanítás a földrajzból; anyag: A negyetádi járás ismertetése. IV. a marasztóregos nevek kikeresése nyelvygyakorlatul; a többi o.-k földadata ugyanez maradt.

3. félóra: A II. o.-ban olvasás; leczke: a "Palavessző és palatábla" - című olvasmány. I.: rajzol. A III. IV. és V. osztályok bezementek.

4. félóra: Az I. és II. o.-ban éneklés: "Vigan élem"
stb."

A tanításra részletes tervezettel kellett felkészülniök. 2 tervezet készült és 2 bírálat született ezekről. A bírálatot a tanulók még a tanítás előtt írták meg a tervezetekről. Ime, egy bírálat ugyanebből a tanévből.

"Bírálat

a 39. tanítási gyakorlatra készített tervezetekre vonatkozólag.

Tárgy: Nyelvtan

Anyag: A tárgyi mondat ismertetése

I. Kontor László tervezetére:

Nyelvezeti hibája, hogy a mutató névmást egyszer elhagyta, különben kérdései elég szabatosak. A teljes mondatokban felelést megkívánja.

Módszertani eljárása kifogástalan.

II. Strausz Géza tervezetére:

Szabatos és tiszta nyelvezettel ír. Csekély hibája, hogy az idézőjelet egy ízben elhagyta.

Módszertanilag ő is helyes eljárást követ. Ajánlandók azonban, hogy szemléltetésre alkalmasabb példát keressen, más-kor feleleteket is vegyen föl dolgozatába; füzetét nagyobb rendben tartsa.

Véleményünk szerint mindkét tervezet alapján sikeres tanítás várható.

Osztályzatuk jeles.

Birálók: Fejes K.

Febér Lajos.

Érdekes megfigyelni, hogy olyan elemek is voltak a korabeli módszertanban, amelyek a maiban is követelményként szerepelnek.

Ilyenek pl.:

- megkövetelik a szabatos beszédet
- a szemléltetés szerepét világosan látja
- a tanulók várható feleletét is fel kell tüntetni a tervezetben.

A továbbiakban ugyanebből a tanévből közlök egy teljes tanítási tervezetet.

Érdekes az is, hogy /bár a tervezetek igen részletesek és alaposak/, nem minden tanítójelölt közli a tanítás napját, az oktatási és nevelési célt. Ugy látszik, ebben a tekintetben akkor még nem állítottak egységes követelményt.

Egy III. éves tanítójelölt tervezete /Alszegehy
Ferenc/ /48/

Tervezet

Tárgy: Fejlesztés

Anyag: 10 ismertetése

Az I-ső osztálybeliek vegyék elő táblájukat! Kis lánykák, huzzatok erre 9 vonást! 9 vonás hány vonással több a 8 vonásnál; a 7 vonásnál?

Mennyivel kevesebb a 7- a 9-nél! - Töröljétek le a 9 vonásból 4-et! Mennyi maradt? Mennyi marad, ha 9-ből elveszünk 4-et? - Itt van kilenc kavics. Ha három-három kavicsot tesztek egy csoportba, hány csoport lesz akkor? Tehát 3×3 mennyi?

- Ha ezen 9 kavicsból hármat-hármat elhúzó, hány húzásra fogy el? Hányszor van meg tehát 3 a 9-ben? Hát hányszor van meg 1 a 9-ben?

II. Kis lánykák, tartsátok fel 9 ujjatokat! Hány ujjatok van kinyújtva? Nyújtson ki mindenitek még egy ujjat! Most is 9 ujj van kinyújtva egy-egy lányál? Kis lánykák mostmár tíz ujjatok van kinyújtva. Hány ujj van kinyújtva mindeniknél? Hogy lett a 9 ujjból 10 ujj? - Hány golyó ez? Hogy lesz ebből 10 golyó? /Ha még egyet teszünk hozzá./ Mennyi most már? Jöjj ki A! a huzz a táblára 10 vonást. A többiek peletáblájukra huzzanak 10 vonást!

III. Mennyivel több a 10 a 9-nél; - 10 a 8-nál? Mennyivel kevesebb 9 - 10-nél; - 8 a 9-nél

Hányszor kell lánykák, egy-egy kavicsot idetennem, hogy 10 legyen? Na! olvassátok. Tehát mennyi 1 szer 10?

Egy alakot rajzolok. Kis lánykák mit ábrázol ez? /Egy fát./ Hány vonásból áll ez a fa? Mit ábrázol ez? Hány alakot rajzoltam? Hány vonásból áll mindegyikök? Mennyit tesz ez a 2 szer 5 vonás? Mennyi tehát 2×5 ! Ki

tudja megmondani mennyi 5×2 ? Ha nem tudnák kifejtteni, illetőleg feltaláltatom velük.

Itt van 10 golyó. Hányszor kell a golyókból elhuznom, hogy egyse maradjon? Tehát egy hányszor van meg a tizben? Most nem egyet, hanem 2-tőt huzok el. /Egyszer ... s.t.b./ Hány huzásra fogyott el a tiz? Most meg egy huzásra 5. - hozok el; hány huzásra fogy el? 5 tehát hányszor van meg a tizben?

Ezen 10 kavicsot oszd 10 részre! Mennyi jutott egy részre? Hány ilyen rész tesz 10-et? Mennyi tehát 10-nek a tizedrésze? Oszd el 5 egyenlő részre! Mennyi jutott egy részre? s.t.b. mint előbb. - Oszd 2 egyenlő részre s.t.b! Mennyi tehát annak fele?

IV. Gyorsszámolási feladvány: $5+2 = 7+1 = 8 - 4 = 4+5 = 9 \times 1 = 9+1 = 10$, ennek fele $5+3 = 8:2 = 4+6 = 10$. Minden egyes számtétel eredményét kimondatom. /Ha írásban csinálták: nagy hiba! Ha fejben: jó! / A kimondott eredményhez fűzetem a következő számtételt, mint a felvett példából látszik.

V. Számtalány: Melyik az a két egyforma szám, mely együtt véve 10-et ad? Melyik ama szám, melynek feléhez 3 adva 8 jön ki?

VI. Kis Julcsának van 6 krajcárja s még 4-et kap; hány kr-ja lesz? Mariska 5 kr-ért almát, 5 kr-ért szilvát vett; hány krajcárt adott ki? Bertának 10 gesztenyéje volt, de abból megevett 4-et; mennyi maradt még neki?

Annának meg kell tisztogatni 10 burgonyát, de már 3-at megtisztogatott, hány van még hátra? -

Zsófi naponként 1 krejcárt kap, mennyit kap 10 nap alatt? Gizella 2-szer kapott 5-5 almát, hány almát kapott összesen? Julis 5-ször kapott 2-2 szilvát; hány szilvát kapott összesen? - Egy anya el akar osztani 10 almát, úgy, hogy minden gyermek 5-5-öt kapjon; hány gyermek fog almát kapni? Julcsának 10 krejcárt ad édesanyja, hogy vegyen annak felén sáfránt, egy ötödrészen kötőtűt; hány kr-ja maradt neki?

Vigyázzatok, így írjuk le a tized. /Leírom/ - Ki tudná megmondani hasonlít az egy /álló szigony vonáshoz/ Hát ez? /a null/ Egy nyomott körhöz. Gyermek, az egyiknek mindig bal felől kell lenni, a nyomott körnek pedig jobb felől. Írjatok most ilyen jegyet a táblátokra.

Most pedig olvassátok, mit a táblára írok! $5+5 = 10-1 = 9 \times 1 = 9-2 = 7+3 = 20-6 = 4 \times 2 = 8:4 = 2+6 = 8+7 = 9:3 = 3+7 = 10$

Ezt csendesfoglalkozáson le is íratom a gyerekekkel.

Alszegby Ferenc"

A gyakorlati tanításra heti 2 óra jutott Ez volt a terv legnagyobb hiányossága. A rendelkezések szerint a III. éves növendékeknek 1-2 évig tanítani kellett volna, a csak utána tehettek volna képesítő vizsgát az ösz-

szes tanítóképző intézeti tantárgyakból. Ezen eredményes vizsga után oklevelet kapott a tanítójelölt. A képesítő vizsgák letétele csak részben történt így, a gyakorlat - tanítóhiány - másképp alakította a törvény megvalósulását. Kállei erről így ír: "A csurgói intézetben már 1873-tól kezdve képesítettek olyan növendékek, akik egy, illetőleg kétévi gyakorlattal nem rendelkeztek, és még hozzá nem is voltak kiváló tanulók." /49/

"A törvénytől való eltérést a VKM 11755/1873. számú rendelete tette lehetővé, mely mentesítette a növendékeket a kettő éves gyakorlat letöltésétől." /50/

Az 1877-es tanterv hiányosságai szükségessé tették egy új tanterv bevezetését, valamint az eddigi 3 évfolyam helyett a 4 éves képzési ciklus bevezetését. Megjelent a rendelkezés - 1881. évi 655 és 15369. sz. VKM rendelet - amely a képzőt 4 évfolyamra fejlesztette. A rendelet bevezetése fokozatosan ment végbe az állami tanítóképzőkben, 1884-re az állami képzés 4 éves, amíg a felkezesi jellegű tanítóképzőkben csak a 90-es évekre fejeződött be. A VKM 1881. évi 20.261 sz. rendelete szabályozta a tanítónőképzőket is, míg a VKM 1882. évi 3998. sz. rendelete a tanítóképzők részére kötelezővé teszi az új tanterv bevezetését is." /51/

A fiú és leány képző új bevezetésre kerülő tanterve eltérést mutatott. A tanítóképző-intézetekben heti 107, míg a nőképzőkben heti 110 órában tanítottak a 4 évfolya-

mon. A tantárgyak számában is voltak eltérések. Fiúknál a számtan tanítása 9 órát, leányoknál 8 órát engedélyezett az óraterv. Hasonlóképpen alakult a mértan 4, illetőleg 3, a természettan és vegytan 5, illetőleg 4, a rajz és szépirásra 7, illetve 9 óra jutott. A tanítóképzők heti 8 tornaórájával szemben a tanítónőképzőkben csak 4 órát találunk. A női kézimunkát heti 8 órában tanították, míg a fiúknál a háziipart nem jelölték. /52/

Az új tanterv lényeges új vonása, hogy a gyakorlati képzési szakasz nagyobb óraszámban történt. Ez nagyon fontos kulcskérdése volt a 4 éves ciklusnak, végül is a tanítói pálya irányában történő érzelmi identifikáció már itt kezdődött.

Az új terv alapján kidolgozták a tanítási óra menetének elemzését, kidolgozták azon megfigyelési szempontrendszer összességét, amelyek alapján a jelöltek megbeszélhették társuk órájának fő didaktikai, neveléslélektani értékét.

A szempontrendszer így alakult:

- 1./ Jól választotta-e meg a tanalakat és a tanmenetet?
Ha nem, melyik helyesebb és miért?
- 2./ Helyesen tűzte-e ki a tanítás célját?
- 3./ Megfelel-e a tervezet terjedelme a rendelkezésre álló időnek?
- 4./ Helyesen tagolta-e a növendék a tananyagot?
- 5./ Áttekinthető és világos-e az anyag elrendezése?

- 6./ Milyen az előkészítés, a tárgyalás és az alkalmazás aránya?
- 7./ A már ismertekre építette-e az új anyagot?
- 8./ A szemléltető eszközöket helyesen alkalmazta-e?
- 9./ A kérdések nyelvtanilag helyesek, határozottak, a tanulók képzettségi fokához alkalmazkodnak-e?
- 10./ Vétett-e a tervező az általános tanítási elvek ellen?
- 11./ Nyelvtani és helyesírási hibák a tervezetben.

A tanítást követően megtörtént a jelölt tanításának értékelése.

- 1./ Az osztálytársak bírálták a tanítót
- 2./ A gyakorlóiskola vezetőjének értékelése
- 3./ Az intézet igazgatójának értékelése, a tanítás lezárása, az érdemjegy megállapítása.

A bírálat szempontrendszere:

- 1./ Kellő időben fogott-e az illető a tanításhoz?
- 2./ Az egyes osztályok közvetett foglalkozásait kiosztotta-e?
- 3./ Beszéde: egyszerű, értelmes, hibátlan, jól hangsúlyozott-e?
- 4./ Megfelelő volt-e a hangulat? /komoly, nyugodt, vidám, komor/
- 6./ Milyen volt a bánásmód /beszéd, szeretetteljes, nyájas, szigorú, túlszigorú, nyers/
- 7./ Helyesek voltak-e a fölvetett kérdések?

- 8./ Szabatosak-e a meghatározások, vagy a levont szabályok?
- 9./ Iparkodott-e a tanító az elvont fogalmakat példázattal megvilágítani?
- 10./ Nem vétett-e a tanítás szabályai ellen?
- 11./ Megtartotta-e mindvégig a lélekjelenlétét?
- 12./ Tartott-e fegyelmet, figyelemmel kísérte-e az osztályokat?
- 13./ Jól osztotta-e be az időt?
- 14./ Használt-e szemléltető eszközöket, s jól megválasztotta-e azokat?
- 15./ Lekötötte-e a tanulók figyelmét?
- 16./ Ragaszkodott-e a tervezetéhez?
- 17./ Milyen volt a tanítás eredménye /gyenge, reménytelő, sikerült/.

A bírálatról bírálati jegyzőkönyvet vezettek." /53/

/A tanterv alapján kidolgozott anyagegységek részleteit tudatosan nem ismertetem, mert azok országosan kötelezőek voltak, a bírálati szempontrendszer viszont lokalizált, Csurgóhoz kötődik./

A gyakorlati kiképzés színvonalának emelése érdekében a VKM. kiadta az 1882. sz. 1. sz. rendeletet, melynek célja a tudatos gyakorlati életre való felkészítés.

Ezt követően az 1881/31752. sz. amelyben a méhészeti oktatás fontosságát igyekezik a rendelet méltatni, s ennek alapján erősödik Csurgón a méhészeti oktatás, sőt 1880-1890 között elkezdődik a selyembhernyótenyésztés is.

A tudomány, a technika óriási fejlődése szükségessé tette a tanterv módosítását. Az Országos Közoktatási Tanács a fővárosi tanítóképző-intézeti tanárok bevonásával revízió alá vette a tantervet, s elkészítette az új tantervet, melyet 1900/25389. sz. rendelettel bocsátott a VKM. vitára. Eredmény 1902 év 40181 sz. rendelettel elkészült az új tanterv. Az előzőhöz viszonyítva négyben emelkedett az

óraszám: I.o.	30	férfi képzőben	Női képzőben	I.o.	33
II.o.	31	" "	" "	II.o.	34
III.o.	31	" "	" "	III.o.	33
IV.o.	31	" "	" "	IV.o.	33
					<hr/>
	123	óra		138	óra

/54/

Az új tanterv különösen a gyakorlati kiképzés szempontjából volt jelentős, ugyanis növekedhetett a gyakorlati oktatások száma, új módszeres, kiképzési formához vezetett.

Tanítóképzésünk a századforduló idején

A századforduló utáni években elmélyül a kiegyezés-kori magyar társadalom válsága. A feudális maradványok mind szembetűnőbb akadályai a fejlődésnek.

A gyors iparosodás következtében a századfordulóra félmillió munkásosztály alakul ki. Létrejött 1890-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Párt, amely negyszámban magába olvasztja a baloldali értelmiséget és munkásosztályt. Az oktatás-

ügyben is hallatja szavát, sajnos az opportunisták megakadályozzák törekvésük megvalósításában. A kilencszázas évek elején bekövetkező gazdasági válság, majd az 1905-ös orosz polg. demokratikus forradalom hatására fellángolnak a sztrájkharcok. Nálunk még jelenleg nagyon lassú a polgári átalakulás.

Somogy megyét a századfordulón a magyar gazdasági és társadalmi fejlettség végletei, ellentmondásai jellemzik:

- a/ nagyszámu feudális nagybirtok van,
- b/ a mezőgazdaság kapitalista fejlődése viszont igen magas fokon áll.

A lakosság rétegződése erősen differenciált.

- 250 nagybirtokos család van
- nagyszámu pénzügyi és ipari, kereskedelmi vállalkozó nagybérlő,
- gazdagperasztság számeránya is magas
- igen magas a mezőgazdasági cselédek, napszámosok, uradalmi cselédek száma.

Az első világháboru és tanítóképzésünk

Ez az év igen mozgalmas, tartalmas volt az előzőekhez viszonyítva is.

A nevelésről:

"... irányát a benső vallásosság, mély és tiszta hazaszeretet, a megingathatatlan jellemesség és komoly munkásság elvei szabták meg." /55/

Az istentiszteleteken, ünnepeken az I. évesek ministráltak, a IV. évesek pedig már a kántori teendőket is ellátták. A jellemfejlesztésre is nagy gondot fordítottak. A tanárok a saját példájukon kívül felhasználták erre a kirándulásokat, játékdélutánokat a közös étkezéseket. Ezen kívül a tanárok gyakran látogatták a magánházaknál lakó diákok szállásait.

Ezeken a szállásokon /"vátrakban"/ 3-4 tanuló lakott együtt. Meghatározott rendjük volt, s egy közülük a szobaparasnoki teendőket is ellátta.

"A növendékek érzelmi fejlesztését szolgálták a különböző ünnepélyek is. Elég gyakran tartottak ilyen megemlékezéseket, hiszen sok minden volt, amit ebben a korban megünnepeltek. Ezek a következők voltak: /56/

- a/ Tanévnyitás: a rendtartás által előírt istentisztelet hallgatással és ünnepélyel;
- b/ okt. 4.: "Ófelsége apostoli királyunk népünnepe" - ünnepélyes istentisztelet-hallgatás
- c/ okt. 6.: aradi vértanúk gyásznapja: ünneplés az Eötvös-önképzőkör keretében;
- d/ halottak napja: az elhunyt tanárok, növendékek előtti tisztelgés a temetőben;
- e/ nov. 9.: br. Eötvös születésének 100. évfordulóján nagyszabású ünnepség a helyes Szabad Lyceum, ref. főgimn. és polgári leányiskola bevonásával.
- f/ nov. 19.: Erzsébet királyné gyászünnepélye.
- g/ Karácsonyfaünnep a szünetben ittmaradt növendékeknek;

h/ táncmulatsággal egybekötött hangverseny febr.

21-én a "Korona" nagytermében.

i/ márc. 15.: az Rótvös kör keretében.

j/ a 48-as törvények szentesítésének évfordulójára:

április 4-én egynapos kirándulás Szigetvárra

k/ Jun. 11.: házi tornaverseny és évzáró ünnepély. /57/

Igen sok folyóirat járt az intézetnek.

A tanári könyvtárnak:

Néptanítók Lapja, Család és Iskola, Magyar Pedagógia, Pedagogische Blätter, A gyermek, Társadalomtudományi Szemle, Herkules, Jó Egészség, Katonásnevelés, Természettudományos társulat minden kiadványa. Archeológiai Értesítő, Ethnografia, Budapesti Szemle, Magyar Figyelő, Vasárnapi könyv.

Az ifjúsági könyvtárnak:

Az Ujság, Vasárnapi Ujság, Uj Idők, Kakas Márton, Nemzeti Iskola, Uránia, Hadsereg, Tolnai Világlapja, Csurgó és Vidéke, Család és Iskola.

Gyakorlati képzés:

A gyakorlati képzés hospitálásból és próbstanításból állt.

Hospitálás: neplőt kellett vezetniük e látogatásról.

Osztályonként felváltva, minden nap, ABC-s sorrendben be-
ládtak.

Tanítás: A III. évesek összesen 42 órát tanítottak.

Ez hónapok szerinti megoszlásban:

szept. - okt.	-
nov. - dec.	12
jan. - febr.	12
márc. - ápr.	10
május	<u>8</u>
	42

A IV. évesek 156 órát tartottak összesen.

Képesítők

A IV. évesek osztályképesítő vizsgáinak írásbeli tételei:

1./ Német: Pestalozzi in Burgdorf.

2./ Mennyiségtan /csak izelitőül!/:

Hány koronáért köveznek ki egy 15 m hosszú, 12 m széles téglalapalaku udvart, ha a munkáért m²-enként 35 fillért fizetünk, s 100 db. téglára 5 kr.?

A befejező képesítőn írásbeli fogalmazásban kellett beszámolni gyakorlati ismereteikről:

"A lélektani alap kiemelkedése a tanításban, tudományosan indokolva."

TANREND: Heti 6 napot tanultak a képzősök. 1 nap átlagosan 6-7 órájuk volt. A tanítás délutánra is áttevődött. Az órarendet lásd a következő oldal /1.sz. táblázat/ mutatja.

Napok Oszt. 8 - 9 9 - 10 10 - 11 11 - 12 12 - 1 2 - 3 3 - 4 4 - 5 5 - 6

HÉTFŐ

I.	Hittan	Magyar	Menny.t.	Német	Természetr.	-	Hittan	Széplírás	-
II.	Német	Nevelést.	Magyar	Rajz	Hegedű	-	Hittan	Harmónium	-
III.	Menny.t.	Történet	Kémia	Orgona	Kézimunka	-	Lövészt.	Hittan	-
IV.	Magyar	Menny.t.	Alkotm.	Fizika	Előkész.	Lövészt.	Kézim.	Hittan	-

KEDD

I.	Nevelést.	Történet	Földrajz	Mennyt.	Zongora	Játékdélutánok, kirándulások,			
II.	Történet	Magyar	Menny.t.	Gazd.t.	Rajz	zenekar			
III.	Magyar	Fizika	Nevelést.	Kémia	Gazd.t.				
IV.	Gazd.t.	Nevelést.	Tanítás	Bírálát	Egészs.t.				

SZERDA

I.	Term.r.	Történet	Magyar	Zeneelm.	-	Ág.ev.	Kézim.	Kézim.	Torna
II.	Ne.v.t.	Term.r.	Zeneelm.	Földrajz	Gazd.t.	Hittv.	-	Torna	-
III.	Ne.v.t.	Földrajz	Tanítás	Elők.bír.	Ének	Hittan	Torna	Gazd.t.	-
IV.	Magyar	Hittan	Német	Fizika	Előkész.	Okt.	Orgona	Ének	-

CSÜTÖRTÖK

I.	Német	Menny.t.	Magyar	Rajz	Hegedű	-	Hittan	Torna	
II.	Hittan	Magyar	Mennyt.	Term.r.	Rajz	-	Hittan	Szépírás	
III.	Magyar	Fizika	Német	Zeneelm.	-	-	Rajz	Hittan	
IV.	Menny.t.	Alk.t.	Rajz	Prot.kánt.	Torna	-	Hegedű	Hittan	

PÉNTEK

I.	Földrajz	Term.r.	Rajz	Nevelést.	Gazd.t.	Lövésztanfolyam, őszi-tavaszi			
II.	Történet	Nevelést.	Német	Földrajz	Ének	14ősziak.	Ünkepzőkör		
III.	Menny.t.	Történet	Nevelést.	Kézim.	Röldreajz				
IV.	Nevelést.	Gazd.t.	Tanítás	Bírálát	Kézim.				

SZOMBAT

I.	Történet	Magyar	Menny.t.	Rajz	Ének	-	Gazd.t.	-	-
II.	Menny.t.	Történet	Magyar	Term.r.	-	-	Kézim.	Kézim.	Torna
III.	Kémia	Kémia	Rajz	Magyar	Német	-	Hegedű	Torna	-
IV.	Magyar	Alkotm.t.	Fizika	Német	Rajz	-	Torna	Zeneelm.	-

Az I. világháború hatása. A hadiállapot
hatása az intézetre

A háború vihára a képző felett sem vonult el nyomtalanul. Az általános mozgósítás miatt sok tanár teljesített katonai szolgálatot. Helyettesítésüket az itthonmaradt oktatók látták el - díjtalanul.

A tanulók közül is sokan bevonultak. 1916. év elején például 111-en iratkoztak be. 1917-ben 39 növendék vonult be. 1 meghalt, 5 kimaradt, képesítőzött: 66.

A létszám alakulásában erős hullámvészesség jött így létre. A hadban levőkkel az iskola állandó levelezést folytatott, s a bevonultaknak egy évben kétszer tanfolyamot rendeztek, hogy továbbképzésüket biztosítsák.

Az iskolai évek rendszerint megrövidültek. Az 1916-17-es tanév pl. okt. 1. - május 30-ig tartott.

Minden tanár és diák részt vett a különféle jótékonyági mozgalmakban. Én úgy vélem, hogy ezek az évek igazán közösséggé kovácsolták mind a nevelőket, mind a diákokat.

A hadiállapot a szülők foglalkozása szerinti megoszlást nem befolyásolta. Talán csak az iparos gyermekek száma nőtt meg.

A világháború hatása a növendékek egymás közti viszonyára.

Ez a háború nem csak az anyagi javakban, s emberéletben tett kárt, hanem a hallgatók jellemét is formálta - negatív irányba.

A háboruból hazatért fiúk a parancsoló szellemet, amelyet a háboruban megszoktak, az intézeti életbe is átvitték. Az egyik volt intézeti növendék így emlékszik vissza erre:

"Csurgón az elsőéves prepa senki és semmi nem volt. azaz, hogy: a felsőbb évesek dohány- és gyufabeszerezője, konviktusi étbordó, a számára érkezett bezai tisztességes elosztója... és így tovább. Igaz aztán, hogy a másodikévesek már urak, a harmadévesek pedig már parancsolók voltak. A 4. éveseket pedig már nem is földi, hanem égi fogalom jelölte, lévén ők - Atyaistenek." /58/

Mintha Móricz kis hőségét, Nyilas Misit hellanánk mesélni!

Mennyire nem mese az, hanem a teljes valóság...

A háború szinte elembertelenítette ezeket a fiatal fiúkat. Ha társaikkal ilyenek voltak, vajon milyen tanító vált belőlük? Erről nem olvashatunk egy forrásból sem, de én úgy vélem, jó megtestesítői lehettek az autokrata, diktatorikus vezetői szellemnek. Ezt tette velük a háború.

Kialakult egy szokás még ezekben az időkben: a "bundaavatás". A felső évesek ekkor jól helybenhagyták az elsőéveseket, majd "kárpótlásul" - kezét fogtak velük. Pedig talán ki lehetett volna alakítani ennek a /mai golyaavatásnak/ szokásnak szebb, nemesebb hagyományát is. De a háború még a játékokat is durvává tette.

A létszám alakulása

A háború után a képzőbe jelentkezők létszáma a

vártnál nagyobb arányban növekedett. A képzőnek tehát most is létszámgondjai voltak, de nem olyanok, mint a múlt században. Akkor szinte kötéllel kellett fogni a hallgatókat, most pedig szinte előzönlötték az intézetet. Elhelyezésük komoly problémát okozott a vezetőségnek.

Igy aztán a tőlük telhető módon igyekeztek riasztani a jelentkezőket. Pl.: felemelték a tandíjat, nem adtak ki ösztöndíjat, stb.

A jelentkezők mégsem riadtak vissza!

Mi volt ennek az "invázióknak" az oka?

Társadalmi, gazdasági téren kell azokat keresnünk.

Ekkor már tudatossá vált, hogy a tudás = hatalom és a tudás méltóságot is biztosít.

"A rangot és módot adó szellemi pályák felé terelték a szülők gyermekeiket, és így a tanítói pályára is, amely bár szerény, de biztos megélhetést és gondmentes öreg napokat tud biztosítani.

Nem kis mértékben járultak hozzá a tanítóképzők keresettségéhez, hogy ott aránylag olcsón, sőt jobb bizonyítvány esetén ingyen lehet a nyugodtabb életre szóló jegyet, az oklevelet megváltani." /59/

A tanárokat tehát az is elkésérthette, hogy növendékeik nem hivatástudatból, hanem ilyenfajta megfontolásból lesznek az intézet hallgatói.

Ezekben az években jelennek meg a nők, mint megántanulók Csurgón.

Tanítóképzésünk a polgári demokratikus
forradalom és a Tanácsköztársaság idején

1918. október 31-én a forradalmi munkásosztály vezetésével Budapesten kitört a polg. demokratikus forradalom. Létrejött a szociáldemokrata koalíciós kormányzat. Somogyban is az országos helyzet tükröződött. A háborúból visszamaradt nyomor, az idegen fogság, sebesült katonák sora és a létbizonytalanság.

1918. november 4-én megalakult Somogy vármegye Nemzeti Tanácsa: gr. Széchenyi Aladár főispán, Kucsokozics Lajos, Csál Gaszton és Nagyatádi Szabó István.

1917. nov. 15.: a főispán arról értesítette a Magyar Nemzeti Tanácsot, hogy mindannyian Magyarország jövődjének fejlődését és boldogulását a köztársasági államformától várják a megye lakói. /60/

A polgári demokratikus forradalom győzelme után az ekkori igazgató Mohar József, az események sodrába kerül. Mohar ekkor a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesületének alelnöke volt. /TITOE/ A forradalom hatására az igazgatótanácsot november 11-én tartott ülésen megszüntetnek hirdették ki, ennek ellenére Mohar nagyon nagy fontosságot tulajdonított az egyesületnek, s így az tovább működött.

Az igazgató csak 1919. ápr. 12.-én mondta ki az egyesület megszűnését, már a Tanácsköztársaság közoktatásügyi

Népbiztosságának utasítása alapján. /61/

Milyen változások következnek be a képző életében?

1918. dec. 23.: megszervezik a polgárőrséget 100 taggal. A fősolgabírói ügyirat - 2409/1918. sz. - tartalmazza azon pedagógusok névsorát is, akik itt tevékenykedtek. Kaposi Károly gyak. isk. tanító, Feigl Kálmán, Székely Zoltán, Blénessy János tanárok. /62/ Ezután erősen felgyorsulnak a forradalmi események - 1919. III. 10. létrejön Somogyban a Somogy megyei direktórium - Latincea Sándor, Tóth Lajos és Peinhoffer Lajos személyében.

A tanítók szakmai lapjában "Új idők, új célok" c. cikk a következőket írja: "Anyagi nyomorúságban és szellemi elnyomatásban élő pályatársaimért, a magyarországi tanítóságért és demokratikus népkulturáért kezdettem el a Néptanítók Lapja szerkesztésének nagy munkáját... Elnyomott osztályok szabadságáért küzdeni nagyon nehéz"... 1919. január 2-án jelent meg Zigány Zoltán cikke, mely nem pártpolitikát, hanem kulturpolitikát csinál". /63/

1919. január 9-én megalakul a Szocialista Tanítók Szakszervezete, mely a következő fő elvek megvalósításának útját jelöli meg:

- mindenkire kiterjedő ált. oktatás-nevelés bevezetését
- a kisdedovás és a népoktatás kiterjesztését
- az iskolák állami felügyeletét

- a hitoktatás fakultatívává tételét
- a tanítóképző intézetek főiskolai besorolást kapjanak, a középiskolát végzett, érettségizett fiatalok felvételét követeli.

Az iskola korszerűsítése mellett fontos a tankönyvek korszerűsítése is. A Néptanítók Lapja 1919. márc. 13.-án így ír: "A forradalom és a tankönyvek" c. cikkében: "...ki kell hagyni minden anyagot, mely a royalizmust és sovinizmust szolgálják és a természettudományos gondolkodással nem ellenkezik." /64/

1919. márc. 21-én kikiáltott Tanácsköztársaság elvei, tézisei új utakra terelték a tanítóképzést.

A Tanácsköztársaság alkotmánya kimondja:

"Meggzűnteti a burzsoá műveltségi kiváltságait, és megnyitja a dolgozók előtt a műveltség tényleges megszerzésének lehetőségét. A dolgozók igazi lelkiismeret-szabadságát szszal védi, hogy elválasztja teljesen az egyházat az államtól, az iskolát az egyháztól... nem ismer faji vagy nemzeti különbséget." /65/

A KMP párt programja ennek az irányelvnek megfelelően így határozta meg a klépitendő új közoktatáspolitikát:

"Minden oktatás állami feladat, az iskolának, amely éddig a burzsoázia osztályuralmának támasztéka volt, a szocializmus megvalósítására lelkileg kell alkalmassá tenni az új nemzedéket. ... A vallástén tanításának nincs helye az egységes munkaiskolában." /66/

A Tanácsköztársaság idején jött létre először a magyar ifjúság egységes baloldári szervezete, - a KIMSZ - "a létrejött diákbizottságok jelentős mértékben közreműködtek abban, hogy a szocialista művelődéspolitikai elvei valóságossá váljanak az iskolák mindennapi életében." /67/

A Köznevelési Népbizottság rendelkezéseit Csurgón is végrehajtották. A testület egésze a tanulóifjúság egy része magáénak vallotta az új világ új törvényeit. A vallás-oktatás teljesen megszűnt és Mohar József intézkedése nyomán szociológiát tanítottak. A vallási köszönés helyett "Proletarok egyesüljétek" c. köszönést vezették be. /68/

A Tanácsköztársaság vezetőinek figyelme a tanítóképzésre, annak szervezeti munkájára is kiterjedt, hiszen ahhoz, hogy új szellemben neveljék a fiatal nemzedéket, a szellemben képzett pedagógusok kellenek.

A tanács hatalom a képzőkben is minden téren a munkásfegyelmet elérésére törekedett. Ennek érdekében Csurgón is létrejött a diáktanács. A diáktanácsnak 3 szervezeti formája volt:

1. Fegyelmi Bizottság - a fegyelmi ügyek elsőfokon történő elbírálása
2. Kéttagú bizottság - a bizottság a köztartás és egyéb anyagi ügyek intézője volt.
3. Számonkérő szék /bizottság - a diákok tudása felett ügyelt, amennyiben a diák elégtelenre vizsgázott, a számonkérő széknek joga volt "megkövet-

ni a tanárt, esetleg újabb kihallgatás reményében./

1919. június 19-én tartott eredményvizsgálat alapján a diáktenács képviselője is részt vett, hől a növendékeket "megfelelt" "nem felelt meg" minősítéssel látták el. Csurgón minden diák "megfelelt" minősítéssel zárta az 1918/19. évet. /69/

A csurgói tanítóképző csak férfieket képzett. Az első nő Halvey Margit, ki e képző növendéke volt. /70/

A Vörös Hadsereg tevékeny szerepe köztudott, s ami érdekes, hogy a hallgatók közül sokan beálltak a Hadseregbe - Furó István zágrábi lakos, Hollósi József gadányi lakos, kinek apja földműves, Szabó László kálmáncsei lakos, Haid Henrik németpalkonyai lakos, Nagy István zala-peterdi lakos, Molek Károly perlaki lakos, Sáfrán Oszkár nezsideri lakos, kinek apja hivatali szolgálatként dolgozott." /71/

A tanári kar közül Mohar József, Székely Zoltán, Keposi Károly, Blénassy János említésre méltó, mert ők aktíven részt vettek a proletárdiktatúra pedagógiai célkitűzéseinek megvalósításában.

Székely Zoltán a legaktivebb tanára az intézetnek. 1887. ápr. 26-án született, Sepsiszentgyörgyön, Székelyudvarhelyen végezte gimnáziumi tanulmányait. 1912-ben kerül Csurgóra, 1917-ben Valent Irént vette felelőségül - behívják katonának. 1919-ben kapcsolatba kerül

Latinca Sándorral. A testület politikai megbízottja. Aktív politikai tevékenységet végzett a somogyi falvakban - Marcali, Igal, Tab, Gyékényes. A bukás után Budapestre kerül - bújkál.

Prónay emlékirataiban említést tesz Székely Zoltánról. Bebörtönzik - s halálát kéri. A családi rokonság valamint dr. Vajda Béla és Váry főügyész segítségével megmenekül és 1919. december 29-én jelentkezik szolgálattételre. Az intézet igazgatója, Zrinyi Károly szabadságot adott, s csak 1920. II. 24-én kapott engedélyt a tanításra. Az ellene lefolytatott határozat eredménye:

"... Ezért /Tanácsköztársaság idején vállalt tevékenységéért/ Önt nyilvános dorgálásra, öt vévig magasabb fizetési osztályba való előléptetések megvonására, a magyar nemzeti vonatkozású tárgyak tanításától való eltiltásra ítélem..." /72/

Kaposi Károly és Mohar József szerepe is magas. Ők szervezték a somogyi tanítók számára a balatonberényi tanfolyamokat az új munkaiskola megvalósítása érdekében. A tanfolyamot a Somogy megyei pártvezetőség részéről Égető, Kovács, Rózsa és Tóth elvtársak, Budapestről a Közoktatásügyi Népbiztosság részéről Domenyér elvtárs. Valamennyien kinyilvánították a nagyszabású tanfolyam fölötti elismerésüket. A tanfolyam eredményesen zárult. Mohar a tanfolyam tevékeny részese, Kaposi Károllyal együtt. /73/

Mohar József szerepe megtört a bukás következtében. Bebörtönözték, 1919. nov. 21-én szabadult. Az intézet egykori

fiatal tanára Dobossy Elek - később igazgató - erről

így ír:

"Mohar József igazgatósága elítéltetése miatt szűnt meg. 1919-és Tanácsköztársaság ideje alatt magatartását a Kaposvári Törvényszék szabadságvesztésre ítélte. Utána jött a fegyelmi, amelynek eredménye állásvesztés lett. Felesége kegydíjat kapott. Én, mint fiatal tanár a fegyelmi bizottság jegyzője voltam, s ott értesültem vádpontjáról:

a/ a nyári szünetben átképző tanfolyamot vezettek Balatonberényben, amelyen a somogyi tanítósnak kellett résztvenni;

b/ Az intézetben köszönési mód lett: "Proletárok egyesüljete!"

A tanúk egyéb magatartását is kifogásolták, de elismerték, hogy kitűnő igazgató volt. A diákok szerették." /74/

Ellenforradalom 1920-1933.

A Tanácsköztársaság kulturpolitikájában szereplő főiskolai jellegű tanítóképzés megvalósítására nem került sor. A Közoktatásügyi Népbiztosság látván a problémákat, előljáróban úgy döntött, hogy a csurgói képzőt 1919 nyarán a megye székhelyére, Kaposvárra kell áthelyezni.

Indoklás: "Az iskola épülete oly hiányos, hogy a tanítóképzésnek valóságos szégyene. Továbbá a tanítóképzés reformja szerint főiskola lesz a tanítóképző intézet. Az tehát a megye érdeke is, hogy a megye székhelyén állítható fel, de ezért is, mert másutt nincsenek meg a szükséges szociális kulturviszonyok." /75/

Sajnos a közbejött akadályok következtében a tanítóképzésben érdembeli változás nem következett be. Mohar távozásával az intézet legértékesebb korszaka leáldozott.

Brunovszky Rezső /1921-27/ igazgató így emlékezik vissza 1919-re. "Súlyos körülmények között indult meg ez 1918-19. és az utána következő két iskolaév is. A végzet ugyanis azt akarta, hogy annak a nagy háborúnak a tüze, amelynek nyomában idegtépő izgalom, nagy szenvedés, legnagyobb értékeket semmivé tevő pusztítás és tömeghalál járt: a mi határunkon lobbanjon fel, hogy itt kezdődjék a nagy leszámolás drámája. ... És mégis elvesztettük a háborút ... Aztán jött az Októberi forradalom és a kommunizmus, amely iskolákban is éreztették hatásukat.

Szerencse, hogy a nemzeti öntudat országszerte megérősödött és végzett a vörös uralommal." /76/

Mohar József után 2 évre Zrinyi Károly vette át az intézet vezetését. 1861-ben Csáktornyan született. 1869-ben szerezte meg a tanítóképző intézeti tanári oklevelet. Kiváló egyéniség. Gönczy Ferenc ezt írja róla: "oszlopos tagja a rendszernek, amely a mureköz népet magyarra tette, oly magyarra, hogy a szerb megszállás előtt is igyekezett ezt a horvát ajkú, de elemeiben magyar lakosság kimutatni." /77/

A Tanácsköztársaság megdöntése után a hatalom a nagybirtokos - nagytőkés - katonatiszti szövetség kezébe került. A proletárdiktatúra vívmányait kegyetlenül és igen céltudatosan eltörölték. Uralmukat megszilárdították, s a meguk társadalmi-politikai rendjét kezdték kiépíteni. Így a nevelés és oktatás irányítását kezükbe vették.

Csurgón 1919-ben a tanítás október 3. után indult meg. Ennek oka a következő: A Tanácskormány a tanítóképzőt kívánta áthelyezni, s így az első osztályba nem vettek fel növendékeket - a II. - III. - IV. évesek elszállítását, élelmezését nem tudták megoldani. /78/

A VKM 179202 sz. rendelete alapján a "tanítóképző intézet harmadik és negyedik osztályát hadi tanfolyamon végzett és 1919. III. 21-e után képesített tanítók részé-

re, akik oklevelük 164512/1919. számú rendelettel történt érvénytelenítése folytán állásukban nem maradhatnak, a tanítóképző intézeteknél.

1919-20. iskolai évben tanítási póttanfolyamot fog tartani." /79/

Ezen tanfolyamok vezetője Zrinyi Károly igazgató a III. évfolyam tanfolyamát 1919. nov. 1-től január 31-ig, a IV. évfolyam tanfolyamát 1920. február 1-től április 30-ig tartják.

A tanítóképző gyakorló iskolája fejlődött. 1919-ben két tanító tanított. 1920-tól bevezették a Brunovszky-féle fokozatokat: " Előkészítés - Általános célkitűzés.

I-fok Szemléltetés, II-fok Képzetkapcsolás, III-fok Fogalomkeletkeztetés, Rendszerezés, IV-fok Elmélkedtetés alkalmazás, V-fok Begyakorlás. /80/

E módszer alapján végezték a tanításokat.

Az 1919/20. tanév júniusban nyert befejezést, majd ezután a tanév munkája rendszeresen beindult.

1921-ben Zrinyi Károly nyugdíjba került - utóda Brunovszky Rezső /1921-27./

Brunovszky Rezső tanítói és vezetői tevékenysége a temesvári, sárospataki, kolozsvári képzőkben indult el.

Az igazgató első lépése az intézet elhelyezése. A választás Nagykanizsára esett, akkor, amikor Kaposvár is igényt tartott a képzőre. A Csurgó c. újság közölte okt. 16-án azt a támadást, ami Brunovszkyt érte. "A képző el-

vitelét mindig az idegenből kinevezett igazgatók vetik fel és iparkodnak megvalósítani. Ha ez újonnan kinevezett igazgatók olyan nagy befolyású emberek, ekkor vigyék ki a kormánynál az új épület megépítését." /81/

"A Belsősomogy c. lap 1923. január 2-i számában tudósít, melyben dr. Kaufmann Rezső ismertette a miniszter levelét a csurgói képző odatelepitéséről. Ekkor már keveset törődnek a képzővel, mint tárgyi, mint személyi vonatkozásban." /82/

1923.nov. Klebesberg Kunó VKM látogatása Csurgón - mely szerint nincs szándékában a képzőt áttelepíteni, sőt, az új képző felépítését szándékozik megvalósítani.

A csurgói helyzetet nehezítette a VKM 81966/1923. sz. rendelete, mely a tanítóképzőt 5 évfolyamra alakítja át. Ez új épületet, több személyzetet - új tervterv bevezetését teszi szükségessé.

Az intézetnek még mindig nem volt sem internátusa, sem externátusa. Változatlanul megőnházaknál laktak a hallgatók. Ezeket a tanárok tervszerűen látogatták.

"Köztartás" - vagyis menza volt. Olyankor a diákok együtt étkeztek.

Ebben a tanévben összesen 118 hallgatója volt a képzőnek. Ebből egyetlenegy sem volt kereskedő származású. Magyarázatát sehol nem találtam, hogy miért.

Egyetlen válaszok erre: a kereskedők túlnyomó többsége

abban az időben zsidó volt, s a zsidó gyerekeket sehol sem látták már szívesen. Igaz, hogy a "numerus clausus" törvény csak a felsőoktatási intézményekre vonatkozott, de egy kicsit mindenhol érezte hatását.

A politikával kapcsolatban igen óvatosak voltak. A könyvtárnak például szigorúan szakmai kiadványok, folyóiratok jártak.

Ezek a következők:

1. Néptanítók Lapja, 2. Hivatalos Közlöny, 3. Magyar Nyelvőr, 4. Akadémiai kiadványok, 5. Földrajzi közlemények, 6. Természettudományi kiadványok, 7. Magyar Iparművészet, 8. Művészet, 9. Középiskolai Tanári Közlöny, 10. A Gyermekek, 11. Magyar Statisztikai Szemle, 12. Ethnographia, 13. Az Időjárás, 14. Turistaság és Alpinizmus.

A gyakorlati képzés hospitálásból és tanításból állt.

A IV. és V. évfolyamok hospitáltak csak. A hospitálás-hoz különböző megfigyelési szempontokat kaptak, melyekről minden hét elején be kellett számolniuk, s le kellett jegyezni a hospitálási füzetbe.

"Az 1926-27. tanévben pl. megfigyelési szempontok voltak:

IV. o.: test és élettani szempontból

V. o.: pszichológiai és pedagógiai szempontból kellett figyelniük a tanítási órákat.

A tanítást mindig előkészítéssel kezdték.

A tanításra a következő általános vázlat alapján kellett felkészülni /metodika/:

Idő;   Osztály;   Tantárgy;   Tétel.

A/ Előkészítés: Áthidaló gondolat

Általános célkitűzés.

I. fokozat. Szemléltetés. Áthidaló gondolat.

Részletcélkitűzés.

II. fokozat. Képzetkapcsolás. Áthidaló gondolat.

Részletcélkitűzés.

III. fokozat. Fogalomkeletkeztetés, rendszerezés.

Áthidaló gondolat.

IV. fokozat. Elmélkedtetés, alkalmazás, áthidaló gondolat. Részletcélkitűzése.

V. fokozat. Begyakorlás. Áthidaló gondolat.

A gyermekek tankönyvében magyarázandó szavak, mondatok s.t.b.

B/ Kijelölés. A következő órai anyag kijelölése.

Feladat.

A tanítást bírálat követte. Erre is volt külön füzetük, melyet így kellett felosztaniuk:

Ki tanított? Mikor? Mely osztályban? Tantárgy, tétel.

Utána következik a bírálat szempontjai /u.az, mint a tervezetben/. /83/

Arra is figyelve, hogy foglalkoztatta a tanító a gyermeki pszichikum főbb funkcionális területeit.

Ez a kiemelt év jó tükrre a csurgói képzőben folyó munkának. Brunovszky különös egyéniség. Következetes, de mogorva személyiség, attól eltekintve, hogy nagyra emelte az intézet kulturális életét.

A tanári kar: Brunovszky Rezső	12 óra
Balogh István lelkész	2 óra
Deli János róm.kat.	1 óra
Dobossy Elek tanár	17 óra
Fliegell Kálmán tanár	19 óra
Galgóczy János ref.lelkész	4 óra
Gran Géza gyak.isk.t.	31 óra
Dr.Kajtár Pál orvos	2 óra
Kaposi Károly gyak.isk. t.	36 óra
Kaposi Károlyné - " -	3 óra
Kovács Pál tanár	12 óra
Kunszt Dezső tanító	1 óra
Niemetz Sándor kat.lelkész	13 óra
Pucsi János tanár	16 óra
Székely Zoltán tanár	18 óra
Tóth Ferenc tanár	18 óra
Tóthné Sebestyén Ilona	18 óra
Tömör Boldizsár tanár	16 óra
Zriggeroszky Ferenc tanár	19 óra
Zrinyi Aladár tanár	18 óra

Az igazgató 1927-ben került Bajára főigazgatónak.

Az utolsó évek

1927-33-ig Dobossy Elek az új s egyben az utolsó igazgató. Dobossy Elek 1893-ban született Csáktornyan - tanítói családból. Tanítói, majd 1918-ban tanári oklevelet szerez, Székelykeresztúron tanít, majd 1921-ben Csurgóra kerül.

Tevékenysége szinte teljes mértékben a képző megmentésére irányul. Növelte az oktató nevelői tevékenységet, a képző kulturális színvonalát. Festőiskolát szerveztek, Fliegel Kálmán vezetésével vezérkönyvek írásán fáradoztak, Kapossy Károly Sandy Ottó és Gergely Ferenc a fogalmazás tanításáról.

Az oktató-nevelőmunka eredményei biztatók - 1930/31. tanévben Nácsy Károly, Gran Géza és Kapossy Károly tanárok miniszteri dícséretben részesültek.

1931/32-ben már latszanak az utolsó jelek a megszűnésre. Az intézet igazgatója 16 férőhelyes szálláshelyet szerez, de a mentést már ez sem tudja biztosítani.

1930/31-ben 158; 1931/32-ben 142 tanulója van a képzőnek. Dobossy Elek szavai: "Ugy igyekeztünk tanítani, hogy a növendékek értelmvilágán kívül azok az érzelmi és akaratú motivumok erősödjenek, melyek a növendékeknél a tettekre sarkallnak. A tevékenységet belső kényszerűségnek érzik és az önismereten keresztül elvezetnek az önfelegyeléshez, az önneveléshez. Az oktatásban a szemléleti oktatást erősítettük." /85/

"1933. márc. 19. a Belsősomogy tájékoztatta a közvéleményt, mely szerint két képző megszüntetését akarja a minisztérium. E hír hallatán küldöttséget szerveznek a miniszterhez. Haán Lajos főszolgabíró, Bene Kálmán igazgató, Meller Henrik földbirtokos, dr. Vágó Lajos ügyvéd, Blaskó Antal főjegyző." /86/

Miután a küldöttséget Gömbös Gyula miniszter nem fogadta, így Hóman Bálint lakásán megjelent Küldöttséget Hóman ezzel küldte el, hogy megvizsgálja Csurgó helyzetét.

1933. V. 7. számában a Belsősomogy így ír: "Hóman kultuszminiszter és Szily államtitkár még hajlandók lettek volna, de Imrédy pénzügyminiszter és Gressler kultuszminiszter ügyosztályvezető hajthatatlanok maradtak.

A miniszter 38041/1933. sz. rendelete alapján az I. évre felvételt eszközölni tilos.

A miniszter 38552/1933. sz. rendelete alapján a csurgói képző a tenév végével megszűnik.

A miniszter 40738/1933 és 40784/1933. számú rendelete intézkedik a tárgyak sorsáról.

A főigazgatói 1184/1933. rendelet intézkedik a személyzet áthelyezéséről.

A tanulókat az I. osztályt a kőszegi, II. osztályt a bajai, kiskunfélegyházi, kőszegi, III. osztályt a jászberényi, a IV. osztályt a bajai tenitőképzőbe irányították.

Dobossy Elek igazgatót a bajai képző igazgatójának nevezték ki.

Dobossy Elek levelével zárom a rész tartalmát.

"Az intézet megszüntetésének tényleges okát az aktákból ismertem meg, amikor bekerültem a VKM-be.

Az 1931. évi világgazdasági krach a VKM költségvetését is lefaragta. A nem állami tanítóképző intézetek egy részénél megszüntették az állami segílyt.

Ennek megfelelően egy állami intézetet megszüntettek.

Miután a csurgói intézet volt a legmostohább állapotban, arra esett a választás. A község szűkreblősége volt az oka, hogy építésről szó sem lehetett - írja Dobossy." /87/

Egy jelentős pedagógiai intézményt Hóman Bálint rendelete megszüntetett. Ezzel bezárta kapuját az ország egyik legrégebb képző intézménye, melynek körülményei ugyan a legmostohábbak voltak, de szellemében az elsők közé tartozott.

A szülők foglalkozás szerinti megoszlása az
adott években 1906/07; 1913/14; 1918/19;
1926/27; 1932/33

Globális képet adni az 1869-1933. közötti évekről lebontva lehetetlen, s nem is lehet témája a dolgozatnak. Ezért néhány év statisztikai felmérését elvégeztem, s ebből igyekszem levonni a következtetést.

A pedagógusi pályaválasztás általában társadalmunk bármelyik fázisát is nézzük, mindig a hátrányos helyzetű foglalkozásokból tevődik össze. Társadalmunkban a néptanító az, aki csekély anyagi juttatással rendelkezett, szűk tárgyi ismerettel igyekezett valamilyen módon az oktató-nevelői tevékenységet szolgálni.

A pedagógus pálya - s itt most a tanítói pályára gondolok - lenézett foglalkozású pályának számított, s a századeleji szemlélet - ha más pályára nem alkalmas, majd tanítónak igen. A tanítói képzettség az érettségi előtt álló diplomának számított, kevés fizetéssel esetleg itt-ott jól-rosszul jövedelmező kántori állással.

Miután kicsi jövedelemmel rendelkeztek, így gyermekeik pályaeorientációjában a tanítói pályát választották.

Látható, hogy a jelzett években a tanítók gyermekei alkották a képzőbe járó növendékek számának negy(%)át.

A 6. számú táblázat szerint a pedagógus szülők az összes növendékek 20,57 %-át alkották.

A 7. sz. táblázat grafikonja illusztrálni igyekszik a pedagógus szülők gyermekeinek számarányát.

Megállapításon a grafikon görbáját elemezve a következő: Az 1906/7-es év adata szerint a pedagógus szülők gyermekei 22,40 %-ben képviseltették magukat, ami azt jelenti, majdnem 1/4 része az összlétszámnek. Viszont egy nagy esés tapasztalható az 1913/14-es év felmérésében. A IV. évfolyamon egyetlen pedagógusszaládból származó hallgató sem volt. Részben katonának vitték őket, részben hadi-képesítő vizsgát tettek, részben kimaradtak, mert az általános mozgósítás szerint pedagógusaink tekintélyes része katonai szolgálat teljesítésére vonult be.

Óriási nagy emelkedés látható 1818/19-es tanév eredményében, hol az összlétszám 43,05 %-a kerül ki pedagógus családokból. Magán vizsgákon más középiskolákból átjött tanulók emelik a %-os arányt. Oka: megbecsültebbé vált a tanítói pálya. A Tanácsköztársaság rangot adott a pályának, hiszen most merül fel olyan határozott oktatáspolitikai törekvés, mely szerint a tanítóképző közép-fokon megszüntetik és létrehozzák a tanítói akadémiákat.

1926-ban már az összlétszám 27,14 %-a - a Horthy ellenforradalmi korszak elhelyezkedési problémái, majd a gazdasági válság előjelei mutatnak arra, hogy százalékosan kevesebb pedagógusgyerek készült erre a pályára. Közben kitört a gazdasági világválság, ez állásnélküli pedagógusok nagy száma kényszerhelyzet elé állította a

fiataltságot, bármennyire is nagy volt bennük a hivatástudat, ezen a pályán nem láttak meguknak létjogosultságot.

Az 1932/33. oktatási év a gazdasági válság záróköve. A gazdasági világválság talán legjobban éppen az állami alkalmazottakat sújtotta, így a pedagógust is. A saját keresettel, saját földdel rendelkezők esetében a tény nem látszik oly magasnak a grafikon görbéje szerint érzékelhető - a tanítói pálya leesik, ugyanakkor a saját jövedelemmel rendelkező pályák iparos, kereskedő gyermekeiket iskoláztatják. Ipari és mezőgazdasági termelvényre minden időkből szükség volt. A termelést ezek a foglalkozások hajtották végre, így érthető, hogy gyermekeik iskoláztatásának anyagi fedezetét biztosítani tudták.

A foglalkozás szerinti felmérés az
1906-07. tanévben /88/

Szülők foglalkozása	I.	II.	III.	IV.	Össz.	%
Tanító	5	5	6	4	20	17,9
Közhivatalnok	3	4	2	2	11	9,8
Magánhivatalnok	-	1	-	2	3	2,7
Altiszt	1	5	3	3	12	10,7
Kereskedő	2	1	1	-	4	3,6
Iparos	13	8	9	7	37	33,0
Kisbirtokos	2	4	2	-	8	7,1
Személyi szolg.után élő	8	3	2	4	17	15,2
	34	31	25	22	112	

A foglalkozás szerinti felmérés az
1913/14-es tanévben /89/

Szülők foglalkozása	I.	II.	III.	IV.	Össz.	%
Tanító	2	5	3	-	10	9,4
Közhivatalnok	4	6	4	4	18	17,0
Kisbirtokos	6	10	9	5	30	28,3
Iparos	18	11	10	1	40	37,7
Kereskedő	1	-	-	-	1	0,9
Szolga	1	1	1	2	5	4,7
Napezámos	1	-	1	-	2	1,9
	33	33	28	12	106	

A foglalkozás szerinti felmérés az
1918/19-es tanévben /90/

Szülők foglalkozása	I.	II.	III.	IV.	Össz.	%
Tanító	4	10	13	8	35	28,5
Közhivatalnok	7	4	5	6	22	17,9
Kisbirtokos	18	4	6	11	39	31,7
Iparos	8	4	4	3	19	15,5
Kereskedő	3	1	1	1	6	4,9
Szolga	1	-	-	1	2	1,6
	41	23	29	30	123	

A foglalkozás szerinti felmérés az 1926/27-es
tanévben: /91/

Szülők foglalkozása	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	%
Földműves	10	6	2	1	4	23	19,5
Iparos	11	6	3	3	4	27	22,9
Kereskedő	-	-	-	-	-	-	-
Tanító	5	1	6	5	6	23	19,5
Tisztviselő	10	2	4	3	1	20	17,0
Egyéb	6	9	5	3	2	25	21,2
	42	24	20	15	17	118	

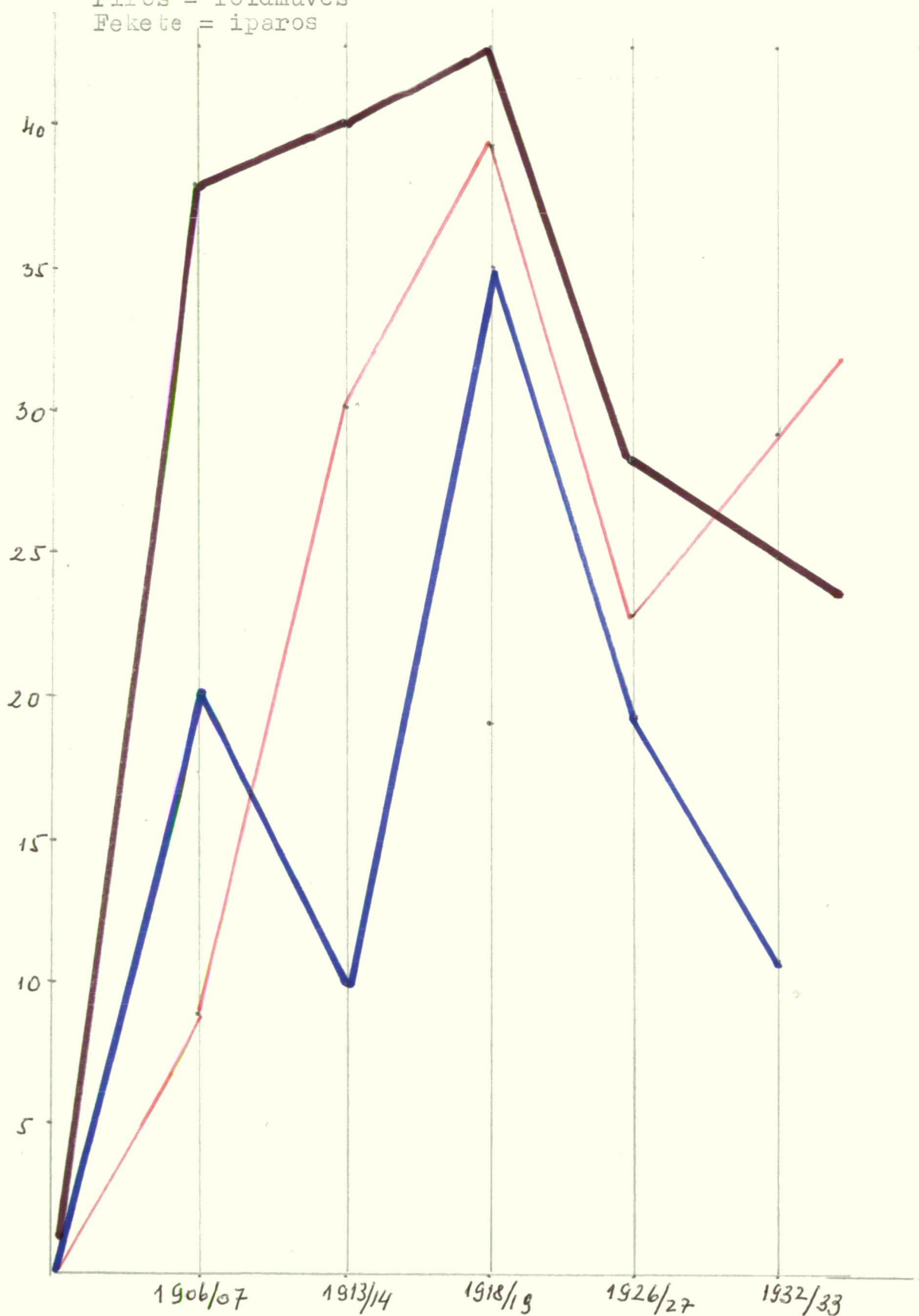
A foglalkozás szerinti felmérés az 1932/33-as tanévben /92/

Szülők foglalkozása	I.	II.	III.	IV.	V.	Össz.	%
Tanító	2	-	2	2	5	11	8,3
Köztisztviselő	1	1	4	-	2	8	6,0
Megántisztviselő	-	-	-	-	1	1	0,8
Vasutas	3	3	1	-	-	7	5,3
Postás	-	1	1	-	-	2	1,5
Csendőr	-	1	-	-	-	1	0,8
Rendőr	1	-	-	-	-	1	0,8
Önálló gazda	1	10	5	7	6	29	21,9
Gazdasági alkalmazott	2	2	-	6	3	13	9,8
Önálló kereskedő	-	-	1	-	1	2	1,5
Kereskedelmi alkalm.	-	-	-	-	-	-	-
Önálló iparos	6	3	6	5	4	24	18,1
Ipari alkalmazott	-	1	-	1	2	4	3,0
Nyugdíjas	1	4	2	2	6	15	11,3
Magánzó	1	-	-	-	-	1	1,5
Altiszt	-	-	-	-	-	-	-
Szolga	-	-	-	-	1	1	0,8
Házmeister	-	-	1	-	-	1	0,8
Munkás	1	1	-	-	1	3	2,3
Napszámos	1	-	-	3	-	4	3,0
Egyéb	1	-	2	1	1	5	3,8
	20	27	25	27	34	133	

Ilyen statisztikával zárta tehát történelmét a csurgói képző. Működése 64 éve előtt sikeresen, sok nehézségekkel küzdve tevékenykedett. Sok tanítót köszönhetett neki magyénk.

A tanító, földműves, iparos gyermekek beiskolázása

Kék = tanító
Piros = földműves
Fekete = iparos

Összesítés az 1869-1933. közötti időben a tanító-
képzős növendékekről

A tanulók megoszlása /1869-1933/:

a/ Előképzettség szerint	szám	%
Elemi iskolát végzett	49	3,81
Középisk. I-III. o.-t végzett	108	8,39
Középisk. IV. o.-t végzett	430	33,41
Középisk. V-VIII.o.-t "	43	3,34
Középisk.éretts. tett	19	1,48
Polgári isk. I-III.o.-t végz.	12	0,94
Polgári isk. IV. -o.-t végzett	603	46,84
Polgári isk. V-VII.o.-t "	10	0,78
Egyéb isk. végzett	13	1,01
	1287	100 %

b/ Vallás szerint	szám	%
Római katolikus	984	76,46
Református	194	15,07
Ág. h. evang.	66	5,13
Izraelita	39	3,03
Görög katolikus	2	0,15
Görögkeleti	1	0,08
Unitárius	1	0,08
	1287	100 %

c/ Anyanyelv szerint	szám	%
Magyar	1196	92,83
Német	79	6,14
Horvát	8	0,62
Tót	2	0,15
Rutén	1	0,08
Szlovén	1	0,08
	1287	100 %

d/ Kor szerint	szám	%
Rendes időben végzett	422	32,79
Később	857	66,59
Előbb	8	0,62
	1287	100 %

e/ Szülők foglalkozása szerint	szám	%
Kisbirtokos	230	17,86
Gazd. tisztviselő	20	1,55
Gazd. segédszolg.	55	4,27
Iparos	311	24,15
Kereskedő	34	2,64
Keresk. tisztviselő	3	0,23
Közlekedési tisztviselő	21	1,63
Közlekedési segédsz.	39	3,03
Köztisztviselő	55	4,27
Tanár, tenítő	265	20,57
Másféle értelm.	6	0,47
Közhiv. szolga	33	2,56
Katona /csendőr, rendőr/ tiszt	4	0,31
Katona altiszt	23	1,86
Nyugd. tisztv.	49	3,81
Nyugd. altiszt	13	1,01
Magánzó	70	5,44
Napszámos	28	2,17
Cseléd	17	1,32
Egyéb	11	0,85
	1287	100 %

1969-1933. között 8 igazgatója volt a csurgói képző-
nek, a következő sorrendiségben:

1. Bárány Ignác 1869-1879
2. Czibor Mór 1879-1883
3. Mátrai Gyula 1883-1901
4. Bárány Gyula 1901-1904
5. Moher József 1904-1919
6. Zrínyi Károly 1919-1921
7. Brunovszky Rezső 1921-1927
8. Dobossy Elek 1927-1933

Bárány Ignác pedagógiai munkássága

Bárány Ignác tanítéképzési igazgatóként tevékenykedett Csurgón. Ezen állomás fontos nemcsak saját életében, hanem a képezde életében is. Igen értékes pedagógiai oktató-nevelő-szervező tevékenységet fejtett ki, a magyar tanítónemzedék élethivatásának kialakításában. Ehhez kapcsolta össze azt a nagy és széleskörű pedagógiai irói tevékenységét, amellyel kora pedagógiai strukturáját igyekezett felemelni. Nem a szólamok vezette hírnév, hanem az alkotó tevékenység. Talán, ha a főváros képezdei igazgatója, neve sokszinűbb lett volna, de miután vidéki képezdei szakember, így neve sokáig nem került be a neveléspolitikusok sorrendjébe. Irói munkásságának célja: az elmélet és gyakorlat összekapcsolása, amely haladó pedagógiai cél pontosan a XIX. szd. végén kezd általánossá válni, s a régi utópisztikus elmélet-gyakorlat elv, most válik alkotó pedagógiai egésszé.

Legjelentősebb pedagógiai művei:

Magyarország története elbeszélésekben, Pest 1870.

Tanítók könyve }
Vezérkönyv } 1971. Pest /Szent István Társulat
kiadásában/

ÁBécés- és első olvasókönyv tanításához Pest 1874.

Az olvasás tanmódja Bp. 1874.

A "Magyarország története elbeszélésekben" c. könyvét részben a nép számára, részben iskolai oktatásra szánta. A kiegyezés utáni Magyarországnak szükséges volt nemzeti öntudatának elmélyítése érdekében, haladó hagyományainak feltárása céljából e mű.

A könyv kronológikus sorrendben tárja fel nemzetünk történetét. Hazánk őslakossága, majd a honfoglalás, az egyes uralkodó dinasztiák. - s benne a párt- és testvérharcok, a tatárjárás, a mohácsi vész, s végül a Pragmatica Santió, a francia háborúk, a német ébredése, a magyar szabadságharc - s utolsó fejezete: Gyászidők.

A történelmi könyv visszatükrözi Bárány egyéniségét, származását és a szabadságharc katonáját. Ezek az érzelmi szálak összefonódása következménye mondanivalójának érzelmi telítettségétől. Az azonosulást a nép szemszögéből megítélt állásfoglalásával kívánta elérni. A Dózsa-féle parasztháború okát ebben látja, hogy "a pórnép Mátyás halála óta igen el volt nyomva", míg a 48-as szabadságharcról ezt írja, mint szemtanú: "Hazánk némely népfajai közt ezt a hírt terjesztette, hogy a magyarok minden más népfajt el akarnak nyomni." /93/

"Görgeyt nem hevíti a vágy, hogy hazájának és honfitársainak még valamely hasznos szolgálatot tegyen; szép seregével, amellyel egy Hunyady vagy Zrinyi, ha egyebet nem, legalább dicsőséget szerzett volna a magyar nép-

nek, minden egyezkedés nélkül, föltétlenül megadta magát az oroszoknak, s Világosnál lerakatta a fegyvereket."

Erdeme e könyvnek, hogy méltón mutatja be hazánk őstörténetét, és ápolja a magyar hazafiság gondolatát, érzelmi értelmi síkon igyekszik a magyar tanítóság humánus érzelemgazdag lelkivilágának kialakításához. Hűen mutatja be az egyház a hit álláspontját, de a hitet nem helyezi a hazafiság fölé. Haladó gondolkodás jellemzi könyvének egészét.

Pedagógiai műve közt kimondottan a tanítók számára írt műve a legjelentősebb: "Tanítók könyve".

"Olyan munkát kívántam ebben kertársaimnak, s a tanítópályára kerülő növendékeknek adni, mely egész kis könyvtárát pótoljon s együtt levén benne a nevelés és tanítás-
tan, az elemi tanoda minden tantárgyának módszertana sőt a helyesírás és iránytan is." /94/

1907-ben kisebb módosításokkal ismét kiadták a népis-
kolai tanítók számára.

A tanító feladatát abban látja, hogy a reá bízott gyerekek tanításában, nevelésében, azok becsületes, értelmes erényes, hűséges, munkás, engedelmes, sorsukkal megelégedni tudó buzgó keresztény polgárokká nevelésében látja. A tanítónak azonosulni kell munkájával, s ezt csak akkor tudja megoldani, ha szereti a gyereket, munkájában örömet lát, kiben megvannek a tanítói hivatás jellemző jegyei, s aki rendelkezik azon tulajdonságokkal, amelyek őt erre a pályára képesítik.

A tanítói tulajdonságokat a következő részfeladatokra osztja: testi tulajdonság, társadalmi tulajdonság, értelmi és erkölcsi tulajdonság.

A testi tulajdonság: ép egészséges testet a beszédszervek épsége. Döntő jelentőségű Bárány ezen tételének elgondolása, a John Locke pedagógia terébe tartozó hatás. Az ép test és ép lélek egysége fontos pedagógiai tényező az oktatásban és nevelésben. A másik fontos tényező a tiszta ép beszéd fontossága. Miután a gyermek eszményt lát tanítójában, őt utánozza, őt ábrázolja, fontos a tiszta ép beszéd az oktatásban. Ezért vezette be a tanítóképző törvény megjelenésével egyidőben a felvételi vizagát, melynek egyik alkotója a tiszta világos szabatos beszéd.

Társadalmi tulajdonságok: a tisztaság, a rendszerezettség, a másokkal való humánus bánásmód, a megfelelő társalgási forma. A tanító számára fentebb szükségesek eme tulajdonságok - a példa tisztasága, az emberi magatartás. Az oktatásban részt vett fiatalok Csurgón főleg falusi parasztcsaládokból kerültek ki. A viselkedésmód a magatartásmód, a személyiség componensei - Mai értelemben ezek a fiatalok hátrányos helyzetűek voltak, s ezért vált szükségessé a társadalmi tulajdonságok rendszerének kialakítása. A vidéki képezdek végzett tanítói falura kerültek, s ők voltak az ekkori falusi élet kutnáis "lámpái". - Ők képviselték az erőt, az összetartást, - s tanították, oktatták azokat, kik nagyrésze ekkor analfabétaként élt a falusi környezetben. Köztudotta magyarság analfabéta szám-

aránya 1870-es statisztikai felmérés alapján 58 % volt. Értethető a tanítóóság fontos társadalmi tevékenysége.

Az értelmi tulajdonságok összetevői: az egészséges, értelmes, jó emlékező tehetség, jártasság a gondolkodásban, a gondolatok értelmes jó kifejezése, élénk képzelőerő, a gyermek természetének és fejlődésének, a tanítás és nevelés elveinek ismerete. Ezzel az értelmi összetevőkkel akarta jelezni, hogy a régi tanítóról alkotott társadalmi szemlélet megváltozzék. Képzett ember ritkán lesz pedagógussá, vallották a korabeliek. Ezért akarta a tanítóról alkotott véleményt átformálni, hogy a tanító az értelmi erők összességében is hatalmas fejlődést mutasson.

Az erkölcsi tulajdonságok közül: a tanítónak rendelkezni kell: az igezi képmutatás-nélküli vallásosozággal, a kötelességek lelkiismeretes teljesítésével, tudásvágygyal és szorgelommal, türelemmel és szelidséggel, valamint az atyai szigorral és komolysággal párosult gyermek szeretettel. Ezen erkölcsi összetevők minden időkben komoly kötelességgel bírtak. Apáczai Cs. János az első magyar modern pedagógus követelményrendszeréből néhány követelmény kijelölése igazolja az erkölcsi összetevők fontosságát.

1. "Tanítványainak jó és dicséretes példát adjon -
2. "Elég tudós legyen"
3. Amit tud azt "jó lelkiismerettel" másokkal is közölje

4. Tanítványaival magát megszerettesse
5. Tanítványait, "mint atyjok szeresse" - Tanítsa őket világosan, röviden és teljességesen, azaz tökéletesen" /95/

Széleskörű embertípus volt Bárány. Tanítók hitvallásához igen behatóan tanulmányozta a nyugati irányzatokat elsősorban a filantropizmust, valamint Rousseau természetességről vallott nézeteit. Nézeteinek lényege főleg a filantropizmus keretéből táplálkozik. A testi nevelés fontossága, az emberi humanizmus, és a természetes nevelés fő elvei mindenütt kiviláglanak.

A népiskola feladatát a családi, egyházi és polgári életre való felkészítésben látta. Ez a 3 terület szerves egységet alkot. A családi nevelés fontos részfeladata a nevelésnek. A család szerepét, jelentőségét kutatja, szerepét a nevelésben, s azt a fontos és jó családi modellt állítja fel, amely alkalmas a 3-as egység megvalósítására. A családi nevelés előkészíti az iskolai nevelést, ezért fontos a szerepe a nevelés folyamatában.

A nevelést így fogalmazza meg: "Nevelés alatt tervszerű eljárást értünk, az embert tettel és tervszerű eljárással úgy képezni, hogy testi és lelki erői felébredjenek, kifejlődjenek és a jóra irányuljanak." - /96/

A pedagógus ezt igyekezzék megvalósítani: s így lesz nevelési rendszere teljes.

A nevelésben a következőket tartja fontosnak:

1. Legyen a nevelés természetszerű
2. Korán kezdjük a nevelést és az életkorhoz alkalmazzuk
3. Egyetemes legyen; fejlesszünk minden tehetséget arányaiiban
4. Az erkölcsi cél határozza meg a nevelést
5. Legyen a nevelés vallásos. /97/

E cél megvalósulását a nevelő végzi, szervezi, irányítja. A probléma azonban nehéz, mert a nevelők különböző személyiségjegyekkel rendelkeznek. Ismervén a pszichológia alaptételeit - különböző tanítói típusokat állapít meg.

1. önző, 2. a föláldozó, 3. az anyagias, 4. a kényszer,
5. a szenteskedő, 6. az emberbarát, 7. az önkényeskedő,
8. az erőszakoskodó, 9. az elkényeztető, 10. az álerényző, 11. gépies. /98/

Korábbi említés alapján Bárány nagyon behatóan tanulmányozta a nevelésben Rousseau és Pestalozzi pedagógiai tevékenységét. Pedagógiájában így mindenkor alkalmazkodnunk kell a gyermek életkori sajátosságaihoz, benne a természetesség pedagógiai elvéhez igazodva. A nevelést korán kell kezdeni, de a nevelési módszer megválasztása a gyermektől függ. A legjobb módszer alkalmazása a legjobb eredményt szüli.

Foglalkozik a nevelési feladatokkal, amelyek közül a testi nevelést helyezi előtérbe. Ezen nevelési főfeladat 3 rész komponens összetevője. 1./ Óvár /a szülők főleg az édesanya feladata, mely a fogantatástól kezdődik. Az anyag élete, környezete determinálja a gyermek fejlettségét, kialakulását/, 2./ ápolás /közvetlenül a szülés után kezdődik - megfelelő családi környezet biztosításával/, 3./ gyakorlás /a kialakított szokásformák - melyek végigkísérik az ember életét.

A szellemi nevelésnek három irányát jelöli meg. /A szellemi nevelés nemcsak az értelem fejlesztésére vonatkozik, magába foglalja az értelmi, erkölcsi, esztétikai nevelés fő feladatait is/.

1./ A fejre, vagyis az elmére kell irányulnia - megismerés

2./ A szívre, vagyis az érzőtehetségre - érzelem

3./ az akaratra, vagyis a vágytehetségre - akarat

Ezek az elvek egységes komplexumba ágyazva valósítják meg a teljes ember kialakítását - Pestalozzi formulájában a tételek szerepelnek: "Az emberiségre való képzést kellett célul tekintenem, a nép technikai erőinek minden képességre kiterjedő működését elérni, amelyet a gondolkodás kifejezett ereje biztosít, és erkölcsi érzék emel fel, vagyis megvalósítani a "kéz", a "fej" és "szív" egységes kiművelését." /99/

Ebben a Pestalozzi-féle hármas egységben bontakozik ki a nevelés célja - amit Pestalozzival nem sikerült egységbe kovácsolni - s ennek analógikus elgondolása Bárány pedagógiájában is felszínre kerül.

A Tanítók könyve II. része a tanítással, az ismeretátadó tevékenységgel foglalkozik.

"Tanítástan azon szabályok összege, melyek szerint az oktatást vezetni kell, ha azzal célt akarunk érni." 100

Tanítástanát két fő részre osztja

1./ Általános tanítástan

2./ Részletes tanítástan

Az általános tanítástan területei:

a/ Az iskolának külszervezete, melybe az iskolaegészségtan és a felszerelése tartozik,

b/ az iskola belszervezete, mely az előbbi területeket foglalja magában.

c/ a/ a hiterkölcsei nevelés

b/ a csöndnek a föntartása

c/ a szorgalom serkentése

d/ az iskolai rendtartás

e/ a figyelem föntartása

A fegyelem fenntartásában a következő elveket hangsúlyozza.

1./ a tanító tekintélyét, következetességét, igazságosságát, rendszeretét és szeretetrevalóságát.

2./ a szülőknek, az egyházi és világi előljáróságoknak a közreműködését az oktató-nevelő munkában

3./ az iskolai törvények vagy fegyelmi szabályok következetes megtartását és megtarttatását

4./ a szoktatás következetességét és tudatosságát,

5./ a jutalmazás és büntetés következetességét

6./ az iskolai vizsgálatokat

7./ a tanulók osztályozását

8./ az érdemsorozat megállapítását." /101/

A fegyelem fenntartása az eredményes tanításbani munka része, ezért dolgozta ki a fegyelem fenntartását biztosító büntetési fokozatokat:

1./ Rosszalló komoly pillantás

2./ Az illető iránti közönyösség

3./ Határozott figyelmeztetés szavak által némi helyreutasítással

4./ Komoly intés, példázgatás, nyomatékos dorgálás

5./ Fenyegetés

6./ Az áthágott szabályzat lecke-kénti beiratása

7./ A pad elé való kiállítás

8./ Valamely iskolai tisztségtől való megfosztás

9./ A jobbaktól való elkülönítés

10./ Visszatartás az iskolában, de csak a szülő

tudtával

11./ A szégyenkönyvbe való beírás

12./ Testi fenytés

13./ Az iskolából való kitiltás." /102/

Döbbenetes a 12 pont tartalma - hiszen a filantropizmus hatása alatt tevékenykedő Báránynál az ellentmondás - Korlátozottan engedélyezi, s csak akkor ha minden más módszer eredménytelen. "Csak illemes módon büntessük a gyereket és büntetési eszközül csupán vesszőt vagy vékony pálcát használjon a tanító. Bottal, kötéllel nem szabad büntetni. Tiltja a gyermek pofozását, hajának, fülének rángatását, hátba vagy fejbeverését." /103/

A tanítási munkánkban fontos a jó módszer kialakítása: A módszer - tanalak Báránynál - melyen "azon eljárási módot értjük, amellyel valakit ismeretekre vagy ügyességekre tanítsunk, azaz amely szerint tanítunk".

A módszertanban az alábbi témakörökkel foglalkozik:

a/ a tanításnak elvei, b/ a tanterv, c/ a tanmenet, d/ a tanalak, e/ a tanítás hangulata, f/ a feladatok g/ a taneszközök". /104/

Ezek figyelembevételével dolgozza ki az elemi népiskola tananyag terjedelmét, mélységét és az órakeretet is:

- 1./ Hit és erkölcstan

- 2./ Anyanyelv /beszéd és értelemgyakorlatok, írás és olvasás, nyelvtan és fogalmazás,

- 3./ Mennyiségtan számtan és mértan

- 4./ Földrajz, történelem és polg. jogok kötelességek ismerete.

- 5./ Természettudomány, természetgazdasági és természeti gyakorlatok,

- 6./ Testgyakorlás,

- 7./ Éneklés, rajzolás
- 8./ és a női kézimunka." /106.

Nagy érdeme Báráynak, hogy a polgári jogok és kötelességek c. tárgyat bevezetteti, társadalomtörténeti, jogtörténeti szempontból értékes elgondolás. Ma gondolkodunk ennek megvalósításában, miután ilyen jellegű tantárgyunk 45 után nem volt.

Könyvének további része az egyes tantárgyak módszertana. Itt különösen eláhuzandó a beszéd és értelemgyakorlat e tárgy tanítása, mely haladó szemléleténél fogva mai szemmel is értékes.

- 1./ Ha csak lehet természetesen szemléltessük a tárgyat
- 2./ A lényegét mutassuk meg és azt beszéljük meg
- 3./ Rendezett legyen a tanítás
- 4./ A gyakorlatokat vegyük figyelembe
- 5./ A beszédtehetség képzésére folytonosan gondunk legyen.
- 6./ Az egyéb tehetségeket ne hanyagoljuk el.

Az óra vezetésére a következőket ajánlja:

- 1./ A gyakorlatokat ismétléssel kezdjük
- 2./ Az ismétlésből alkalmas átmenetet képezzünk az új gyakorlatra.
- 3./ A tantárgyakat egyenként szemléltetjük
- 4./ A csoportba tartozó tárgyakat egyes kérdések által kapcsolatba hozzuk és összehasonlítjuk.

5./ Azon tantárgyakat, melyek egyaránt a főfogalomhoz tartoznak, összefoglaljuk.

6./ Őra végén kikérdezzük az elődottakt." /106/

Fontos a beszédkésztség fejlesztés gondolatának kiemelése, ami nála kiemelt feladat, míg az óra vezetés a herbarti fokozatok részbeni alkalmazását tartalmazza.

A könyv függelék részében hasznos utasításokat ad a fiatal tanítók részére. Fontosnak tartja az egyházi és világi és polgári előljárókkal, a szülőkkel való jó együttműködést. Javasolja, a tanító olyan mellékállást vállaljon, ami hivatásával összeegyeztethető.

Igy: "1./ A kántori, egyházfői teendők, 2/ vasárnapi ismétlő iskolai tanítás /12-15 év között/ 3./ megántanítás, 4./ méhészet, 5./ selyentermelés, 6./ gyümölcsfa termesztés, 7./ kertművelés, némely körülmények között a gazdálkodás." /107/

A könyv 1866-ben jelent meg. Javított kiadás 1871-ben, utolsó kiadása 1907-ben jelent meg. A minisztérium egy-két képzőben tankönyvként is engedélyezte, mely bizonyítja tanításának, nevelésének ujszerűségét. Annak ellenére, hogy gondolatai sokon viszonyban vannak Rousseau, Pestalozzi, Herbart nézeteivel, rendszere, szervezete és alkalmazása magyar, szinte új.

Bárány Ignác pedagógiai tevékenysége országosan elismert. Értékes gondolkodó, s éppen ezért országos nép-

tanítói szervező tevékenységgel is foglalkozik.

1874
1974. augusztus 9-13 között tartották a néptanítók második egyetemes gyűlését. Budapesten - A nevező bizottság 5 szakbizottság létesítését határozta el - kissé a Tavasi féle analógia alapján. - A szakbizottságok vezetését, a kor szakmailag kiemelkedő pedagógusai látják el, mint Várady Károly, Wargha Ferenc, Bárány Ignác és még mások.

A képezdei szakbizottság elnöke Bárány Ignác lett.

A szakbizottság javaslatai:

- 1./ Országos képezdei tanár egylet megalakítása a későbbi TITOE
- 2./ Ped. folyóirat beindítása - A Néptanítók Lapja c. f. fejlesztése
- 3./ A szakbizottság bizzon meg kiváló pedagógusokat tankönyvek - vezérkönyvek írására.

Javasolja továbbá: a tanári szék hatáskörébe tartozzon a növendékek segélyezése, a megintés, megrovás, segélyezés. Javasolják a képesítő vizsgálat rendjét és módját. Képesítő vizsga tanév végén egyszer legyen a záróvizsgák után, a tanár a képesítő vizsga tárgyai után napidíjat kapjon - . Bárány javaslatait a szakbizottság elfogadta 1874. aug. 11-én tartott gyűlésen - Bárányék javasolják továbbá, hogy a bizottság a tankönyvek és tanszerek ellátásával is foglalkozzék. Érdekes Kozma Ferenc székelykeresztúri képezdei igazgató javaslata: hogy a képezdei tanárok is vegyenek részt a tanítói gyűléseken.

Javaslatok pedagógiaiilag nagyon indokolt. A képezdei tanárok végzik a képezdei ifjuság oktatását. Kialakul egy bizonyos kapcsolatteremtés, amely mind pedagógiaiilag - mint oktatásiilag nagyon fontos a tanítói hatékonyság szempontjából. A képezdekben és a gyakorlókben kialakított módszerek eljárások a tanítógyűléseken kerültek a gyakorlaton keresztül analízis alá. Végeredményben az elmélet és gyakorlat egysége indokolta Kozma Ferenc javaslatát, amit a szakbizottság örömmel üdvözölt. Ezenkívül nagyon sok képezdei szervezeti kérdés, fizetés - hatáskörök szabályozása merült fel.

A közgyűlés 1874. aug. 12-én ért véget.

A közgyűlés tisztikara: Molnár Aladár elnök

dr. Emericz Gyéza alelnök

Péterfi Sándor "

Laksits Vendel, Vass Máttyás,

Rákóczi Lejos, Kerékgyártó Elek
jegyző.

A képezdei szakosztály tisztikara:

Bárány I. elnök

Ozirisz Ferenc alelnök

Gagy Samu és Róth Vilmos jegyző.

Somogy megyét népes küldöttség képviselte. /108/

Bárany Ignáz pedagógiai tevékenységének
értékelése

Első hivatástudattal és nagy pedagógiai tudással rendelkező igazgató 1869-1879. között. A legnehezebb körülmények között vette kezébe az intézet megalakítását és vezetését. Neve ma már történelem.

1./ Nevéhez fűződik a csurgói tanítóképző megszervezése, a gyakorló iskolával együtt.

2./ Iskolaszervező és pedagógiai munkássága átszötte az egész ország neveléstörténetét. Az olvasás tanításban kifejtett újszerű "tanmód" országosan elismert kezdeményezés volt.

3./ Fejlesztette a tanítóról vallott felfogást azzal, hogy a tanítót az adott társadalom magasabb lépcsőjére emelje. A tanítói tekintély biztosítása életszemléletének egyik sarkalatos terve volt. Ennek érdekében a fiatal tanítók szemléletét akarta átformálni központba állítva a hivatástudatot - ebből fakadó gyermekszertet.

4./ Elismert pedagógus országosan, ott egyetemes tanítógyűlés elnökévé választották, hol alkalma nyílt országosan dolgozni a képzés színvonalának emelésén. S Ő "csak" egy kis vidéki képződei igazgató volt, kinek feladata a képző megszervezése, képzés, a testület toborozása - de emellett látókörében a képzők országos emelése volt.

5./ Pedagógiai munkásságának egyik fontos részterülete volt a tanítók beszédének tisztaságát biztosítani, de

amennyiben kisebb beszédhibás jelölt akad, annak nyelvét formálni, alakítani, mert azt tartotta, hogy a tanító beszédé az első és legfontosabb szemléltető eszköz. Fvégből szép stílusa legyen a tanítóknak. Azóta is a képezdének fontos elvi tétele, sőt a mai képzésnek is az anyanyelv világos tiszta ismerete.

6./ Az Csurgói képzőben végzett eredményes munkája elismeréseként 1879-ben a VKM Bárány Ignácot Csáktornyára helyezi - új állami tanítóképezde igazgatójaként.

7./ Az egységes tantervi követelmény megvalósítása érdekében, az egységes metodikai hatások érdekében megírta Vezérkönyveit, amelyek végül is fundamentumát képezték Drozdy Gyula vezérkönyvsorozatának.

Neve történelem, munkássága pedagógiai érték, hivatástudata az örök példa, szervező tevékenysége igazi mozgó ritmus.

Egy atomnyi töredéke ez a megemlékezés erre a nagy kerültekintő pedagógiai munkára, amit Somogyban kifejtett a magyar fiatalok kulturális igényeinek kielégítése céljából.

MoHar József igazgató pedagógiai munkássága

1904 - 1919.

MoHar József 1904-ben vette át a csurgói tanítóképző vezetését, irányítását. Igazgatása alatt emelkedő, az oktatási-nevelési feladatok megvalósításában fejlődő időszak volt ez. Annak ellenére, hogy sok oktatáspolitikai probléma merült fel országosan, hogy az I. Világháború öldöklő hadjárata a polg. demokratikus forradalom, a Tanácsköztársaság, majd a Horthy ellenforradalom dühöngése igen nagy mértékben igénybe vette erejét, személyiségének minden rugóját.

Miért foglalkozunk MoHar József igazgatói tevékenységével?

1868. VI. 30-án született Lajoskomáromban. A tanítóképzőt Sopronban /felekezeti/ végezte. A polgári iskolai tanárképzőt Pesten, a Pedagógiumban végezte, majd ott szerzett tanítóképző-intézeti tanári képesítést a természettudományi szakon.

Szívügyének tekinti a tanítóképző-intézeteket, s evégből tanulmányuton volt: Ausztriában, Németországban, Olaszországban - s az ott látott, észlelt tevékenységeket itthoni munkájában igyekezett gyümölcsöztetni.

Fontosabb pedagógiai megnyilatkozásai:

1901-ben jelent meg a Magyar Tanítóképzőben: az "Új Rendtartás és képesítő vizsga szabályzat" c. tanulmánya. 109.

Sorra veszi a Szabályzat egyes pontjait, s azzal próbálja véleményét közresadni, hogy a VKM javítson a korábbi tényeken -

- Egy osztályba 30-nál több növendék nem vehető fel - /párhuzamos osztályok létre semmi biztosítékot nem lát/
- Szükségeltetik egységes felügyeleti rendszer kialakítása
- Új fegyelmi Szabályzat kidolgozása szükséges -
- Nem látta megvalósulni azt a régi vágyát, mely szerint tanítói képesítés az egyetem filozófiai szakára való hivatkozásra jogosítana fel.
- Szabályozzák a képzőbe tanító tanárok képzési idejét, módját. /110/

Felhatóan foglalkozik a képesítő vizsgálat reformjával - következő fontos elvi tételek felsorolásával:

- 1./ A gyakorlati év bevezetéséről súlyos anyagi nehézségek merülnek fel.
- 2./ A tanítói állás elismertségi foka nincs arányban a képesítés megszerzésének megnehezítésével.
- 3./ A tanítóképzés eddigi egysége megbomlana
- 4./ A kettős vizsgálat a növendékre súlyos megterhelést róna a jövőben.
- 5./ Az előzőleg már bevezetett gyakorlati évnak ezidáig nem volt sikere a növendékek között. /111/

Ezen elvek általánossá tételén dolgozik.

Konológiai sorrendiségben a következő műve 1903-ban jelent meg: "Az ifjúsági olvasmányok és könyvtárak" címmel.

A könyvtárak fejlesztésében fontos a VKM 1902 évi 1158. sz. rendelete, amely tárgya a népiskolai könyvtárak szervezése, ezzel a céllal, hogy az elemi népiskolai tanulóifjúsággal megszerettessük a könyveket - tehát a nyelvén meg kell indítani az olvasóvá nevelést.

Néhány gyakorlati feladat Mohar József részéről:

1./ A tanítóképzős-intézeti ifjúsági könyvtárak támogassák az általános nevelő-oktató munkát és a tanítóképzés külön célját. Ismertessék meg a növendékeket a magyar ifjúsági irodalommal, és vezessék be a jelölteket a népkönyvtárak szervezésében és kezelésében. /E gyakorlati feladat megvalósítása érdekében fontos lenne a könyvtárak szervezeti rendszerének kidolgozása./

2./ Ezért a tanítóképzőkben ifjúsági, népiskolai könyvtárakat kell szervezni.

4./ Az osztálykönyvtárakat az osztályfőnökök kezeljék, míg az intézetieket a tanár könyvtáros. /A tanítóképzők szervezetére jellemző, hogy az osztálykönyvtárak minden tanítóképzőben működtek 1945-ig. Csak ezután szűnt meg a lett intézeti könyvtár, melynek vezetője tanár. Az osztálykönyvtárak nagyon üdvös intézmény voltak, mert csak arra az osztályra vonatkozó irodalmat, kötelező olvasmányt tartalmazták. Így a tantervi követelmények alapján építették fel.

6./ A kötelező olvasmányok jegyzékét a tanári-szék évről évre határozza meg és azt kérjék számon.

7./ A népiskolai és népkönyvtár a gyakorlóiskolával állna kapcsolatban, vezetője a tanító lenne, de a IV. éves növendékeket bevonva a kezelésbe, kik maguk is gyakorolnák. /Ez a forma a tanítóképzőkben nagyon fontos, de egyben praktikus is volt, amelyet aztán továbbfejlesztettek ekként, hogy a gyakorlóiskolának is önálló könyvtára alakult ki, amelynek vezetője a gyak. isk. tanár, és egy-egy tanítóképzős IV. éves növendék./

8./ Az ifjúsági könyvtár jegyzeteket a Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete /TITOE/ készítené el és egészítené ki évenként.

Sok-sok javaslata anyagi problémát jelentett, így megvalósításuk csak később vált általánossá, de hangja felbúzdította a kulturára éhező személyeket. /112/

Igen fontos miniszteri rendelet jelenik meg 1909/13686 VKM rendelete - az igazgatói értekezlet tárgyában. /113/

Mohar József nagyon nagy szükségét látja e miniszteri rendelet megjelenésének. Miért?

- Vélemények kicserélése
- Egységes fejlődés
- Országos érdekű témák megbeszélése
- A rendeletek egységes értelmezése
- A felekezeti és állami képzők irányító tevékenysége közelebb kerül -

Egyszóval: a magasabbszintű egységes tanítóképzés érdekében fontos az igazgatói értekezlet.

1916-ban jelent meg igen fontos pedagógiai írása:
"Törvénytervezet a tanító és tanítónőképzés országos és
egységes rendszeréről" /114/

Véleménye: "az egész magyar tanítóképzést egységesen
és törvényes alapon" kell megteremteni. Egységes állami
tanítóképzés megreformálását sürgeti. Ugyanis a magyar ta-
nítóképzés nem áll hivatása magaslatán.

1912/13. évben 85 képzőnk működik, s ebből "az el-
vult törvény korlátai között 21 tanítóképző-intézet látta
el a tanítóképzést."

Ezt a képzési formát tehát meg kell szüntetni s a
tanítóképzési cél-feladat alapján oly képzők egységes ki-
alakítása a cél, amely "hivatott és szakavatott tanítókat
képez".

A törvénytervezet főbb és jelentősebb pontjai:

- tanítóképző-intézetek állítása fentartása
- szervezeti kérdések /5 évfolyamu, gazdasági kert,
internátus/
- felvételi szabályozása
- tanulmányi ügyek - tantárgyi rendszer - tanterv-tan-
könyv
- tanári testületi munka - igazgató munkája
- fegyelmi ügyek
- képesítő vizsgálatok /írás-szóbeli-gyakorlati /1959-
ig érvényben volt./

A tervezet vitája, megvalósítása elmaradt - a világháború
kitörése ezt megakadályozta.

Mohar határozott céltudatos személyiség volt. Úgyesen kidolgozott szisztéma alapján fejlesztette a képzést országos szinten is. Látta, hogy Csurgó nem felel meg az általa kialakított követelményrendszerrel, a minisztérium tudtával tárgyalt a megyével - a csurgói képző Kaposvárra történő áttelepítéséről - a világháború miatt eredménytelen kísérlettel. /115/

A világháború miatt állandó volt a belső feszültség - a tanárok közül Folenta Lajos meghalt, Blénassy János, Fejes Gyula, Kaposi Károly súlyos sebesüléssel jönnek beza, a IV. éves növendékek egy részét katonai szolgálatra hívják be - az intézet vezetősége végül is várja a megnyugvást a kibontakozást, mely 1919-ben kerül végső győzelemre.

A "Népiskolai Szemle" - "Iskolai Szemle"
pedagógiai folyóirat beindítása

A Csurgói tanítóképző beindítása magával hozta annak a ténynek fontosságát, hogy a tanítóképző feladata legyen Somogy szellemi tevékenységének irányítása. Ez az irányítás kettős úton haladt, részben közvetlen, részben közvetett úton. Somogy számára a képezde alakította ki a somogyi parasztifjúság tanítói személyiségét, alkotóerjét, hivatástudatát, s egyszersmind a sokoldalúságát. Bárány Ignác tevékenységének ez volt az egyik fő pedagógiai célkitűzése.

1881-ben a képezdőben már kialakult egy pedagógiai törzsgárda, kialakultak a tradíciók, s így elérkezett egy olyan nagyszabású feladat megvalósítására, olyan nevelési és oktatásügyi közlöny szerkesztéséhez, amelynek segítségével, amelyen keresztül terjed a legújabb pedagógiai-oktatási eljárás "tanmód" a megye szélesebb körben az ország tanítói között. Főleg elméleti pedagógiai szaklap volt ez, elsősorban a népiskolai tanítók számára. De találkozunk olyan tanulmányokkal, amelyek a gimnázium, s tanítóképzői oktatást igyekeztek magasabb szintre emelni.

A Népiskolai Szemle szerkesztője: Adorján Miklós - ebben az időben a gyakorló iskola vezetőjeként dolgozott. Munkatársai: Horváth József, ki 1875-1905 között tanítóképző-intézeti tanárként működött, irodalmat és történelmet tanított.

Társas Szalóky Dániel, aki a gimnáziumban volt tanár. Így három külön területről kerültek ki a Szerkesztő bizottság tagjai, s így 3 irányt képviseltek a folyóiratban.

A szerkesztő bizottság az első számban kifejti a közlöny megjelenésével célját - "nem viszketegségből vagy feltűnési vágyból indítottuk meg a Népiskolai Szemlét, hanem az ügy közelebről: a magyar tanügy emelése céljából." /116/

A célkitűzés határozott formában utal arra, hogy a megyei oktatásügyet vigye előbbre, de nem zárkozhat el a közlöny a magyarországi oktatáspolitikától. A közlöny Csurgón jelent meg, de nem Csurgón készült kezdetben, hanem az első számok Nagy-Kanizsán, "Nyomtatott Fischer Fülöp nyomdájában." /117/

A megjelenést illetően a Csurgói Csokonai V. Mihály könyvtárában talált adat alapján 1881. július 10-én jelent meg I. évfolyam 1. száma. A mellékelt Népiskolai Szemle első lapja szerint I. évfolyam megjelenése 1882. Csurgón jelent meg.

A Népiskolai Szemle szerkezeti felépítését vizsgálva a következő fejezeteket tartalmazza:

1./ Általános nevelésügyi kérdések - amelyben a pedagógiai elméleteket ismertették

2./ Könyvismertetési rovat - pedagógiai könyvekről, tankönyvekről, segédkönyvekről, vezérkönyvekről ad ismertetést

3./ Népinevelési egyesület rovata

4./ Vegyes rovat - vegyes tanügyi kérdésekkel foglalkozik pl. nekrológ, állásbirtetés, nyugdíjaztatás, üzenetek

közvetítése, törvények, rendeletek, jogszabályok ismer-
tetése." /118/

Az első szám tartalma: "Horváth József: Összhang a
népiskolai nevelés-oktatásban. Székely Dániel: Tájékoztató
a református tanítók zsinati emlékirata tárgyában. Nagy
József: Pestalozzi evangéliuma. Mátrai Gyula: Miképpen hat-
hatunk nevelőleg a számtan tanítása által? Kis Kálmán:
Nézetek a református tanítók jogi helyzetét illetően. Bá-
rány Gyula: Az iskolázás jelene Angolországban. Adorján
Miklós: A reformátusok zsinata és a tanítóképesítés. Mózes
Imre: Miképpen bethatna nevelőleg a nyelvtan tanítása ál-
tal?" /119/

Horváth József vezércikkéből néhány gondolat elem-
zése kikiváncokzik. A tanító sokrétű feladatát elemzi a
vezércikkben, s elemzi azokat a követelményeket, melyet a
társadalom, a felső, az egyház a tanító munkájával szemben
kijelöl.

A vezércikk nagy elapossággal kifejti, hogy a tanító
nem lehet az egyház szolgája. A régi világ tanítójáról al-
kotott véleményt akarja eloszlatni, a tanító ne legyen a
pap alattvalója. Tehát meg akarja szüntetni az alá-fölé-
rendeltség viszonyát s a mellérendeltséget szeretné a neve-
lés útján biztosítani. Horváth cikkei általában tartalmaz-
nak bizonyos egyház elleni tendenciákat - mert nevelési
célja más mint az, amit az egyház képvisel.

Továbbá igen nagy jelentőséget tulajdonít a család
szerepének a nevelésben. Hangsúlyozza a fiatal nevelőknek,

hogy nevelési céljaik megvalósításában ne helyezkedjenek szembe a családdal, hanem a családból kapott gyerek személyiségét fejlesszék tovább. A gyermek nevelése-oktatása nagyon nagy felelősség a nevelő számára, ezért fontos a pedagógiai lelkiismeret a családi élet ismerete és szeretet a gyermek, a pálya irányában.

1880. július 21-én összeült a Somogy megyei tanítógyűlés. A tanítógyűlés napirendjéből megállapítható, hogy sok metódikai kérdés merült fel. Bármilyen aktív volt is a készülés, nem hozta meg a kívánt eredményt. Nagyon sokan távolmaradtak az őket érintő kérdésektől. 120 fő jelent meg, a közgyűlés Adorján Miklóst választotta országos tanítógyűlési képviselőnek." /120/

A közgyűlés foglalkozik a szegénysorsú gyermekek iskoláztatásának kérdésével. Főleg a téli iskolabajjárás okoz problémát a szegénysorsú gyermekek körében. Sürgeti a tanító egyletek járási, sőt falusi megalakítását, hogy használt ruhát, 2-3 liter gabonát adjanak a jobb módúak a gyermekek iskoláztatásának biztosítása érdekében. /121/

Az 1884. dec. 10. lap ismerteti az országos képet, amit a Vallás és Közoktatásügyi Miniszter közöl problémaként, hogy az iskolai tankötelezettség biztosítása mennyire nem megoldott, s óriási a lemorzsolódás.

A tanulók elemi népiskola - 25 % - egyáltalán nem jár iskolába. A tanköteles korú gyermekek 1883-ban 2,242,537 fő s ebből 1,756,836 fő járt csak iskolába. Így nem várható, hogy gyorsan megoldódik Magyarországon az írástudatlanság.

Az 1870-es statisztika alapján 58 %-os analfabétizmus felszámolása megoldatlan.

Probléma továbbá, hogy az elemi népiskolák jellege nem egységes - állami, felekezeti, magán- egyesületi, községi iskoláink voltak. A követelmény egységét az állami iskolák biztosították s ezért 1890-ben néhány év után a szociáldemokrata párt megalakításának programjában egységes 8 osztályos állami elemi népiskola szerepel.

Év	Iskolák jellege				
	Állami	Községi	felekezeti	magán	egyesületi
1882	363	1763	13683	184	-
1883	423	1793	13675	167	32

Az iskolák tanítóval való ellátottsága 1883-ban:

1 tanítóval működött az iskolák	79 %-a	12.711 isk.
2 " " " "	12,03 %	1.946 "
3 " " " "	3,7 %	596 "
4 " " " "	2,41 %	388 "
5 " " " "	1,03 %	176 "
6 " " " "	1,77 %	286 "

1882-ben 24 állami és 46 felekezeti tanító- és nőképezde működött. Ebben az évben 1400 fiatal végzett, míg 1883-ban 1049 tanító. Az intézetek fenntartása nagy anyagi nehézsé-

get jelentett - a fiatal hallgatóknak nem tudták biztosítani a megfelelő anyagi támogatást, így kereskedett a képzési növendékek száma." /122/

1884. I.10. megjelent közlőny a szerző feltüntetése nélkül - ami akkor általános volt - pedagógiai negativumokkal foglalkozik a kemény bírálat hangján. A tanulmány címe: "Egy református tanító" - a túlterhelést fejtegeti, okait kutatva.

1./ "Itt még mindig a Pestalozzi előtti időket éljük ... a túlterhelés oka tehát nálunk először is a hibás, rossz tantervünk..."

2./ "A túlterhelés második oka az egyházmegye rossz tervet hajtat végre."

3./ A túlterhelés harmadik oka a tanítók osztályozása és a körfelügyelői intézmény.

4./ Oka a túlterhelésnek negyedszer a tanítók ... az anyagot bemagoltatják s így a körfelügyelő elégedett." /123/

A szerző nagyon alapos kritikát alkalmaz, és használ tételeinek bizonyítására. A tanítói ellenőrző tevékenységben olyan ember állítható be, aki valóban hivatásának, szakmai tudásának magaslatán áll. A felügyelők kiválasztása tehát alapos körütekintést kíván akár a KIR. tanfelügyelő, akár a tankerületi főigazgató részéről. Csak ebben a szituációban várható, hogy az oktatás magasabb szintre emelkedik.

Miben tudnám aláhúzni a Népiskolai Szemle jelentőségét ?

1./ Fórumot biztosított a csurgói képzőnek. Köztudott, hogy a fejlődés során a közlőnyben országosan elismert pedagógusok is szót kaptak.

2./ A közlöny helyi jellegűnek indult, a fejlődés során nemcsak Dél-Dunántúl számára adott pedagógiai utasításokat, hanem országosan is elismertté vált.

3./ Célja, hogy a Dél-Dunántúl Somogy - Zala - Tolna - Baranya megyék megismerjék a legújabb oktatáspolitikai elveket, rendeleteket. Feladatkörébe esett az országos eredményvizsgálat is, mely összehasonlító adatként szolgált a megyei helyi adataihoz. Így a tanítóóság nemcsak a megye adott állapotát tudta lemérni, hanem összehasonlító tevékenységet is ellátott.

4./ Figyelemmel kísérte a tanítóegyletek munkáját, s a csurgói mintára analóg más járásokban - Lengyel-tóti - Tab - Igal - is létrejöttek hasonló egyletek. Programot adott a feladatok megoldásához.

5./ A sok könyv és tanulmány ismertetésével a tanítóóság szellemi tevékenysége erősen differenciálódott. A differenciálódás abban mutatkozott meg, hogy a tanítóóság aktív része magáévá tette a legújabb didaktikai, methodikai eljárásokat.

1885-ben a közlöny nem szűnt meg, hanem egy minőségi fejlődés következett be tartalmában. 1895-től a lap "Iskolai Szemle"-ként oldotta meg feladatait.

Az Iskolai Szemle - Vezetés-oktatásügyi közlönyv

Felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos:

Adorján Miklós

Főmunkatársak: Bárány Gyula, Pethes János

A lap kiadóhivatala Csurgó.

Népiskolai Szemle.

Nevelés-oktatásügyi közlöny.

Szerkesztő és kiadó :

A D O R J Á N M I K L Ó S .

Főmunkatársak :

H O R V Á T H J Ó Z S E F É S S Z A L Ó K Y D Á N I E L .

CSURGÓ, 1882.

I. évfolyam.

NAGY-KANIZSÁN,
NYOMATOTT FISCHEL FÜLÖP NYOMDÁJÁBAN.

1882.

Az Iskolai Szemle fontosabb rovatai:

- 1./ Nevelés-Oktatásügyi értekezések
- 2./ Általános tanügyi közlemények
- 3./ Tárcza cikkek
- 4./ Egyleti élet
- 5./ Értesítések
- 6./ Könyvismertetések
- 7./ Levelezés
- 8./ Nekrolog
- 9./ Irodalom
- 10./ Vegyes intézkedések
- 11./ Mellékletek
- 12./ Szerkesztői üzenetek
- 13./ Pályázatok
- 14./ Felhívások

Látható tehát, hogy tartalmában milyen nagy változáson ment át a közlöny, hogy minél jobban tudja szolgálni a magyar somogyi tanítók pályára való felkészítését és a pályán végzett tevékenységet.

A tantestület pedagógiai tevékenysége

Mátrai Gyula 1883-1901. igazgató Csurgón. Az ő igazgatása alatt vezették be a IV évfolyamú képzőt, a VKM. 655 és 15369. sz. /1881/ -ben kiadott rendelete alapján. Az állami tanítóképzőkben a bevezetés 1884-ben történt meg, így Csurgón is. Az átállás lebonyolítását az igazgató oldotta meg, a VKM. 1882. évi 3998. sz. rendelete alapján kiadott

új 4 éves képzéstanterv alapján. Ezen új tanterv nem oldotta meg a társadalmi elvárásokat és felmerülő igényeket. Ezt bizonyítják a későbbiekben megjelent fontosabb rendeletek, úgy az 1889. VKM 21752 sz. rendelete, amely a méhészeti oktatás bevezetését sürgeti, továbbá az 1890/12025 sz. rendelet, mely a selyemhernyótenyésztés bevezetését sürgeti. Mindkét gyakorlati jellegű tantárgyat Mátrai bevezette. Kettős cél indokolta ezt:

a/ a tanítóképzőkben a hasznos, gyakorlati tevékenységre való felkészítés, hisz a méhészet a későbbi időszakban is jól egészítette ki a néptanító műzetését

b/ a szükösen gazdálkodó intézeteknek némi bevételi forrást is jelentettek, bér összegét tekintve nem volt meghatározó jellegük.

A gyakorlati oktatás terén Csurgó nagyon előkelő helyen van, olyannyira, hogy a kolozsvári tanítóképzővel egyidőben kapott gazdasági szaktanárt Horváth József személyében, ki 1875-től dolgozott az intézetnél.

Koltai István így emlékezik személyére: "tervezete mintául szolgált a többi tanítóképzők részére is."

Az 1894/95. tanév testületének, személyzetének névsora:

Adorján Miklós gyak. isk.	.....	26 óra
Balogh István ág.v. lelkész	.....	2 "
Bárány Gyula r.tanár	.....	18 "
Bátori Lajos r.tanár	.....	22 "
Fejes Kálmán K.tanító	.....	8 "
Horváth József r.tanár	.....	17 "

Kérdőhordozó Lajos segédtanár	....	10 óra
Lovassy Gyula ipartanító	.....	4 "
Matolesi István ref. l.	.....	7 "
Mátrai Gyula igazgató	.....	11 "
Pethes János r.tanár	.....	19 "
Plachner László r.k.lelkész	.....	3 "
Tóth Károly r.k. lelkész	.....	7 "
Dr.Venetliesser Lajos rabbi	.....	2 "
Verbay István ref. lelkész	.....	3 "
Intézeti orvos Dr.Éhn Kálmán	járási orvos	

Személyzet: Gyurkovics Lajos kertész

Horváth Ferenc int. szolgál

A tanár munkájáról Mátrai Gyula könyvet írt - E mellett nagy publikációs tevékenységet fejtett ki a Népiskolai Szemlében is.

Mátrai Gyula nevelési rendszerében főleg a számtantanítás jelentőségével foglalkozik. Szakítani igyekszik a régi középkori skolasztikus számmagyarázatokkal, a formalizmus veszélyére int, s ugyanekkor hangsúlyozza a mechanikus emlékeztetbevésés hátrányát. Át kell térni a tanítóképzők szakmethodikussáinak erre a methodikai átra, mely a számtanításban a logikai utat alapul veszi a bizonyításnál, a gondolkodásban a kreatív gondolkodásmódot alkalmazza. Mindezen eljárások alapja a szemléltetés. Érdekes, hogy neveléspolitikusaink, akik a nevelésben-oktatásban a haladást szolgálták, alapul a szemléltetés comeniusi formáját vallották.

Mátrei elvei célkitűzései a számtantanításban:

1./ "Engedjünk a gyermek munkásságának elegendő teret, a szabályokat ne mondjuk meg előre, a gyermekkel vonas-
suk le."

2./ Fontos a tanításban a didaktikai formák betartása
"könnyebbről haladjunk a nehezebb felé, a pontosságot,
tisztaságot követeljük meg".

3./ A számtantanításban érvényesülni kell az elmélet
és gyakorlat egységének.

4./ "A szemléltetésnek minden fokon keresztül kell
történnie, miért is a ~~nevezett~~ számokkal való műveletek
megelőzik a nevezetlen számokkal való műveletet."

5./ "A legtágasabb tér nyílik mégis az értelem számára
... a számtantanításban." /124/

A számtantanítás gyakorlati tevékenysége, ahogyan Mát-
rai ezt látta, ma is helytállóak, még a komplex matematika
tanításában is. Az ő tanítás nyomán nagyot lépett előre
Geurgó, mert Mátrei mint igazgató, nemcsak elméleti úton
vallotta ezen fontos és jelentős számtantanítási tételeket,
hanem mint szakvezető tanár, a hallgatók gyakorlati tanítá-
sait is irányította.

Igen kiváló szaktekintély volt a képzőben Adorján
Miklós gyakorlóiskolai tanító. A néls nyert információk
fontosak, mert ő pedagógiai-didaktikai tudását teljesen a
hallgatók szolgálatába állította. Így kettős tevékenysé-
get folytattak, részben elméleti-irodalmi szakon, részben
a gyakorlat oldalán. Érdekes megemlíteni, hogy Bárány Ignác
főleg az olvasás, a nyelvtanítás menstén dolgozott, míg

Mátrei a számtantantásban ért el nagyobb eredményt - mely végül is összekapcsolható azzal a ténnyel, hogy mennyire érezték az alapképzést biztosító tárgyak jelentőségét, s ehhez kapcsolódik Adorján Miklós tevékenysége, amit a földrajztanításban produkált.

Adorján Miklóst 1977. aug. 24-én helyezték Csurgóra.

1879: a Somogy megyei Tanító Egylet főjegyzője - majd elnöke. 1891-ben az Országos Közoktatási Tanács külső bíráló tagja. /125/

A Népiskolai Szemle főszerkesztőjeként nagy pedagógiai irodalmi tevékenységet fejtett ki. Sokat foglalkozott a gyengeelmélyűség kérdéskörével, az ilyen típusú gyermekek tanításával.

Legjelentősebb földrajztanítási tevékenysége "Szülőföld isme.... c. tankönyve 1884-ben jelent meg. Nagykanizsán, Fischel Fülöp nyomdájában. A könyv a népiskolák III. osztálya számára íródott. Miért éppen a III. osztály számára? Az író a III. éves népiskolai szintet alkalmasnak látta a földrajzi ismeretek befogadására, s így korán e tárgy keretében alkalom nyílott a hazra, a szülőföld, a falu, a város, a község mint földrajzi fogalmak bevezetésére, s rajtuk keresztül az érzelmi adaptációk biztosítása. A dualizmus mint politikai egység szinte determinálta az írókat a hazaszeretet nemes érzelmének elmélyítésére.

A könyv részegységei

I. rész - a látókörre vonatkozó ismeretek

II. rész - Szülőföld

III. rész - a lakóhely környéke

IV. rész - a település környéke

V. rész - a járás fogalma - járási székhely - annak történeti kialakítása

VI. rész - Megye - természetesen Somogy megyével

Bemutatja a megye hegyeit, síkságát, domborzatát, folyóit, tavait - Népeségi helyzet -

A könyv jelentősége:

1./ Tankönyvnek szánta, amely a fokozatosság betartása mellett kitűnő szerkezeti egységet képvisel.

2./ Egységes ismeretanyagot adott a tanulók számára.

3./ Alkalmazza a szemléltetés formáját rajzok segítségével hozta közelebb az élethez -

4./ Jó hatása az elmélet és gyakorlat egységét igazolja -

5./ Kirándulások, térképek, alkalmazása segítette az ismeretek elrendezését, a fogalmak pontosságát.

A könyv szerkezeti felépítése és metodikája a tanítási eljárások alkalmazása segítségével nyújtott a nevelőknek is az oktató-nevelő tevékenységük ellátásához.

Pethes János

1885-1902-ig tanított a képzőnél. Nyelv és történelem szakosként alkalmazták, de pedagógiával is foglalkozott. Szerkesztette az Iskolai Szemlét Adorján Miklós és Bárány Gyulával. Aktívan művelte a német nyelvet - fordításai hozzájárult kollegái tanítási sikeréhez.

Igen értékes pedagógiai műve - Christian Salzmán

"Hangyákönyvecské vagy utasítás a tanítók ésszerű nevelésére." c. könyv fordítása volt. Christian a filantropizmus megalapítója, amely a 18. szd. Európájának igen jelentős pedagógiai irányzata volt.

Pethes fordítása 1889-ben jelent meg Nagy-Kenizsán, a lektori munkát Bárány Gyula végezte el.

Pethes törekvéseit mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy éppen egy olyan irányzat népszerűsítését vállalja a fordításon keresztül, amely egy új pedagógiai iránynak előfutára.

Pethes elméleti munkássága nemcsak a pedagógiára korlátozódott, hanem olyan általános didaktikai, pszichológiai tényezőkkel is foglalkozott, amelyek előre lendítenek a tanítóképzés szolgálatában.

"Gyermekpszichológia a szülők, tanítók és tanító-növendékek számára" c. könyvet a fenti cél vezette megírásra 1900-ban, amikor a II. Országos Egyetemes Tanügyi kongresszus 5 tagú bizottságot nevezett ki a gyermekpszichológia tanulmányozására. /126/ A bizottság létrehozásának céljai:

- 1./ az új gyermek-pszichológia új tudományos módszereinek megismertetése
- 2./ a tanítónövendékek ismerjék fel a gyermekpszichológia jelentőségét, ismerjék meg a gyermeket.
- 3./ a jó bipoláris kapcsolat kialakítása indokolja, hogy a fiatal jelöltek a gyermekpszichológián keresztül ismerjék meg a gyermeket.
- 4./ a tudomány jellege folytán a tanulók előtt elméleti jellegű legyen, s a cél, hogy gyakorlati tudomány legyen a

tanítóképzős hallgatók számára."

A gyermekpszichológia vizsgálatok két csoportra bonthatók - 1./ physiologiai - 2./ összehasonlító gyermekpszichológiára.

A fiziologiai irány feladata az emberi test és lélek fejlődésének vizsgálata. A régi Klasszikus Athéni kalokagáthia - modern megvalósítása - szellemi muzsai nevelés - testi - gimnasztikai nevelés -

A test fejlődése determinálja a lélek harmonikus egységét.

Az összehasonlító gyermekpszichológia kutatásának feladata, hogy a gyermek a fejlődés mely fokát érte el akkorra, mire az iskolába kerül, milyenek az érzelmi, értelmi és akaratí megnyilvánulásai. Ezek a mai értelemben vett iskolaérettségi vizsgálatok, melyek alapján megállapítható, hogy az adott korra vonatkozóan milyenek a gyermek értelmi, érzelmi, cselekvési megnyilatkozásai, milyenek a lelki sajátosságai, érdeklődés, jellem stb.

Könyvének elkészítéséhez előtanulmányként kutatta Preyer vizsgálatait, Darwin művét. Egy gyermek életének vázlatá Stanley Hatt laboratóriumi kísérleteit, Binet intelligencia teszt sorozatát. Miután tanulmányozta az előbb említett műveket, állította össze kérdőíves módszerét, mely kérdések a gyermek értelmi, érzelmi, akaratí életritmusát szabályozzák.

1./ Mikor kezdett járni a gyermek?

2./ Mikor kezdett beszélni

3./ Volt-e nagyobb betegsége? Nem maradt e hátra valami nyom?

- 4./ Nem volt-e válogató az ételben?
- 5./ Volt-e már más közösségben? Hol?
- 6./ Ki foglalkozott a gyermekkel a családban a legtöbbet?
- 7./ Szeret-e kérdezősködni
- 8./ Összefér-e testvérével, játszótársaival?
- 9./ Nem szokott-e nagyon mérges lenni?
- 10./ Megmondja-e mindig az igazat?
- 11./ Engedelmeskedik-e az első szóra?
- 12./ Szeret-e magánosan játszani, foglalkozni?
- 13./ Hosszabban foglalkozik-e valamivel vagy minduntalan máshoz akar kapni?
- 14./ Ha valamit megigérték neki, tud-e türelmesen várni míg megkapja?
- 15./ Mikor másokkal játszik, nem mindig ő akar-e parancsolni?

Ezen kérdéscsoportok megfelelői részben a mai anamnézisek, amelyek feladata a gyermek személyiségstruktúrájának megismerése. Válaszolja továbbá ezt a tényt, hogy az örökletes tulajdonságoknak milyen nagy jelentőségük van a gyermek személyiségének alakulásában. A gyermek megismerésében, fejlődésében az öröklésnek igen nagy jelentőségét hangsúlyozza Pethes. Az idegrendszeri befolyásnak óriási a meghatározó jellege a gyermek lelki egységére. Ezért fontos az oktatásban az idegrendszeri állapot figyelembevétele. Ezért mind a szülő, mind az iskola óvkodjék a túlterheléstől, a túlterhelés ugyanis agresszív, vagy retardált típuskategóriákat alakíthat ki.

Könyvének egy nagy része magába foglalja a gyermek érzékszervi fejlődését, esetleg rendellenességét. Az érzék-

szervek biztossága fontos, mert az ismeretek megszerzésében döntő jelentőségük van. Rámutat az érzékszervi fogyatékosokra is, és tanácsokat ad a tanítónak, az óvodának, miként vezetheti a fejlődés irányát.

Jelentősége könyvének a következő:

a/ Történeti fejlődésében mutatja be a gyermeklélektant, s annak eddigi kutatásait -

b/ Tanulmányozza széles látókörben az európai gyermeklélektani kutatások módszerét, feltárja, s így segítségét ad a további fejlődéshez.

c/ Legnagyobb jelentősége a tanítóképzés hallgatók számára volt felmérhető - itt segítséget kaptak az elméleti pszichológiai kérdések gyakorlati megvalósításához.

d/ mintegy előfutára volt Nagy László fejlődés-pszichológiai törekvéseinek.

Előtte 1868-ban jelent meg Nagy Márton: A gyermek fokozatos fejlődése és Donnex Lajos: A gyermek értelmi fejlődése c. könyv 1898-ban. /127/

Az oktatási és nevelési célt biztosító lélektani kutatások mellett irodalmi tevékenységet is fejtett ki:

Peits : Kezinczy Ferenc mint pedagógus Bp. 1890.

" : Arany Kalászkok - Fötvös József műveiből Bp.1899.

" : Melanchton Fülöp élete /nevelés történet/

Bp. 1897. Luther Társaság.

Irodalmi munkásságát elemezve fontos tevékenysége volt a vezérkönyvek szerkesztése. A gyermek gondolkodásának fejlesztése érdekében szerkesztette: Vezérkönyv a számtantanításhoz tanítók és tanítónövendékek számára 1901. a VKM, 1901/2218 sz.

rendeletével a tanító és tanítónőképzők számára segéd-könyvként engedélyezte. /128/

A számtantanítás fontos követelmény, mert fejleszti erkölcsi izlésüket, fejleszti az értelmet, az érzelmet, akaratot, figyelmet, emlékezetet és a gondolkodást. Ezt elősegíti a számtantanítás szemléltető eszközrendszerének kiépítése. A szemléltetésnél a következő fokozatokat állapítja meg: tárgy szemlélet, való szemlélet, belső szemlélet, szám szemlélet. A módszeres kiépítésben 3 fő szakaszt különböztet meg.

I. a/ Az előkészítés, melyen ő az analízist érti,

b/ az új ismeretek nyújtása, a szintézis.

II. a/ Összekapcsolás, az asszociáció szakasza,

b/ összefoglalás, szisztéma szakasza.

III. Alkalmazása a metodus szakasza. /129/

A módszeres feldolgozást a gyakorlati rész feldolgozása követi, hol részletesen felsorolja a tananyagot osztályonként és a következőkre hívja fel a figyelmet:

1./ A normálisan fejlődött gyerek az iskolába kerüléskor 10-ig már számol, sőt tovább is.

2./ Ismeri a sok kevés, több kevesebb fogalmát, a számokról is fogalma van.

3./ Ismer bizonyos mondókákat pl.: "Egy, kettő, három, négy tarka melac hová négy."

4./ A hallási érzet mellett mozgási érzet is keletkezzen a tanulóban. /130/

Ezen gyakorlati számtantanítási résztvevőkenység hasonló módon található Comenius pedagógiájában. Ő ugyanis azt a

célt tűzte ki maga elé, hogy iskolarendszerének első szakaszában már olyan ismereteket sajátított el a gyerekekkel, ami szükséges az iskolában lépés idején a 6 éves életszakasznak. Részletesen leírja a szülőknak, hogy mire oktassák az ifjúságot születésétől kezdve, és mit tudjon, mire hat éves lesz. - Majd így folytatja: "Ami pedig az egyes tudáságakat illeti, azok három részre oszlanak: mert a világi életben megtanulnak némely dolgokat megismerni, másokat megeselekedni, másokról ismét beszélni, vagy helyesebben: megtanulnak minden hasznosat és jót megismerni, megtenni és arról beszélni." /131/

Pethes is érezte, látta, hogy az iskolába lépéskor már bizonyos számtan és mértan fogalmakkal kell rendelkeznie a kisgyerekeknek. Ez a tanító tevékenységét is megkönnyíti, továbbá az I. osztályos tantervi anyag átadása is a pedagógus részéről könnyebb lesz. Behatóan tanulmányozta kors neveléspolitikusainak műveit, így nagy hatással volt munkájára Diesterweg pedagógiai rendszere. Jelentősége:

- 1./ könyveivel segíti a magyar tanítóképzést
- 2./ vezérkönyveivel a már gyakorló pedagógusoknak igyekézett segítséget nyújtani
- 3./ módszertanának kiépítése hozzájárult az aktív számtantanításon keresztül a gondolkodás, az értelem fejlesztéséhez.

Az "Iskolai Szemle" beszüntetése

1895-ben átszervezésre került a Népiskolai Szemle. Somogyban oly nagymértékben megindul a fejlődés az oktatás és nevelés terén, hogy szükségessé vált egy színvonalasabb közlöny beindítása, továbbra is Adorján Miklós főszerkesztésében. A szerkesztő munkatársak Bárány Gyula és Pethes János, kik országos közlönyre kívánták kifejleszteni. Nagykanizsa helyett Csurgón történt a közlöny nyomtatása Vágó Gyula könyvnyomdájában." /132/

A közlöny tartalmában és terjedelmében mélyebb volt az elődjénél, így az érdeklődés országosan látható.

/Iskolai Szemle 1886. 1. szám: F. P. Zilah, K. Gy. Fiume, Sz. D. Csokonya, M. I. Bonyhád, K. Ó. Tereny, O. M. Pozsony, U. K. Ungvár /- Somogyon kívüli érdeklődők.

A közlöny ára 30 korona. Aránylag nagy tömeg - s annak ellenére, hogy értékét elismerték, olvasták is sokan, sejtős az előfizetés volt kevés.

A milléneum évében - 1896 - a II. Egyetemes Zenitógyűlés idején a szerkesztő a következő felhívást tette közzé:

" Tisztelt olvasóinkhoz!

Már a múlt évfolyam utolsó számában is kijelentettem, hogy a lapot csakis a milléneumi évre való tekintetből tartom fenn. Azt óhajtottam, azt akartam, hogy a nevezetes évben a Dunántúli vidék a második tanügyi organuma az hajtsa fejét nyugalomra, hanem kivegye részét a nemzet öröméből is, ... Ezen óhajtásom beteljesedett... E lapnak olvasó közönsé-

ge mindig volt s az utolsó évben még szaporodott is, de fájdalom, fizetője kevés akadt." /133/

Végül is 16 évi folyamatos munka után megszűnt az Iskolai Szemle. Megszűnésének oka teljesen csak anyagi segítség hiányára vezethető vissza. Jelentősége pedagógiai szempontból nagyon magas szintre tehető. A Somogyi nevelők betekintést kaphattak országos pedagógiai törekvésekről, a legújabb oktatáspolitikai eljárásokról, a tanulók helyzetéről, megbecsüléséről, az ország statisztikai állapotáról stb.

Egyetlen statisztikai felmérés az Iskolai Szemléből: "Jelentés Somogyvármegye népoktatásügyének 1884/5 tanévi állapotáról készült összefoglaló. A legmélyebb elemzést ebből az évből tudjuk meg Somogy helyzetét illetően.

52 556 tanköteles gyerek él Somogyban - a lakosság 17 %-a. Iskolába 6790 tanköteles gyerek nem járt.

A tanítás nyelve: 391 iskolában magyar

23	"	magyar-német
6	"	horvát anyanyelven

folyt a tanítás.

410 iskolában 509 tanító tanított

341 iskola egytanítós

52 " két tanítós

9 " három tanítós

5 " négy tanítós

1 " öt tanítós

2 " hat tanítós

410 iskola összesen

A tanítást 509 tanteremben végezték.

1885-ben új iskolák létesültek: Kaposujlak, Homokszentgyörgy, Nemesvid, Felsőseged, Köröshegy.

Megállapításom, Somogy megyében minden 7. gyermek nem tett eleget a tankötelezettségi törvénynek, továbbá egy-egy tanítóra 90 tanuló esett. /134/

"Az 1887. évi Iskolai Szemlében jelent meg Bárány Gyula tanulmánya: Törökvilág Somogy megyében c. tanulmánya. Ezzel a cikkel együtt nyilvánosságot lát az Ung megyei Tanító Egylet felhívása, melyhez az Iskolai Szemle szerkesztősége csatlakozott. Az Ung megyei Általános Néptanító Egylet 1886. V. 21-én mozgalmat indított a néptanítók helyzetének megváltoztatása céljából. A felhívás néhány jelentős pontja:

1./ Mindenki komolyan akarjon a jelen helyzetben változtatni és ezt akaratával, tetteiben juttassa kifejezésre.

2./ Tudni kell, hogy mit, miért kell tenni, hogy mielőbb munkához láthasson a tanítóság.

3./ Ki kell mutatni a tanítóság népnevelői tevékenységét, amit 1886-ban rendszeren különböző okok miatt nem tölthet be.

4./ Tudni kell, mit kell a közeljövőben egységesen megvalósítani a tanítóságnak.

5./ Ezek:

a/ Fizetés és lakással foglalkozik. Követeli, hogy a fizetés 400 frt legyen és a törzsfizetés megállapításánál az életszükségletek 10 éves szintje állapíttassék meg és minden 10 év után vegyék revízió alá.

A tanító az iskolaépületben lakjon és a lakása 2

szoba, konyha, pince, melléképület

b/ fizetését készpénzben az adóhivataltól kapja

c/ fizetése 5 évenként emelkedjen a fizetésének 10 %-
val

d/ Nyugdíjat az 1885. XI. törvényeikk alapján ne csak a tanároknak, szaktanítóknak biztosítsa az állam, hanem a tanítóknak is.

e/ előléptetés: A néptanító lehessen: igazgató-tanító, polgári iskolai tanító, képezdei tanító, járási tanfelügyelő, megyei tanfelügyelő

f/ a tanító részére készüljön el a szolgálati praxtika, amely a tanító jogait, kötelességeit a törvény által szabatosan körvonalazza." /135/

A felhívás a somogyi tanítók összefogását hirdette, sajnos bármennyire mozgalom jellegű tevékenységnek bizonyult, a tanítóság anyagi helyzetén nem változtatott.

A fent említett elvi tételek már 1880-ban a Magyarországi Általános Munkáspárt programjában is szerepeltek, ahol még a vallás magánügyvé nyilvánítása is szerepelt. Ugyancsak határozottan felmerülő probléma 1890-ben a Magyarországi Szociáldemokrata Párt programjában is, ahol az alakuló kongresszuson a tanulók tankötelezettségének végrehajtása, a tanítók helyzetének javítása, valamint a vallás fakultatívává tétele szerepelt. A kongresszus népoktatási programjának végrehajtása biztosította volna az egészséges fejlődést. Az 1896-os II. Egyetemes Tanügyi Kongresszuson ismét felmerülnek e kérdések, azonban 1000 éves fennállásunk öröme eltörpítette az oktatás legégetőbb kérdéseit.

A századfordulón ilyen céllal indul el Gárdonyi Géza Tanítóbarát c. lapja /1886-1888/ amely hangos szavú kiáltója lett a néptanítók nyomorának. "Hedét üzent, azoknak az egyházi és világi hatalmaknak, akiket felelősség terhelt a tanítók nehéz sorsáért. A Tanítóbarát célul tűzte ki a tanítóság érdekeinek védelmét és anyagi helyzetének javítását." /136/ Gárdonyi ezidőtájt tanítószkodott Somogyban, s nagyon jól ismerte a tanítóság helyzetét, s törekedett ennek megváltoztatására.

Gárdonyi mellett Benedek Elek tanár szintén harcol a tanítóság nyomorának enyhítéséért. A Nemzeti Iskola c. folyóiratban megalkuvás nélkül rámutatott a tanügyigazgatás visszásgára, visszaéléseire s minden száma foglalkozott országosan a nevelők rossz életviszonyára. Ő is mint Gárdonyi Géza, küzdött a tanítóság igazi társadalmi megbecsüléséért.

"A nevelésügy olyan szervezet, amelynek hatása attól függ, hogy ki rendelkezik vele. Hazánkban a nevelés a kiegyezés után nem a nép kezében volt - tehát őt sújtotta." /137/

Tanítóképzésünk csurgói kísérlete 1945 után

A felszabadulás után létrejött első oktatáspolitikai törvényünk a 6650/1945-ös törvény, amelynek értelmében létrejött az egységes, mindenkire kötelező 8 oszt. általános iskola. A Közoktatási Tanács kidolgozott egy tervezetet az egységes pedagógusképzés megvalósítása értelmében. Vita alakult ki a tanítóképzés újjászervezése körül is. Határozott állásfoglalás született a főiskolai képzés megvalósítása érdekében. A tanítóképzés ügyében problémát jelentett a nagy tanítóhiány, amiért is a régi 5 éves tanítóképzési forma megszűnt és az 1949. 43. sz. rendelet bevezette a négy évfolyamú tanítóképzést 1 gyakorló évvel, továbbá elrendelte a pedagógiai gimnáziumok tanítóképzőkké történt átszervezését.

A felszabadulás után ismét fellángolt a somogyi tanítóképzés problematikája. Az önhibájukon kívül képzésben nem részesült dolgozók, illetve a "paraszt dolgozók" részére megjelent rendeletek nyomán - az ideiglenes nemzeti kormány 11130/1946. M.E. sz. rendelete - a Belsősomogyi Református Egyházmegye kezdeményezésére mozgalom indult el a parasztfiatalok részére felállítandó tanítóképző-intézetre, Somogy megyében miután a II. világháború után óriási volt a pedagógus veszteség, mint személyi, mint tárgyi feltételekben, érthető volt tehát a rendelet megjelenése után a harc a tanítóképző intézet felállítása érdekében.

A Vallás és Közoktatásügyi Minisztériummal és a Magyar

Népi Művelődési Intézettel megkezdett tárgyalások végeredménye - Csurgóra esett a választás. A VKM választása Csurgóra esett - talán éppen azért, mert Csurgó már rendelkezett 64 éves tanítóképző múlttal. 1947. téli tanévre terveztek a képző megnyitását - anyaiskolául a bajai tanítóképzőt jelölték ki. 1948. jan. 25-én megindult a képzés, de előzőleg sikeres felvételi vizsgát tettek a jelöltek.

Az első évfolyam 36 tanulója tanulmányai megkezdése előtt földművesként, napszámosként dolgozott.

A tanfolyam vezetője a Csurgói Református Kollégium igazgatója, Macskássy Attila; óráadóit a helybeli gimnázium tanárai voltak.

"Az első évet fél év alatt, az előírt órakeret sürítésével végezték el. A közismereti és készség tárgyak mellett 50 órában neveléstant, tanítástant és módszertant, 25 órában lélektant és gyermektanulmányozást is hallgattak a jelöltek." ^{138/} A felügyelői látogatások, a korabeli jegyzőkönyvek szerint itt nagyon értékes oktató- nevelő munka folyt. A tanulók igyekeztek pótolni előképzettségük hiányosságait. Elhelyezésükről, ellátásukról a kollégium vezetősége gondoskodott, helyébe a jelöltek kerti munkát végeztek.

Az I. évfolyam hallgatói közül 30 jelölt sikeres vizsgát tett az I. évfolyam tárgyaiból és 1948. szeptember 1-én megkezdhatték a tanítóképző II. évfolyamát. Ekkor azonban nagyon sürgősen felmerült az új tanítóképzés reformtervezete, s így új I. osztály megnyitását a VKM nem engedélyezte. Az új világszisztem új típusu tanítókat akart képezni s ezért nem egy alkalommal történt változás az óratervekben is, ami nem egy

esetben havert idézett elő a képzésrendjében. A sok reform során létrejött változás /a IV. osztály /a VKM 1288/44/ 1949. sz. rendelete alapján a jelöltek memorandummal fordultak a VKM-hez ekként: "Népi demokráciánk lehetővé tette, hogy érett fejjel tanulhassunk és foglaljuk el országunkban a dolgozót megillető helyeket. Mi nevelők szeretnénk lenni."
/139/

A VKM úgy határozott, hogy olyan utasítást adott ki, mely szerint a csurgói tanítóképző növendékei az V. év végén képesítő vizsgát tehetnek." /140/ 1950. júniusában 24 fő tett sikeres képesítő vizsgálatot. Közben a Megyei Oktatási Osztály felhívást adott ki, mely alapján "20 fő kérte a gyakorló évre való kihelyezést." /141/ Közben elővetíti árnyékát az új IV. évfolyamú tanítóképző intézet felállítása Kaposváron, aminek eredményeképpen az intézetet felszámolták és iratanyagát a Kaposvári tanítóképző intézetbe tették át.

A tanítóképzés küszöbön álló reformja miatt Csurgón nagyobb átszervezés nem történt, mert az Elnöki Tanács 1950. 43.sz. rendeletével szabályozta a tanítóképzést.

A Kaposvári Tanítóképző Intézet

1950-1960.

Az 1828.-ban Pyrker László által alapított hivatalos 2 éves tanítóképző hosszú utat tett meg a magyar társadalom felépítményrendszerében. 1868. 38-as törvényben Eötvös a 3 éves tanítóképzést rendelte el. 1881. IV. törvénycikkben a társadalmi igény kívánta a tanítóképzés IV éves képzési szintjét.

A VII. Egyetemes Tanítógyűlés adott először hangot a magyar tanítóság kívánságának, mely szerint a tanítóképzési képzés 2 éves legyen és érettségire épüljön.

A Tanítóképző Intézeti Tanárok Országos Egyesülete is a felsőfokú tanítóképzésért szállt sikra. A magyar tanítóság eme kívánságának adott hangot a Tanácsköztársaság tanítóképzők átszervezésére tett intézkedései.

A Tanácsköztársaság bukása után 1923-ban döntöttek a tanítóképző középfokú szinten történő továbbszervezésében, de a képzési időt 5 évre emelték.

A tanítóság továbbra is küzdött a felsőfokú képzési szintért. "A tanítónak általánosan műveltnek és magasfokú szakmai képzettséggel rendelkezőnek kell lenni - a nagyobb társadalmi megbecsülés is indokolja." /142/

1938-as XIII-XIV. tc. intézkedik elsőként, mely elrendelte a négy liceumra épített kétéves akadémiái képzést. A tervvi viták során kiderült, hogy ez végeredményben egy 6 éves képző lett volna az 5 éves képző helyett.

Ez a 6 éves képzési idő azonban a II. Világháború kätörése során nem valósult meg.

1945. után már a 6650/1945-ös törvény szerkesztésekor is felmerült a tanítóképzés ügye. Sajnos ez a rendelkezés nem valósulhatott meg, pontosan a társadalmi, gazdasági alaprendszerünk olyan alacsony színvonalon állt - rombadólt ország - így kénytelen volt a Közoktatási Tanács helyben hagyni a régi 5 éves képzési formát.

A 8 osztályos ált. iskola országos bevezetése, képzése nagy áldozatot kívánt a kormányzattól. Újabb és újabb iskolákat kellett építeni, a szakos felső tagozatos hiányt pótolni kellett, így a nagyobbikú tanítóképzést elvetették. 1950. 43. sz. törvény megjelenésével bevezették a 4 évfolyamú és egy gyakorlóéves képzési formát.

"A második világháború után Somogy megyében talán még nehezebb volt a helyzet a közoktatás terén, mint az ország más megyéjében. Az iskolák egy része romokban, más része üresen, megrongált állapotban, felszerelés nélkül. Sokhol a tárgyi feltételek meglettek volna, hiányzott a pedagógus." /143/

1933. júniusától 1950. szept. 1-ig szünetelt a tanítóképzés Somogyban. 17 év óriási problémát jelentett a tanítóság utánpótlásában. Somogy hivatástudatot érző polgári iskolát végző fiatalok előtt általában két képző állt rendelkezésre, a Pécsi Püspöki Tanítóképző Intézet, valamint a XII. FeryOszkár utcai tanítóképző intézet Budán. A fent jelzett időben a tanítóság, itt nyerte el képesítő oklevelét.

A pécsi tanítóképző intézetben minden jelölt kántori oklevelet is szerzett, amelynek szerzése kötelező volt. A 40-es években mindkét tanítóképző eléggé telített volt, s így a szigorú felvételi vizsga alkalmas volt arra, hogy valóban csak kitűnő tanulmányi eredményű egyének kerüljenek be.

Pl. 1938. június 29-én a budai tanítóképzőben 294 fő adta be felvételi kérelmét, ebből 30 főt vettek fel.

Nagyon sokan voltak, kik a jelzett két tanítóképzőbe végeztek, úgy helyezkedtek, hogy részben vagy Budapesten maradtak, vagy esetleg környékén, vagy továbbtanultak az Állami Polgári Iskolai Tanárképző Főiskolán, vagy jeles oklevél esetén felvételt nyerhettek a Nagy László által szervezett Fővárosi Pedagógiai Szemináriumba. Ugyanis a jelzett ellenforradalmi időszakban a nagy Budapesten tanító tanítóknak kötelező volt a Pedagógiai Szeminárium /1 év/ elvégzése.

E tényből adódik, hogy a jelzett 17 év alatt Somogy-nak problémái voltak a tanítók létszámában. Így tehát az Eötvös féle törvényt megszívvelve - "minden megyének legyen tanítóképzője" /144/, határozták el a megye vezetői, hogy ekként gondoskodnak a jövő megyei utónaplásról, hogy tanítóképzőt állítsanak fel Kaposváron. "Többszöri sikertelen próbálkozás után /1909, 1919, 1920/ ekkor kapott tanítóképzőt Kaposvár." /145/

A kaposvári tanítóképző intézet első osztálya 46 fővel a Kaposvári Ténesics Mihály Gimnáziumban kezdte meg tanulmányait az 1950/51-es tanévben. Az első évfolyamban még nem voltak pedagógiai tárgyak, nem volt hospitálás, így a gyakorlati munka megvalósításának színtere a gyakorló iskola,

a következő tanévben indult el. A tanítóképző I. évfolyam tárgyait az oktatását a Táncsics M. Gimnázium tanári kara látta el egy megbízott igazgató - Szabó Gyula - irányításával.

A tanítóképző megalakulásától kezdve óriási problémákkal küzdött, mert semmilyen tradíció nem állt rendelkezésükre, tanítóképző intézeti tanári képesítése is kevés szakembernek volt, továbbá az iskola igazgatói nem voltak képzés szakemberek, s ez a probléma végig nagy megterhelést jelentett. Így névben korántsem tudott feljutni arra a fokra, amit elvártak tőle.

Kidolgozta az intézet vezetősége az ifjúság részére a Házi-
rendete DISZ-Ifjúság szervezet vezetőségével együtt.

Házirend - a középfokú tanítóképző intézetben

1. A tanuló köteles reggel 8 óra előtt 5 perccel megjelenni az iskolában, 8 órai csengetésre a padban helyét elfoglalni, a tanteremajtókat nyitva tartani, a sajtóbeszámolót figyelmesen hallgatni, a sajtófüzetbe jegyezni /Szabad Nép, tartja a tanár, Szabad Ifjúság, tartják a növendékek./ Az első órát tartó tanár első csengetéskor megy be az osztályba, a sajtószemlét a növendékekkel együtt hallgatja meg.
2. A tanítás kezdetét 8 óra 10 perckor csengetés jelzi. Az ezután jövő növendékek nevét, osztályát, a késés okát a portán feljegyzik, a 9 órai tízpercig az igazgatónak átadják. A nem komoly indokkal késő növendékek nevét a 9 órai tízpercben az igazgató mikrofonon közli az ifjúsággal.

3. A portaszjtó 8 óra 10 perctől a tanítás befejezéséig zárva van. Az intézetből távozni csakis az igazgató írásbeli engedélyével lehet, az engedélyt minden egyes esetben a portásnak át kell adni.
4. Az intézetben tartózkodni tanítás után csakis az igazgató engedélyével lehet, a szülő tudtával és beleegyezésével. Azonban az engedély csak este 6 óráig szól.
5. Az iskolából való távolmaradás igazolására csak orvosi bizonyítványt fogadunk el. Egészen rendkívüli esetben tekintünk el ettől, amikor elfogadjuk a szülő személyes igazolását.
6. A hiányzó növendékek a leckék megtanulása alól felmentést nem nyer, kimentést a tanár nem fogad el, mivel a DISZ által szervezett beteglátogató brigád, illetve pár a leckét még aznap közli.
7. Az intézet II-IV. éves növendékei naponként névsor szerint hospitálnak a gyakorló általános iskolában, a hospitálás ideje előtt egész nap a gyakorló iskolában tartózkodnak. Utána kötelesek az aznap végzett anyagot megkérdezni, hogy a tanulásban fennakadás ne legyen.

II.

1. A tanítási óra megkezdésekor a belépő tanárt felállással üdvözlik a növendékek. Az óra végén a növendékek szintén felállnak, üdvözlik a tanárt, utána kivonulnak, a tanár utolsóként hagyja el a termet.
2. A növendékek minden tízpercben a folyosón vagy az udvaron tartózkodnak, kivéve a 11 órás hosszú szünetet, amelyet a DISZ felhasznál röpgyűlések, osztálygyűlések,

agitációs munkák megbeszélésére, éppen ezért a növendékek az osztályokban bentmaradnak. A hetes minden tizpercben bentmarad.

3. A folyosófelügyeletet ellátó tanárok a 8 órai első csengetéskor kezdik meg a felügyeletet, váltás 11 órakor van. A felügyelet végeztével a tanár beszámol az igazgatónak a felügyelete alatt törtétekről.
4. Ha a növendékek az igazgatóval és az intézet tanáraival és dolgozóival találkoznak első alkalommal, köszöntésük: "Jó napot, jó reggelt,"
5. Hirdetés: a 11 órai tizpercre 11 óra előtt 5 perccel csengetnek, ezt az 5 percet használjuk fel hirdetésre. A növendékek, ha a mikrofonon megszólal és már a folyosón tartózkodnának, megállnak és úgy hallgatják végig a hirdetést. Ha a tentermekben vannak, az ajtókat kinyitják.
6. A DISZ hirdetéseit szintén a mikrofonon keresztül közli az ifjúsággal, de előtte az igazgatóval megbeszéli, illetve a tanulmányi vezetővel.

III.

1. A tanítási óra megkezdésekor, amint a tanár belépett az osztályterembe, a növendékek kötelesek az órán használt követ és füzetet becsukva a padon hagyni.
2. Óra alatt a növendékek figyelnek, sugás, puskázás, belebeszélés szigorúan tilos. A felügyelő a tanár felszólítása után feláll a padban.
3. A hetenkinti osztályfőnöki órán az osztálytitkár beszámol az osztályfőnöknek az osztályban törtétekről.

4. Az osztály vezetősége az osztálytitkár, az osztály tanulmányi felelős kulturifelelőse és az agitációs felelős. Ezeket az osztályközösség évelején választja. Ha kifogás merül fel ellenük, vagy ha tanulmányi eredményükben hanyatlának, azonnal leváltják őket és új választást rendel el a DISZ.

IV.

1. Az iskolát a növendékek sajátjukénak tekintik. Az osztálytermek elosztása év elején történik, még az elmúlt év eredményei alapján a legjobb osztályok kapják a legszebb tantermeket.
2. A tantermek tisztaságára, a dekoráció izlésességére az osztály dekorációs felelőse vigyáz.
3. Amennyiben az osztály nem becsüli meg a tantermét, akkor a tantermét az intézet legcsúnyább tantermével cseréli fel.
4. Az intézet virágfelelős tanára év elején az osztályok virágozását a növendékekkel egyetértve, segítségükkel elvégzi, havonta ellenőrzi a virágok gondozását.
5. A növendékek gondozására van bízva az intézet élősarokját alkotó növények és állatok. Folyosóként van felelős, aki munkájáról beszámol a biológiát oktató tanárnak.

V.

1. A növendékek általában az igazgatót az óráközi szünetekben kereshetik fel problémáikkal. Hétfő és péntek

egész délután a növendékek rendelkezésére áll az igazgató.

2. A tanulmányi vezető kedden egész délután és napközben bármelyik tízpercben foglalkozik a növendékekkel.
3. Az osztályfőnökökkel a növendékek minden tízpercben és tanítás után beszélhetnek.
4. Az osztályokban tanító szaktanárokkal a tizenegy órai hosszú tízpercben beszélhetik meg problémáikat.

VI.

1. A tanári testületen kívül az iskola DISZ szervezete foglalkozik a tanulók tanulmányi és fegyelmi ügyeivel.
2. A DISZ havonta egyszer taggyűlést tart, ahol beszámol a vezetőség a végzett munkáról és az új feladatokat kijelöli.
3. Minden osztály mint alapszerv működik a DISZ szervezetén belül, utasításokat közvetlenül a DISZ iskolai vezetőségétől kap.
4. A taggyűlésre az igazgatót és az egész tanári testületet meghívják.
5. Vezetőségi gyűlésekre az igazgatót és a tanulmányi vezetőt hívják meg.
6. Osztálygyűlésekre az osztályfőnököt, szükség szerint az igazgatót és a tanulmányi vezetőt hívják meg.

1951. szept. 1-én a tanítóképző intézet kivált a Tánics Mihály Gimnázium keretéből és önálló testülettel önálló nevelőintézmény lett.

1951. őszén: I. fiú 49

I. leány 48

II. koedukált osztály 49

Összesen: 146 fő.

A testület összlétszáma: Szabó Gyula igazgató

Honfi Aladár magyar-tört.- ped.

Bodosi Mihályné - testnevelés

Papp Margit - matematika-fizika

Cselők László kémia-biológia

Ugyancsak 1951. őszén alakult a gyakorló iskola. A gyakorló iskola összetétele 1-4. osztály:

Vezető: Harsányi Józsefné II.o.

Beosztott: Nyakas Józsefné I.o.

László Leventéné III.o.

Harsányi József IV. o.

A gyakorló iskolai nevelők kiválogatását részben az intézet igazgatója, részben a pedagógia tanára látogatások során mérték, vizsgálták erre való alkalmességüket.

Harsányi József és felesége a Dombóvári Miasszonyunk tanítóképző intézet gyakorló iskolájának nevelőiként tevékenykedtek, s a képző megszűnése után kerültek a kaposvári képző intézetbe. A gyakorló iskola 1 éves állomáshelye a kaposvári Tóth Lajos utcai ált. iskola volt, s csak 1952.

szeptember 1-én költözött a tanítóképző intézet kötelekébe.

A problémákat nagyon jól érzékelteti az 1951. aug. 27-én tartott alakuló értekezlet jegyzőkönyve.

"Az épület sem beosztásánál, sem felszerelésénél fogva nem alkalmas a tanító és óvónőkészítő céljára." /146/

A tanítóképzési probléma meg sem oldódott, amikor is a tanítóképzés igazgatása alatt óvónőkészítőt is szervezni kellett - újabb problémákkal - amelyek 1954. nov. 15-ig nagy munkát jelentettek az igazgatóságnek. Az előbb jelzett időben vált szét a tanítóképző és óvónőkészítő - s egymástól független módon végezték munkájukat.

Ilyen nehézségek közepette történt 1952 januárjában az igazgató változás. Az igazgató középiskolai tanárnek Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen nyerte el diplomáját -s mint ilyen, a tanítóképzés szervezéséhez, a gyakorlati tanításokhoz egyáltalán nem értett. A nagy problémák enyhítése érdekében Rozsondai Zoltán, majd Darvas Vilmos minisztériumi osztályvezetők több alkalommal jöttek le ellenőrzésre, segítségével próbálták magasabb szintre emelni a képzést.

A gyakorlati képzés 1952-ben megkezdődött, részben hospitálások, részben gyakorlati tanítások beindításával. Ez a gyakorló iskolára igen nagy feladatot rótt. Ehhez járult még, hogy az állandóan fejlődő neveléslélektani, didaktikai, methodikai eljárások most voltak kialakulóban, így a gyakorló iskolára az a feladat hárult, hogy bemutató

tanítások szervezésével segítse a városi, sőt megyei alsó tagozatos munkát. A megyei alsó tagozatos nevelő nyilatkozata: "Nagyon örülök a gyakorlóiskola beindításának, óriási segítséget jelent nekem, s a város nevelőinek. Célszerűnek látnám, hogy főleg azon tantárgyakból tartanak bemutató órákat, amelyek újszerűségükkel nehézséget jelentenek a nevelőknek. Ne csak az I. osztályt terheljük le, hanem bizonyos didaktikai fokozatosság beindításával emeljük a város tanítóinak pedagógiai tudásigényét." /147/

1953 szeptemberében a beindulásakor ismét akadt probléma, ami a megyei tanácsok felé jelentett feladatot.

5 tanítóképzős osztály

4 gyakorló iskolai osztály

2 óvónőképzős osztály már nem fért el az anyaépületben, ezért a tanítóképző 4 osztályát az Ady Endre utcában a jelenlegi Kapos Szálló helyén lévő szakérettségis kollégiumban helyezték el. Ez igen nagy munkát jelentett a 2 ott tanító nevelőnek. Óraközi szünetekben hozták a szemléltető eszközöket, esőben, hóban, innét jártak a gyakorló iskolába hospitálni, tanítani. Az előkészítési órák, a bírálati órák, a sok ütközés, óracserék nehéz munka volt.

"E nehéz helyzetből mégis származott valami jó. A türelmetlen állapot végleg megérlelte az illetékesekben egy új épület felállításának szükségességét." /148/

Sok buza-vona után végül is megtört a jég. A tanács a minisztériummal karöltve elkészítette az új tanítóképző intézet tervét, az arra kijelölt helyen. A hely egy magánkertészet /Ress László/ a Bajcsy-Zsilinszky u. 10. szám

elatt, amely nagyságánál fogva elkalmes volt a tervezett építmény létrehozására. A képző építése 1953-ban megindult. Aránylag nagyobb munkekapacitással indult el a munka, s 2 év elatt végül is létrejött az új tanítóképző épülete, s 1955 tavaszán történt az átadása.

Az 1955/56-os iskolaévet már az új épületben indítottuk el a gyakorló iskolával együtt. A gyakorló osztály csoportja emelkedett, mert a párhuzamos tanítóképzős osztályok gyakorlati kiképzése, s hospitálások ezt szükségesé tették.

A kaposvári tanítóképzőben végzett hallgatók tekintélyes része Somogy falvaiben helyezkedett el. Köztudott, hogy Somogyban nagyon sok apró kicsi település volt, ahol alsó-felső osztályokat s jelzett időben egyetlen pedagógus vezetett. Megindul ugyan a körzetesítés, de s falusi kisiskolák szerepe tovább nőtt. Ezt megoldandó szükséges volt a gyakorló iskolában beindítani az összevont osztály-foglalkozásokat, hogy s fiatal jelöltek s tanítási gyakorlatukat ezen osztálytipusokban végezzék. Nagyon közkedvelt és népszerű volt s Melnyikov-módszer szerinti tanítás, amelynek igen nagy pedagógiai értéke, pontosan s gyakorlati képzés szempontjából óriási jelentőségű.

Ezen összevont osztályokkal kapcsolatban viszont igen nagy előítéletekkel éltek s kaposvári szülők, s így szekbe az összevont osztályokba való beiskolázás nagy probléma volt. Az igazgatóság s legképzettebb nevelőket állította be s munkekörbe. A gyakorló iskola ebben az időben igen népszerű volt már Kaposváron, érthető s legújabb methodikai

eljárások alapján történt az oktatás. Ebben az időben még nem emelkedhetett a gyakorlóiskola arra a szintre, ahol jelenleg van, mert ebben a középfoku képzési szakban még külön kísérletek nem folytak. Kísérletre csak a felsőfokúvá válás után kerülhetett sor, amikor a tantárgymetódusok külön váltak, s így a szakmetodikusoknak volt, lehetőségük közös kísérletre.

A gyakorlóiskola a földszinti részben helyezkedett el, míg a képző osztályok az emeleti részek birtokosai lettek. Az épület a létszámának megfelelő tágas, világos, modern építmény volt, előadókkal, zongoragyakorlókkal stb.

Ezt a tágas helyzetet annak is köszönhetjük, hogy a kaposvári tanítóképző intézet igazgatása alatt működő óvónőképző külön önálló nevelőképző intézmény lett 3-3 párhuzamos osztályokkal, mintaóvodával. Az óvónőképző épülete a Beloiannisz u. 14. sz. épület lett, amely korábban a tanítóképző intézet kollégiumaként működött.

A tágas légkört elősegítette, hogy e tanévtől kezdődően az Országos Tervhivatal és az OM. csökkentették országosan a tanítóképző-intézetek számát, s a meglévő képzőkben csak egy 25 fős osztály megnyitását engedélyezték. Így a kaposvári tanítóképző 1955 szeptemberében egy osztállyal indult.

Országosan a képzők igazgatói véleményüknek adtak hangot azért, hogy a képzős osztályok számát ne csökkentsék, jelenleg azonban az emelésre nem került sor. Ez később - 3 év múlva - figyelmeztetett bennünket, amikor is az MM. érzékelte a hiányt s pótolni is igyekezett.

Az 1957-es tanévben változás következik be. Felmerült, hogy a gyakorlóiskola keretébe felső tagozatos osztályokat is állítsanak be. Ez meg is történt V-VI. osztálylyal. Ezen elgondolás célja, hogy a tanítójelölt a gyakorlat egészét lássa. S ez csak ebben a formában lehetséges. Bár a jelöltek továbbra is csak az első tagozatban tanítottak, hospitálást is itt végeztek, így ennek a formának nagyobb pedagógiai jelentőségét én nem láttam. Szaktanárok beállítása tárgyi felszerelések hiánya, s ehhez járult a pedagógiai bizonytalanság a jövő halvány képe, az intézkedések bizonytalansága a mindmegennyi baj, probléma, ami nehezítette a pedagógiai munkát.

Ez annál is nagyobb problémát jelentett, mert ebben az esztendőben nagyon határozottan felmerült a felsőfokú tanítóképzés ügye. A megye vezetői, a képzős testület teljes egésze szükségét érezte az átszervezésnek. De tisztában voltak azzal is, hogy az érvényben lévő középfokú tanítóképzőben státusban lévő pedagógusoknak csak egy része kerülhet az új formájú tanítóképzőbe. Ez bizonytalanságot idézett elő. Ezt a bizonytalanságot növelte, hogy az 1957/58-es tanévben a 3 képzős osztály mellett 4 gimnáziumi osztályt, valamint 2 óvónőképzős osztályt is beállítottak.

A munka még nehezebb lett a minisztérium megjelent rendelete után. Most érkezett meg az a hiánypótló intézkedés, ami a somogyi tanítóhiányt próbálta megoldani.

"Megállapítom, hogy az 1958/59. tanévi tanítószükséglet kielégítésére a folyó tanévben érettségiző tanítóje-

löltek száma nem elegendő. A mutatkozó hiány pótlására néhány kijelölt tanítóképzőben - általános gimnáziumi érettségizett jelentkezőkből - párhuzamos negyedik osztályt kell nyitni." /149/

Ezt Kaposváron is megvalósították, s beindult a minisztérium utasítása alapján a munka. Ez a minisztériumi elgondolás korántsem volt helyes. Ez osztályok beindítása hiányolta a tanítói hivatással járó érzelmi identifikációt, így bármilyen erős, mély volt is az ott tanító nevelők munkája, a pedagógiai ismeretek elsajátítása, tudatosítása továbbra is nyitott kérdés maradt. A növendékek, kik a 4 éves képzőt végezték, életkori sajátosságaik azonosak, mégis a képzős növendékek esetében a pedagógus személyiségjegyek kifejtése igen mély volt.

A középfokú tanítóképző intézet utolsó értekezletét ebben a minőségben 1958. június 30-án tartotta. Az értekezleten a minisztérium, a megyei Tanács Műv. Osztálya is részt vett. A Művelődésügyi Minisztérium kiküldötte a következőket mondotta:

"Az átalakulás előrelépés. Ehhez teremtett alapot az eddig működő tanítóképző, melynek munkája kimagaslóan jónak értékelhető. 10 éves fennállása alatt minden nehézséget, számos átszervezést zökkenőmentesen tudott megoldani és közben eredményes, jó oktató-nevelő munkát végezve, közel 250 fő tanítót adott a megyének, akik jól megállják helyüket." /150/

Kétségtelenül megállapítható, hogy a kaposvári Tanítóképző Intézet oktatóinak munkája példamutató volt. Negy nehézségek közepette, a tárgyi- személyi feltételek hiányá-

ben is megbirkóztak a nehézségekkel. Kitépitettek egy olyan tanítóképző intézetet, amelyben olyan hagyományok alakultak ki, amelyek beolvadtak jogutódjába, a Felsőfokú Tanítóképző Intézetbe. Sikerült kristálytiszta materialista ideológia alapján a tantárgyi ismeretek tisztaságában a pedagógusi személyiségjegyeket kialakítani, amely mögött marxista szellemű, hivatását szerető, nagy tantárgyi ismeretekkel rendelkező egyének kerültek ki. S hogy a jelzett középfok ilyen munkát végzett, oroszán része volt, hogy nem zavarták az 5 éves képző hagyományai, annak sovóniszta, idealista világnézete, formalista módszerei, elvadult anyagismeretei. Itt talán csak azt kell világosan látnunk, hogy a 14-18 éves gyermek felkészülése a pályára, érzelmi azonosulása a pályával, sokkal nehezebb feladat volt az oktatók számára, s így érthető, hogy a nevelők várták az érettségire felépülő 3 éves felsőfokú tanítóképző intézet felállítását.

Hazánkban 10-nél több tanítóképzőt szerveztek. Kaposvár is megkapta az intézet rangját, megszüntetvén a szomszéd megyékben - Dombóváron és Pécsen - a tanítóképzést. Az első programok még magukon viselték az útkeresés nyomát, de a később készültek már teret biztosítottak a természettudományi tárgyaknak, a korszerű oktatásra, nevelésre felkészítő tantárgyak mellett.

Létszámalakulás a középfokú tanítóképző
intézetben

/1950/51-1958/59./

	Összlétszám	munkás- paraszt	Nők	Férfiak
1950/51	46	36	24	22
1951/52	146	100	62	84
1952/53	200	164	67	133
1953/54	302	218	154	148
1954/55	236	172	142	94
1955/56	192	132	100	92
1956/57	135	72	79	56
1957/58	100	30	64	36
1958/59	72	31	54	18
	1429	955	746	683
		66,83 %	52,20 %	47,80 %

1950/51- és 1958/59. között 1429 fiatal tanító végzett a középfokú tanítóképzőben.

Ebből 955 fő munkás paraszt származású, az összlétszám 66,7 %-a. A mellékelt grafikon jól szemlélteti, hogy az összlétszámhoz viszonyítva a jelzett időben milyen magas volt a munkáslétszám aránya. Ez érthető, hogy az adott társadalmi viszonyok között még a fiúk nagy része is szívesen jött a tanítóképzőbe.

Az 1429 főből nő 746 fő - 52,20 %,

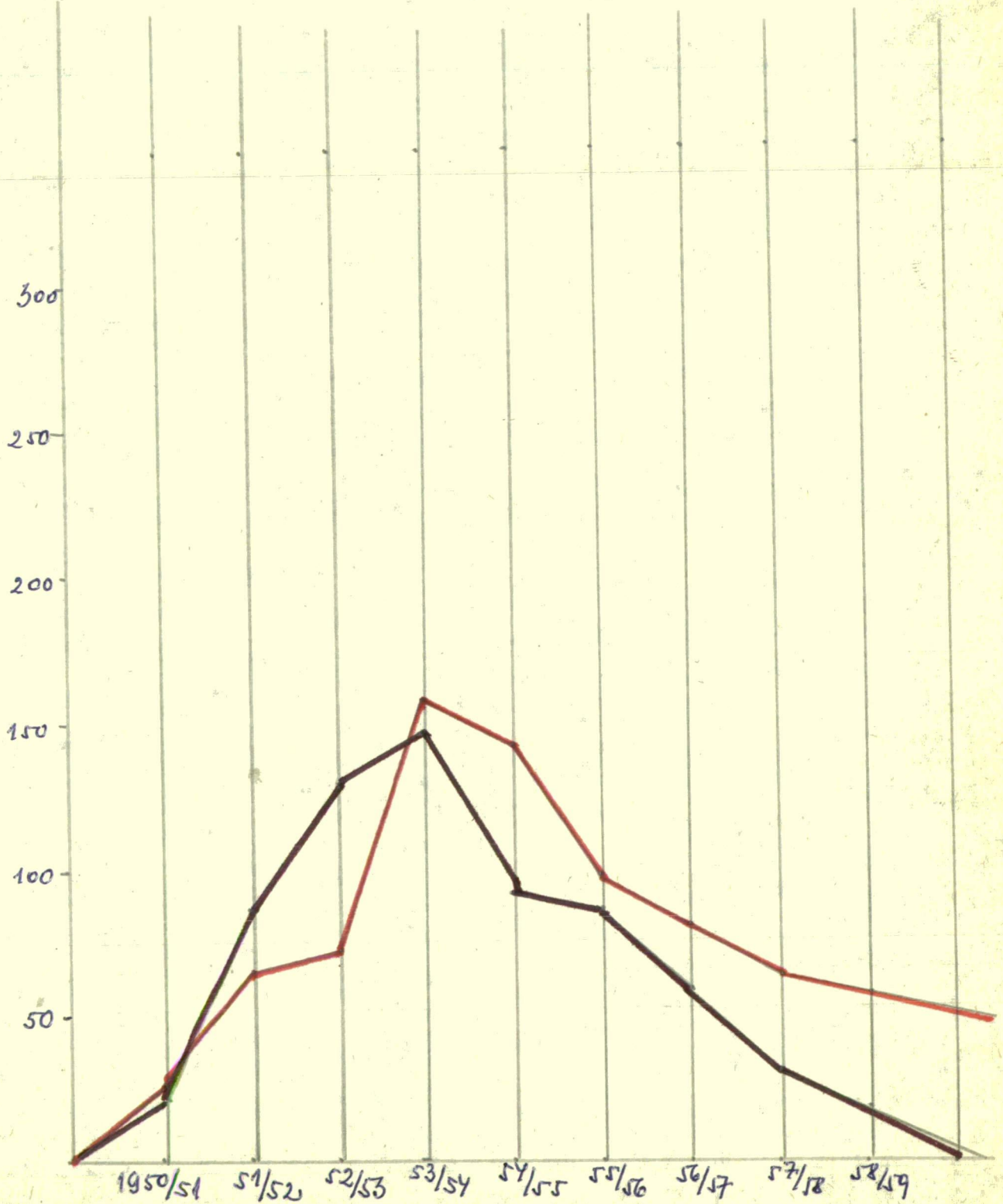
férfi 683 fő - 47,80 % mennyire magas

fiú létszám ez az 1979-es statisztikai adatokhoz viszonyítva. A szülők állásfoglalása: a középfokú képzőben fiú gyermekük nagyon hamar diplomát szerezhethet, ugyanakkor a felsőfokú képzés bevezetése már magasabb anyagi megterhelést jelentett a szülőknek. Ugyanakkor a 69-es évek körül már kialakulóban voltak az egynevezett divatos szakmák, amelyek eredményeképpen a fiúk inkább mentek a jól kereső és magasabb társadalmi megbecsülést bizonyító pályák irányában.

A középfoku tanítóképző létszám-alakulása
1950/51 - 1958/59. között

Piros = nők

Fekete 2 férfiak

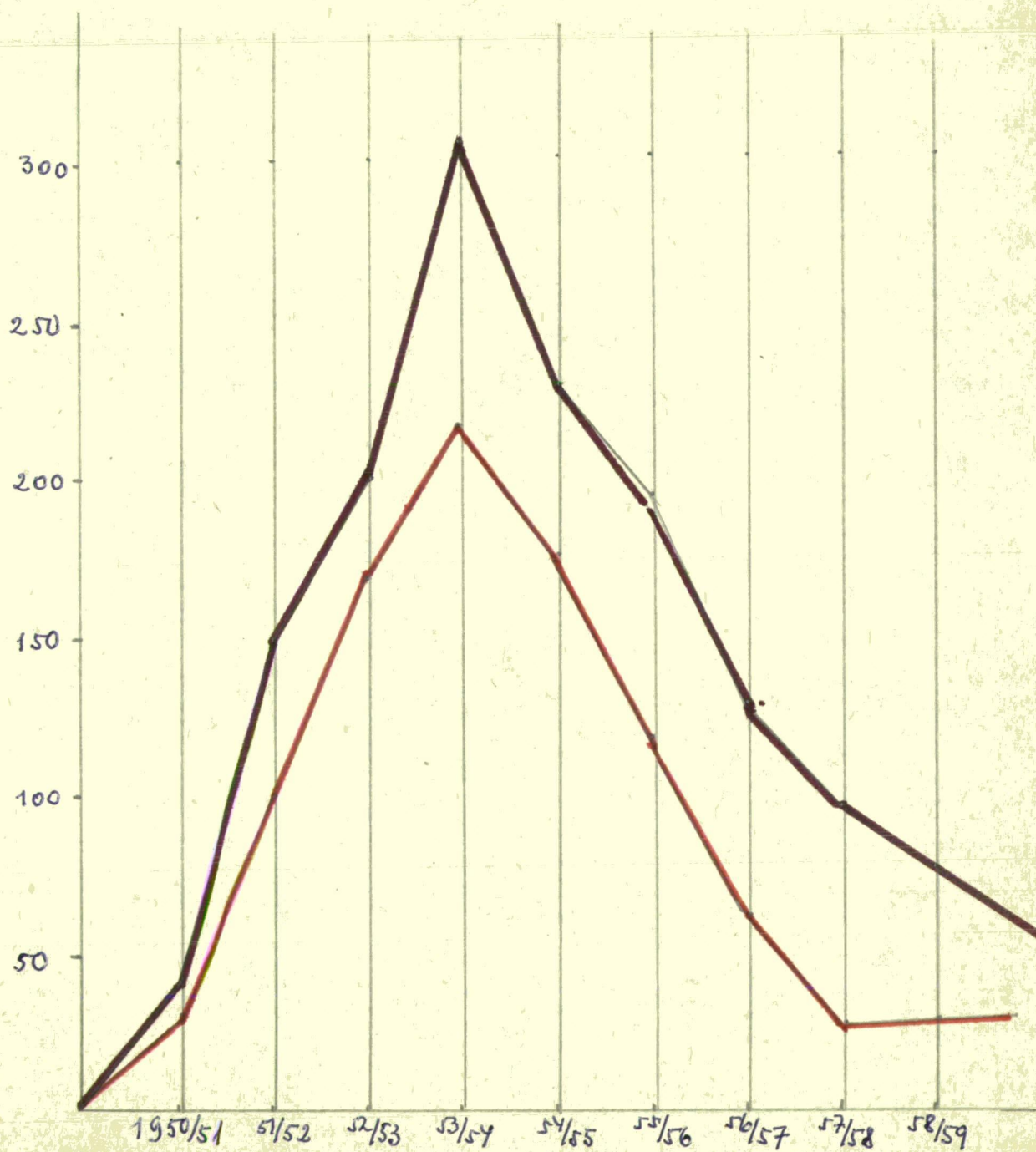

A középroku tanítóképző létszámalakulása:

1950/51 - 1958/59. között

Feketet = összlétszám

Piros = munkás-paraszt szárm.

A felsőfokú tanítóképzés

1959 - 1979.

1956. után a szocialista országok segítségével nagyon gyorsan helyreállt a rend Magyarországon. Minden intézmény megkezdhette működését. Így lehetségessé vált a szocialista társadalom építése. A gyors ütemben fejlődő szocialista társadalom alaprendszere gyorsított módon erősödött, így lehetőség nyílt arra, hogy a felépítmény - itt nevezetesen a tanítóképző - átalakuljon más magasabb szintű képzési formára.

Az 1956-os ellenforradalom leverése után a reform előkészítésére létrehozott munkabizottság kidolgozta az óvónők és tanítók főiskolai képzésének tervezetét és a köznevelésben közzétette. A sajtóvita után az alapkérdésekben a következő álláspont alakult ki.

"a/ a tanítóképzés jelenlegi formája a korszerű követelményeknek nem felel meg, a 4 éves képzés sem az általános, sem a szakműveltséget megfelelő fokon nem biztosítja.

b/ A felszabadulásunk óta létrejött mélyreható változások megteremtették a felsőfokú tanítóképzés megvalósulásának feltételeit,

c/ a népi demokratikus rendünk és a korszerű neveléstudomány által a tanítóképzés elé állított célok és feladatok megvalósítása érettebb korú jelöltek magasabb színvonalú képzését igénylik.

d/ Napjainkban egyre több művelt államban térnek át a felsőfokú tanítóképzésre." /151/

Ahogy a szocializmus építése előrehaladt, szükségessé vált köznevelésünk reformtervezetének kidolgozása. Ennek szellemében született meg az 1958/26. sz. rendelet, a tanítóképző intézetek középfokú formájának megszüntetése és az újtípusú képző beindítása. A felsőfokú tanítóképzés az új igényeknek megfelelően bocsátotta ki hallgatóit. Az itt végzett tanítók 1962. szeptemberében kezdhették meg munkájukat az iskolákban. Mire az általános iskolákban bevezetésre került az új tanterv, 1963 szeptemberében már két végzett évfolyam növendékei kezdhették meg munkájukat.

A törvényben foglalt alapelvek és követelmények magasabban képzett pedagógusok működését tették szükségessé. Az új tantervi követelmények teljesítésére való felkészítés 2 ágon folyt. A gyakorló pedagógusokat szakmai továbbképzéseken készítették fel, a tanítójelölteket pedig a tanítóképző intézetekben folyó oktatás folyamán.

Az 1958. évi 26. sz. törvényerejű rendeletnek a főiskolai képzésre vonatkozó részei:

1 § /1/ A tanítók képzésére a művelődésügyi miniszter felügyelete, és közvetlen irányítása alatt álló, felsőfokú intézményként működő tanítóképző intézeteket kell létesíteni.

/2/ A tanítóképző intézetek keretében gyakorló általános iskola fenntartásáról kell gondoskodni, az intézetek hallgatói számára pedig diákokotthont kell létesíteni.

- 2 § A Tanítóképző Intézetek feladata az általános iskola 1-4. osztálya számára művelt, hivatásukat értő és szerető, kommunista világnézetű és erkölcsű tanítók képzése.
- 3 § /1/ Az intézetek és a keretükben működő intézmények élén az intézeti igazgató áll. A gyakorló általános iskola munkáját, igazgatójának munkáját a Tanítóképző Intézetek igazgatói irányítják.
- /2/ Az intézeti igazgatókat munkakörük ellátásában igazgatóhelyettes támogatja.
- /3/ A tanítóképző intézetek tantestületének tagjai az igazgató, igazgatóhelyettes, a tanárok, valamint a gyakorló általános iskola igazgatója és tanítói.
- /4/ Az intézeti igazgatók, tantestületi tagok, valamint adminisztratív és technikai dolgozók kinevezésének módját a művelődésügyi miniszter szabályozza.
- 4 § /1/ A tanulmányi idő a tanítóképző intézetben 3 év.
- /2/ A művelődésügyi miniszter az intézetekben eltérő tanulmányi idővel levelező oktatást is szervezhet.
- /3/ A felvételhez általános gimnáziumi érettségi, vagy ezzel egyenértékű képesítés és felvételi vizsga letétele szükséges, a felvételi korhatár 30 év, a levelező oktatásban 40 év.
- 5 § /1/ A Tanítóképző Intézet tanulmányi rendjét, óratervét, vizsgarendjét, szervezeti, működési és fegyelmi szabályzatát a művelődésügyi miniszter határozza meg.

/2/ Az intézetekben szükséges munkaköröket, bértételeket, a dolgozók létszámát, az oktatók kötelező heti óraszámát, valamint a hallgatókat érintő juttatások és térítések rendszerét a tanítóképzés sajátos feladatainak és az intézetek felsőfokú jellegének figyelembevételével a művelődésügyi miniszterrel és a Pedagógus Szakszervezet elnökével egyetértésben állapítják meg.

6 § /1/ A Tanítóképző Intézet hallgatói a tanulmányi rendben meghatározott tanulmányok elvégzése és sikeres államvizsga után az általános iskola 1-4. osztályai-ban működésre jogosító, általános iskolai tanító oklevelet kapnak.

/2/ A művelődésügyi miniszter által kijelölt intézetekben a nemzetiségi nyelvű tanulmányok folytatása és ennek megfelelő államvizsga alapján hazai nemzeti-ségi nyelvű általános iskolában működésre jogosító oklevelet is lehet szerezni.

7 § /1/ A jelen törvényerejű rendelet szerint szervezett intézetek első évfolyamai 1959. évi szeptember hó 1.napjával nyílnak meg. Az 1950. évi 43. számú törvényerejű rendelet alapján működő tanítóképzőket fokozatosan meg kell szüntetni, a céljaikra rendelt vagyontárgyak felhasználásáról a művelődésügyi miniszter rendelkezik.

/2/ A jelen törvényerejű rendelet kihirdetése napján lép hatályba, végrehajtásáról a művelődésügyi miniszter gondoskodik.

A tanítóképzésről szóló, 1950. évi 43. számú törvényerejű rendelet az 1962. évi június hó 30. napjával hatályát veszti.

Ennyit a törvényerejű rendeletből, melynek keretében óriási művelődéspolitikai vívmány látott napvilágot. A történelem folyamán közel 100 évig küzdöttek a művelődéspolitikai haladó gondolkodói azért, hogy a tanítóképzés felsőfokú szinten folyjon és érettségre épüljön. Ezzel a rendelettel elérték küzdelmük célját, és tovább fejleszthették azt. Utat nyithattak a tanítóképzés főiskolai átszervezéséhez. De addig majdnem két évtizedet kellett nekik végig küzdeni. Mert igaz, hogy 1959. szeptember elsején felsőfokú intézetekben kezdték meg tanulmányaikat a tanítójelöltek, de még nem tekinthették lezártnak a művelődéspolitikai haladó gondolkodói a tanítóképzésének ügyét hazánkban.

A tanítóképzés e reformjával egy évszázados szándék, és képviselőinek öröksége valósult meg.

A magyar pedagógus társadalom évszázados álma valósul meg a felsőfokú képzési formában. A reformkorban, 1827-ben még a 2 éves hivatalos tanítóképzés beindítása előtt hangzik el Nyitra vármegye azon véleménye, amely a tanítóképzést felsőfokon, akadémiai fokon gondolná megvalósítani.

"Mivel a tanításnak minden jó vagy rossz előmenetele, fogamatja, jobbadán a tanítók lehetőségétől és tudományos

ismereteitől függenek, az ebbéli tanítók és oktatók a királyi tudományos egyetemnél képeztessenek, és úgy tanítói hivatásra alkalmasabbvá tétetvén, az országban lévő népiskolákban széjjel küldetessenek." /152/

1848-as Első Egyetemes Tanítógyűlésen a képezdére vonatkozóan a következő elgondolásai vannak.

Tavasi azt követeli a Tanoda és egyház c. művében, hogy "a tanítóságra indulandó ifjúnak elsősorban a tanulmányok és tudományok folyamatát kell elvégeznie ... a képezdeknek meg kell változniuk és szintén universitási ágakká válniuk." /153/

Tavasi elképzelése: "három rendbeli képezdeket tartunk szükségesnek u.m. elsőrendű, közép képezdeket és nőképezdeket. Az elsőrendű képezde az ország fővárosában Budapesten organizálandó a felső elemi tanítók képzésére, mely

a/ ágazatja legyen az egyetemi bölcséleti karnak, a ugyan ez elemek igazgatása alá helyeztessék,

b/ növendékei legalább philosophiát végzett egyedek legyenek stb." /154/

A Magyar Tanácsköztársaság idején nagyon határozott formában felmerül a tanítóképzők akadémié rangra történő emelése. "A tanítóképző intézet főiskola, amelyben középiskolát végzett ifjak vehetők fel." /155/

A Tanácsköztársaság idején végül is elbukott a terv, majd a III. Egyetemi Tanügyi Kongresszus hozott határozat-

tot az akadémiái képzésről - melynek vitája az 1938. XIII-XIV. tc. rendelet, amely megvalósítására azonban nem került sor.

Majd 1959-ben kerül csak sor Kaposváron is a felsőfokú tanítóképző bevezetésére.

"Az új intézmény működéséhez és tanulmányi rendjének kialakításához a minisztérium a hazai felsőoktatás hagyományait vette alapul, és a tanárképzési feladatokkal is ellátó egyetemek és főiskolák belső szervezettségéhez hasonló kereteket írt elő. Az ifjúságra pedig kiterjesztette a főiskolai és egyetemi hallgatóságra vonatkozó jogszabályokat, beleértve az ösztöndíjak és a széleskörű szociális kedvezmények biztosítását." /156/

A Kaposvári megyei és Városi Tanács minden áldozatra képes a felsőfok beindításához. A Somogy megyei Tanács ülésének kivonata, mely szerint aVB. intézkedik a kormány felé.

1. melléklet

Másolat.
Másolats.

K i v o n a t

a Somogy megyei Tanács 1957. március 26-i ülésén hozott határozatából.

a/ 1957. III. 26./sz. határozat:

1/ A megyei tanács egyetért vele, helyesnek tartja és javasolja, hogy a megszűnő Óvónőképző és Tanítóképző helyett megszervezendő pedagógiai főiskola Kaposváron nyerjen elhelyezést.

A vb. ennek megfelelően tegyen intézkedést a kormány felé.

Kaposvár, 1957. október 11.

PH.

László István s.k.
vb. elnök

Kivonat hitelül:
Gazda Mária sk.

A másolat hiteles:

Budapest, 1958. október hó 15.

irodsvezető.

/157/

A megyei Tanács VB. döntése alapján az ügy a Városi Tanács elé került, ahol is a Városi Tanács VB együttes határozata alapján ragaszkodik a tanítóképző akadémia Kaposváron való elhelyezéséhez.

2. sz. melléklet

Másolat.

Kaposvár Városi Tanács Végrehajtóbizottságától.
Kaposvár, Kossuth tér 1.

Kivonat a Végrehajtóbizottság 1957. VI. 12-i
ülésének jegyzőkönyvéből.

A Városi Tanács Végrehajtóbizottsága a fenti ülésén megtárgyalta a Tanítóképző megszűnése folytán várható eshetőségeket. Elhatározta, hogy kéri a létesítendő Tanítóképző Akadémia Kaposvárra való helyezését. Ugyancsak az ezt követő tanácsülés is foglalkozott az Akadémia kérdésével, és elhatározta, hogy megbizsa a Végrehajtóbizottság Elnökét, hogy mindent kövessen el annak érdekében, hogy a létesítendő Akadémia Kaposváron legyen elhelyezve. Ezt szükségesnek látja a Város további fejlődése és kulturális életének fellendítése érdekében is. Megbizsa a Végrehajtóbizottság Elnökét, ha szükségesnek látja, úgy azt egy küldöttségen keresztül is kérje a Művelődésügyi Minisztériumtól.

Kaposvár, 1957. október 11-én.
Mikecz János s.k. PH.
VB. elnök.

A másolat hiteles:
Budapest, 1958. október hó 15.

irodavezető.

/158/

Végül a végleges megállapodás 1958. július 5-én Kaposváron a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályán hangzott el, hol a Művelődésügyi Minisztérium részéről Rozsondai Zoltán főelőadó, Bárányos István főelőadó, Literáti K. Gyula főmérnök és a megyei tanács osztályvezetője Horváth László.

3. sz. melléklet

J e g y z ő k ö n y v .

Készült, 1958. július 5-én Kaposvárott a megyei művelődésügyi osztályon, a 3 éves felsőfokú tanítóképző intézet létesítésével kapcsolatban.

Jelen vannak: a Művelődésügyi Minisztérium részéről Bárános István főelőadó, Rozsondai Zoltán főelőadó, Literáti K. Gyula főmérnök; a megyei tanács vb. művelődésügyi osztálya részéről Horváth László osztályvezető.

A Megyei Tanács végrehajtóbizottsága elnökével történt előzetes tárgyalás alapján a jelenlevők megállapodnak abban, hogy az 1958. január hó 24-én ugyan e tárgyban készült jegyzőkönyvben foglaltak lényegében jelen tárgyalás alkalmával sem módosultak. Ezek szerint a tanítóképző intézet a jelenlegi tanítóképző /Bajcsy-Zs. u. 10-12. szám/ épületében nyer elhelyezést ugyanitt helyezhető el a tanítóképző intézet 10 osztálytermes gyakorlóiskolája, valamint kb. 50 fő részére diákotthon.

A szükséges további diákotthoni férőhelyeket egyrészt a volt óvónőképző intézet épületében /Beloianisz u. 17./ kb. 60 férőhellyel, másrészt kb. 40 férőhellyel a József Attila tanítóképzős diákotthon épületében /Dimitrov u. 12./, lehet biztosítani.

A tanítóképző intézet elhelyezése, illetőleg diákotthoni férőhelyeinek biztosítása az általános iskolai érdekeit nem esorbitja /a jelenlegi tanítóképző intézetben működő 6 osztálytermes és tanulócsoportos általános iskola 10 osztálytermes és tanulócsoportos gyakorló iskola fog a létesítés esetén működni, a Beloianisz-utcai volt óvónőképző épületében jelenleg működő 4 tanulócsoportos /20-as átlagú tanu-

lőcsoportok/ általános iskola megszűnik és a város körzetesítésének módosításával osztja szét a tanács a tanulókat az általános iskolák között. Lényegében tehát 6 normál és 4 szükség tanterem helyett 10 normálméretű osztályterem fog az általános iskola rendelkezésére állni.

A tanítóképző jelenlegi épületében működő 4 középiskolai osztály elhelyezéséről a megyei tanács művelődésügyi osztálya gondoskodik, az Április 4. utcai diákotthon épületében és a diákotthon tanulóink elhelyezését a Honvédelmi Minisztériumtól átadandó Baross laktonyában helyezzük el. Az említett diákotthon szükséges átépítéséről a Megyei Tanács vb. gondoskodik.

A jelenleg a tanítóképző intézet igazgatója alatt működő leánygimnáziumi osztályok 1959. szeptember 1-ig az iskola igazgatása alatt működnek. Az átalakítási munkálatoknál figyelemmel kell lenni erre, hogy ennek tartama alatt úgy az általános iskolai mint a középiskolai tanulócsoportok az épületben biztosítható legyen.

A megyei tanács végrehajtó bizottsága elnökének kijelentése alapján változatlanul fennáll az a tény, hogy a megyei végrehajtó bizottság a tanítóképző intézet átalakítási költségeihez 400.000-600.000 Ft erejéig nem oktatási keretből hozzájárul.

Az intézetben a központi fűtés kielégítését /kazánok megvannek/ a lehetőség szerint az építkezés során megoldják.

Az említett két diákotthon épülete szükség szerinti átalakítása érdekében a megyei tanács vb. művelődésügyi osztálya az épület alaprajzait a művelődésügyi minisztérium részére sürgősen megküldi.

Dr. László István a Megyei Tanács Végrehajtóbizottságának elnöke a Megyei Párt V.B. és a Megyei Tanács V.B. nevében kéri a Művelődésügyi Minisztérium illetékeseit, hogy a felsőfokú tanítóképző intézetet lehetőség szerint Kaposvárra helyezze el, biztosítja a Művelődésügyi Minisztériumot, hogy a Megyei Tanács Végrehajtóbizottsága lehetőségeihez mérten minden áldozatot meghoz a felsőfokú tanítóképző intézet létesítése érdekében.

kmft.

Bárános István
főelőadó

Rozsondai Zoltán
főelőadó

Literáti K. Gyula
főmérnök

Horváth László
osztályvezető

/159/

A Kaposvári Felsőfokú Tanítóképző Intézet 1959-ben 5 szakcsoportban végezte oktató nevelői tevékenységét.

1/ Marxizmus: 3 fő

2/ Neveléstudományi: 4 fő

3/ Irodalmi-nyelvi: 6 fő rajzi /2/

4/ Természettudományi

5/ Ének-zene: 3 fő

Miután 1959/60 /első tanévre/ csak 60 főt vettek fel, érthető, hogy az oktatók száma is alacsony.

Minden évfolyamon 3-3 tanulmányi csoport volt - a csoportokat csoportvezető tanárok patronálták. A csoportvezető tanárok számára működött egy "csoportvezetői munkaközösség", amelynek feladata a hallgatók egységes irányítása, az egységes tanítóképzés céljainak megvalósításában.

A csoportvezető tanárok egyszersmind kapcsolatban álltak az intézet KISZ-titkárával is, mert a KISZ program és a csoportprogram azonos célirányban végezte feladatát.

A KISZ-titkár általában III. éves hallgató, a főiskolává válás után szervezték meg a függetlenített KISZ-titkári állást. A KISZ-nek 1959-ben 74 tagja volt, 1968-ban már minden hallgató tagja a KISZ-nek.

A KISZ 1959-ben szakköröket is szervezett, amelyek segítettek nemcsak a hallgatók tárgyi tudásának magasabb szintjére, hanem a marxista világnézet elmélyítését is.

A szakkörök: Ateista szakkör: nemzetközi kérdések, előadói népitánc, képzőművész, s báb szakkörök.

A szakkörvezetők az intézeti tanárok voltak, kik végül is igen szép kezdeti eredménnyel dicsekedhettek, különösen a népitánc vonalán voltak szép eredmények.

Sajnos a 65-ös évek körül alakult ki egy nézet, - mindenkifelett tanítókat képezni - s a népitánc kissé háttérbe szorult. Csak 1976-ban próbálkoztunk a népitánc újraélesztésével, s indítottuk be - Kocsis Mihály főisk. adjunktus vezetésével, s azóta is igen szép eredményt értünk el.

A báb szakkör 1966-ban megszűnt - azóta egyáltalán nem működik, a meglevő anyagot a gyakorlóiskolába helyezték ki.

Az intézet hallgatóinak eredményes munkáját igen megértékben elősegítette a könyvtár könyvállománya. A könyvtár a meginduláskor 18294 kötetet tartalmazott, önálló könyvtárosok irányításával folyt a kölcsönzés. A könyvtár anyaga a tanítóképző intézet anyagából került ki. Ezt az állományt 1962-ben növelték azzal, hogy a Kaposvári Tancsics Mihály Gimnázium könyvtárából pedagógiai, didaktikai, néhány lélektani és neveléstörténeti könyvet vettünk át és helyeztük a tanítóképző könyvtárállományába. Ezek a könyvek pedagógiai és általános neveléstörténeti szempontból nagyon értékesek, hiszen egyedülállóak a 200 éves gimnáziumi könyvtár hatalmas állományának egy részét tették ki. Ugyancsak 1968-as években sor került a Csurgói könyvtár állományának felkutatására. Köztudott, hogy részben Kőszeg, részben Beja lett a jog-

utód. Időközben a kőszegi képző is megszűnt, s így a kaposvári tanítóképző intézet a bajai áll. tanítóképző intézettel vette fel a kapcsolatot, s így innét is sok könyvet kapott Kaposvár.

A könyvtár minden hónapban összeállít egy bibliográfiát, amit a szakosportok - tanszéknek rendelkezésre bocsát. Minden oktató programjához tartozó szemelvényanyagot átadja a könyvtárvezetőnek, aki összeállítja a hallgatóság számára egy adott tárgy anyagának teljes szemelvényanyagát, amellyel a munka eredményességét tudja biztosítani.

Az oktató-nevelő tevékenység első állomása az 1959. szept. 1-én életbelépett első tanítóképző óraterv. Az óraterv minden körülmények között újszerű, igyekezett alkalmazkodni a képzés jellegéhez, pontosan a pedagógiai jellegű tárgyak sokrétűségével. Ugyanakkor ezen óraterv alapul vette a főiskolák óratervének jellegét, s csak úgy adták közre felhasználás céljából. Így érthető, hogy az első óraterv kissé kísérleti jellegű volt, s a gyakorlat igazolta, hogy a kísérlet és gyakorlat nyomán felmerült problémákra majd az 1964-es Tanterv adja meg a feleletet.

Az első óraterv alapján a következő tárgyak szerepeltek:

	I.	II.	III.	IV.	V-VI.
Marxizmus-leninizmus	3	3	3	3	3
Orosz	2	2	2	2	-
Lélektan	3	2	3	-	-
Logika	2	-	-	-	-
Neveléstudomány	-	2	2	-	-
Oktatástudomány	-	4	-	-	-
Neveléstudomány	-	-	-	2	3
Osztályon és iskolán kívüli munka	-	-	-	5	4
Anyanyelvi ismeret	2	2	-	-	-
Ifjúsági ...	2	2	-	-	-
Földrajz	-	-	2	-	-
Matematika	2	2	-	-	-
Mezőgazdaságtan	-	-	2	2	-
Anyanyelvi módszertan	-	2	2	2	-
Szántan és módszertan	-	2	2	-	-
Ének-módszertan	3	2	2	2	3
Rajz és módszertan	3	3	2	2	4
Kézimunka módszertan	3	-	-	-	2
Testnevelés és módszertan	2	2	3	2	4
Gyakorlati képzés	-	-	6	6	6
Óra összesen:	27	30	31	28	28

Megjegyzés:

1/ A lélektan: általános, fejlődés ped. pszichológia, valamint gyógypedagógia területére oszlik.

2/ Az osztályon és isk. kívüli munka részterületei:

ifjúsági mozgalom nevelőmunkája, napközi otthonok munkája, népművelés, valamint a gyermekotthonok munkája. /160/

Az óraterv egyes tárgyaihoz fűzött megjegyzések:

a/ A lélektan területén: általános, fejlődés, és ped.

pszichológiai, sőt bizonyos gyógypedagógiai fejezetek is szerepelnek. A korrekcióról a mai értelemben itt még nem beszélhetünk.

A pszichológia tanítása indokolta, hogy néhány olyan intézményt kellett szervezni, amelyekben a hallgatók érzékelhették a pszichológia különböző fejezetei gyakorlati megvalósulását. Erre a célra jelölték ki a Bajcsy-Zs. utcai napközi otthonos óvodát, és a Dimitrov utcai bölcsődét a hátrányos, sérült gyermek bemutatására. Azonkívül itt szervezték meg látogatásaikat a Gyógypedagógiai Ált. Iskolába, továbbá az egészen sérült patológiás gyermekek intézetének megtekintését Somogyváron.

A pszichológus ekkor vezeti be a gyakorló-iskolában az iskolaérettségi vizsgákat is, hogy ezáltal bizonyos szelekciót végezzenek. Ez az érettségi vizsgaforma ma kötelező s általános, megyei szinten alkalmazzák.

Ugyancsak - bár nem a témához tartozó - megalakult Kaposváron a Lélektani Állomás, hol 3 évtől 20 éves korig a tanítóképző pszichológusai végeztek vizsgálatokat főleg patológiás retardált gyermekeken.

b/ Az osztályon és iskolán kívüli munka területe nagyon sokrétű. Magában foglalta az

1/ ifjúsági mozgalom nevelőmunkája

2/ a napközi otthonok munkája

3/ népművelési munka

4/ gyermekotthonok munkája

Ezek a területek sokrétőségükben az oktatónak az oktatás methodusát illetve problémát jelentett. Részben elméleti, részben gyakorlati tevékenység beállítását célozta a jelzett tárgy. Ezért a kaposvári képző is csatlakozott azon elgondoláshoz, aminek a 64-es tantervben változást jelentett, hol a népművelés, mint tantárgy önálló szerepet töltött be a képző munkájában.

c/ Testnevelés - iskolaegészségtan. E tárgy keretében testnevelés tanításának módszertana, az anatómia, a testnevelési gyakorlat és az egészségtan. Ezt nagyon nehezen tudták megoldani, annál is inkább, mert a test anatómiája nagyon súlyos tantárgya volt a testnevelés szakcsoportnak. Így az egészségtan tanítását az iskolaorvos oldotta meg, s csak később, a 64-es tanterv valósította meg önálló tárgyként és ezt a természettudományi szakcsoport oktatta, s jelenlegi is az ő kezében van.

A jelöltek államvizsgája marxizmusból, pedagógiából és valamely szakmódszertani tárgyból állt, aminek a szakdolgozat is tekintélyes része volt.

Az első kísérleti tantervben sok nehézség látszott. Szükség volt a terv átdolgozására, ami azt jelentette, hogy mégjobban elapul kell venni a főiskolai terveket, sokkal jobban differenciálni kell a tanítóképző jellegére vonatkozó tárgyakat, s jobban el kell szakadni a 4 éves képzési anyag komplexumától pl. /földrajz, mezőgazdaságtan/.

Ez be is következett, amikor a M.M. kiadta az 1964-es új II. tervet, mely 1964. szept. 1-én lépett hatályba. "Az 1964. évi tantervvel szemben azt valljuk, szükség van a képzés tartalmának és módszereinek olyan folyamatos korszerűsítésére, amelyben a tapasztalatok és a társadalmi igények birtokában jobbra, színvonalosabbá, szellemi tartalmában egyértelműbbé tesszük a tanítóképzést." /161/

A felvételi vizsgát tanítói alkalmassági vizsga előzte meg, melynek feladata a zenei hallás, a színérzék, a testi alkalmasság, a beszéd tisztasága. Így tehát a cél érdekében létrehozott alkalmassági vizsgán 1964-ben 14 fő nem felelt meg, őket a tanítóképző más pályára irányította.

"Új tantárgyak kaptak helyet a tanítóképzésben, az etika, a gyakorlati foglalkozás módszertana, bővült a lélektan, a neveléstudomány és irodalom anyaga." /162/

"Az 1964. évi tantervben megnövekedett a pedagógiai gyakorlatokra fordított idő. III. félévben 225 órát fordítanak gyakorlati képzésre intézetünkben, s ez idő alatt a jelöltek 15-18 órát tanítanak, ehhez járul a félévi gyakorlat alatt kb. 180 óra tanítás.

Talán ez önmagában is bizonyít - s ha ezt összevetjük a régi középfokú képzéssel, ahol kb. 10 órát tanítottak a növendékek, akkor láthatjuk igazán a fejlődést e téren." /163/

Az első évek 1962-65. között végzettek közül kik azok, akik tanítanak, továbbtanultak, más pályán dolgoznak?

1965-ben a 4 éves ciklusban végzett 240 hallgató közül 82 % működik a tanítói pályán, részben osztályvezető, részben napközitthon vezetői minőségben. 35 % osztatlan első tagozatot vezet.

18 %-a a végzetteknek nem tanítóként működik, részben nevelőotthonban, sajtónál, KISz, ipari iskolánál dolgozik.

A helyi felmérések alapján százalékosan ma is ezek a számok érvényesek tizedes eltérésekkel. Főleg a fiú hallgatók - kik aránylag nagyon kevesen vannak - helyezkednek el nem tanítói pályákon. Uttörő szövetség - járási városi pártbizottság, tanács s egyéb helyeken.

A végzett hallgatók egy része aktívan továbbképzésben részesül. Egyetemen kívánnak továbbtanulni, főleg pedagógiai szakon, tanárképző főiskolán /főleg testnevelés, rajz, ének/ s a Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem filozófiai szakosítón.

"Pl.

	Egyetem	Tanárképző	M-L. Esti E.	Összesen	
1962	1	5	1	7	
1963	-	8	-	9	
1964	1	12	3	16	
1965	3	10	5	18	
Összesen:	5	35	10	50	"/164/

Ezen adatok bizonyító erővel hatnak, hogy a hallgatók a diploma megszerzése után is igen nagy erővel részt vesznek a továbbképzési akcióban. Bizonyítja e tényt, hogy felnőttként hagyják el az intézetet, hogy a pedagógiai pályára hivatástudata mélyebb, mint középfokon, hogy világnézetben megfelelő érettséggel rendelkeznek, a mindezeket alkalmazzák hivatásuk gyakorlásában. E tény illusztrálására N. Sándor László szavait idézném "Részt vettem a Kaposvári Tanítóképző Intézet elosztó bizottsági ülésén. A 62 hallgató közül egy sem szegült szembe a bizottság döntésével, pedig nem a megyeszékhelyre küldték, sőt még nagyközség is alig adódott számukra." /165/

"Az általános iskolai pedagógusképzést a jövőben még inkább az iskola és nevelésközpontuságnak kell jellemezni. Ennek mindennapi céltudatos munkában kell megnyilvánulnia, amelynek eredményeként az általános iskola nemcsak szakmájukat jól értő, hanem a nevelés elméletét is ismerő képzett pedagógusokat kap." /166/

Kiderült, hogy a képzés során a műveltség átadás egyoldalúan humán jellegű. A természettudományos tantárgyak helyzete sajnos tantervileg nem megoldott, a régihez viszonyítva nem változott.

Pedagógiai gyakorlat idejét növelte, de a záró dolgozat megvédése az államvizsgán nem adott komplex képet a hivatásra való felkészültségről.

Ezért "tanítóképzésünkben feltétlenül növelni kell a természettudományos képzést, a jelenlegi egyoldalú társadalomtudományi képzés arányainak megfelelő átrendezéssel, a tanítónak a jelenleginél sokkal alaposabban kellene ismernie magát a gyereket, ha azt akarjuk, hogy eredményesebben oktassa nevelje tanítványait". /167/

Az Intézet Vezetősége is látta a régi tantervből eredő hiányosságokat, részt vett a Tanterv országos vitájában, s így jött létre a harmadik Tanterv az 1970/71-es tanévtől.

Ez az új tanterv "nagyon jelentős előrelépés volt, mivel a képzés tartalmát belátható pertok közé szorította."

Az új tanterv nagy súlyt helyezett a pedagógiai-pszichológiai oktatás korszerűsítésére. Különösen fontos volt ez a terület, mert ennek kapcsán próbálták a hallgatók a pszichológiai tényeket adaptálni. Éppen ezért olyan pszichológust állítottak a tárgy élére, aki gyakorló-iskolai képesítéssel is rendelkezett, ismerte a gyak. iskola módszerét, s ismerte a tantárgypedagógiákat is. A pszichológus a gyakorlóiskolai tanítókkal olyan szituációk elemzését kezdte, amelyek hozzásegítették a hallgatókat az eredményes oktató-nevelő munkához. Igen nagy lendülettel indul meg a gyermektanulmányozási szisztémával kapcsolatos tevékenységek beindítása. Az szemlézés készítés gyakorlati szintézise nagyon nagy mértéket öltött. Az szemlézés új családlátogatási rendszer kialakítását célozta, ugyanakkor a tárgy oktatója kapcsolatba került az átmeneti gyermek-

otthon vezetőségével, hol a hátrányos és veszélyeztetett gyermek nevelésével foglalkoztak. A hallgatók részéről igen nagy megbecsülésnek örvendett e tárgy pontosan ilyen jellegű gyakorlati tevékenység beállítása során.

Hasonlóként igyekeztünk az iskolaszervezet keretében olyan cselekvéssort beállítani, amelyek a hallgatók gyakorlati előkészítését szolgálták. E tárgy keretében:

- a/ a hallgatók résztvettek osztályozó értekezleteken
- b/ résztvettek nevelési értekezleten
- c/ szemlélték a szülői értekezleteket
- d/ a fogadó órákon kötelezően résztvettek,
- e/ megszervezték a családlátogatást.

A hallgatói létszám magasszintű volt, így a gyakorló iskola nem tudta a tanítóképzős hallgatók ebbeli foglalkozási tervét megoldani. Így kénytelen volt az oktató általános iskolákat felkérni arra, hogy segítsék e cselekvési terv végrehajtását.

Jelentősége a tantervnek továbbá, hogy bevezetésre került a pedagógiai-pszichológiai szintetizáló szeminárium a VI. félévben heti 3 órában. Ez 10 hétre lebontva 30 órát jelentett. E tárgy keretében főleg oktatásmetodikai ismeretekkel, neveléelméleti kérdésekkel, valamint általános személyiségelmélettel foglalkoztak. Miután szintetizáló jellegű tevékenység folyt, érthető, problémát jelentett az intézetnek. E tény szintézisének végső célja az állományára való felkészülés komplexitásának biztosítása volt. Az órák elosztásakor a Pedagógiai Szekcsoport vezetője

akként járt el, hogy nagyobb tárgyi tudással nagy gyakorlati tapasztalattal rendelkezők számára esett a választás. Miután szintetizáló jellegű a tárgy, az oktatók felé is problémát jelentett, talán pontosan a neveléstörténeti ismeretekben való kisebb készségszint.

Ezekkel az ismeretekkel ugyanis nagyon kevesen foglalkoznak aktívan. Néhány éves gyakorlat során a probléma megoldást nyert. Ugyancsak jelentős a Tanterv, mert most felszámolják a természettudományi szakcsoportok által oktatott régi matematikai oktatást és lassan megindul az átformálódás a komplex matematika irányában. A jelzett tanszék szakmethodikus tanfolyamon vett részt, hasonlóképpen a gyakorlóiskola 4 nevelője a forma és tartalom elsajátítására. Ugyancsak e szakcsoport kapta feladatul az egészségtan tanítását. Jelentőségét a Minisztérium igen magas szintre állította, hiszen a tárgy kollokviummal zárt, míg pl. a neveléstörténet csak aláírással.

A tanítóképzés új célkitűzése a következőként jelenik meg.

"Kommunista világnézetű és erkölcsű, hivatásukat értő és szerető általános iskolai tanítók, akik eredményesen alkalmazható szaktudományi és pedagógiai műveltség birtokában vannak, és az állandóan növekvő ismeretek önálló megszerzésének képességével rendelkeznek." /168/

Az 1972-es párthatározat vonatkozó részei

Oktatásügyünk az elmúlt negyedszázadban történelmi jelentőségű eredményeket ért el. A kulturális forradalom szerves részeként nagymértékben hozzájárult hezáánk, szocialista társadalmunk fejlődéséhez, népünk alkotóerejének kibontakoztatásához. Az iskola a munkásparaszt hatalom kulturális nevelő funkciójának egyik legfontosabb hordozójává vált, a társadalmi fejlődés egyik alapvető eszköze, közügy lett. Az intézményes oktatás és nevelés politikai funkciójának forradalmi változása alapvetően hozzájárult társadalmunk tudati, kulturális fejlődéséhez.

A szocialista köznevelés fejlesztésében kiemelkedő a pedagógusok szerepe. Áldozatos munkával eredményesen oktatják és nevelik a felnövekvő nemzedéket, tanították és tanítják a felnőtteket, és tevékeny részesei a közéletnek. Pártunk, társadalmunk bizalommal van irántuk és épít munkájukra a jövő nagy feladatainak megoldásában is.

A nyolc osztályos általános iskolai oktatás színvonalának emelése és az egyes iskolák közötti színvonal-különbség fokozatos kiegyenlítése az oktatásügy fejlesztésének legfontosabb feladata. Az általános iskolai oktatást a jelenlegi szervezeti keretekben kell továbbfejleszteni, a tartalmi korszerűsítést és a feltételek lényeges javítását együtt kell végezni. Az általános iskola tartalmi továbbfejlesztését az első tagozatos oktatás korszerűsítésével kell elkezdni. Gondoskodni kell róla, hogy a tananyag

a tanulókat a különböző osztályokban - életkori adottságainak megfelelően - egyenletesen terhelje. Olyan követelmény és értékelési rendszert kell kidolgozni, olyan módszertani, pedagógiai eljárásokat kell meghonosítani, hogy az első osztályban az évismétlést gyakorlatilag felszámolják, a tanulók 14 éves korig befejezzék az általános iskolát. Az oktatásügy továbbfejlesztése megköveteli a pedagógusképzés színvonalának emelését. A tanítók és az általános iskolai tanárok képzési létszámát növelni kell.

Gondoskodni kell a színvonalasabb pedagógiai módszertani felkészítésről, jobban előkészítve a hallgatókat a nevelőmunkára, az általános iskola számára egységes módon. Ezért a marxizmus-leninizmus és a neveléstudomány tantárgyainak azonos tartalmú tanítása folyik az általános iskolai pedagógusképző intézményekben: tanár- tanítóképző főiskola és az óvónőképző intézetekben.

A tanítóképzés színvonalát az alsó tagozaton folyó oktatás korszerűsítési igényeinek megfelelően kell továbbfejlesztetni. Ennek érdekében született meg a szakkollégiumi rendszer.

A párttáborzat alapján új tárgyat vezettek be - a közoktatáspolitikai és az úttörővezetés -, s megszűnt az iskolaszervezetten. Koránt sem szabad azt gondolnunk, hogy a közoktatáspolitikai és az iskolaszervezetten azonos jellegű tárgyak voltak. A közoktatáspolitikai tanítása problémát okozott a szakvezetőnek, mert tankönyv nem állt rendelkezésre, így a program alapján történt a felkészülés.

A fejlődés, a képzés szolgálatában a következő fontos intézkedéseket hozta a tanítóképző intézet vezetősége:

- 1./ A keretjellegű tentervekhez változtatható programokat kell készíteni.
- 2./ Létre kell hozni a pedagógiai kabineteket, ahol még eddig nincs.
- 3./ A pszichológiai laboratórium egységes normajegyzék szerinti felszerelése, ami meg is történt.
- 4./ Oktatástechnikai eszközök felszerelése.
- 5./ Zártláncú TV létrehozása és bevezetése.
- 6./ A gyakorlóiskola alapos felszerelése.

E fenti tények alapján "ki kell emelnünk a szabadon választható speciálkollégiumi rendszert, amely lehetőséget adott a hallgatóknak, hogy érdeklődésüknek megfelelően egy-egy területen elmélyült speciális képzettséget szerezzenek, tanulmányaik utolsó évében. Ez egyike volt azoknak a legfontosabb kísérleteknek, melyek megteremtették a feltételeit a szakkollégiumi rendszernek." /169/

A tanítóképző intézetek főiskolává szervezése

1959-ben a középfokú tanítóképzést felsőoktatási rangra emelték. Ezután az eltelt időszakban a tanítóképző intézetek főiskolává szervezésének feltételei tervszerűen és reálisan alakultak ki. Ez a fejlődési folyamat, a felsőfokú intézetek főiskolává szervezésével fejeződött be.

A Magyar Népköztársaság Felnöki Tanácsának 1974. évi 13. számú törvényerejű rendelete alapján a Minisztertanács 1045/1974. /VIII.31./ számú határozata egyes pedagógusképző intézetek átszervezésével kapcsolatos intézkedésekről.

1974. évi 13. számú törvényerejű rendeletének 4 §. első bekezdése alapján az alábbiakat határozza meg:

- /1/ A budapesti, győri, jászberényi, és kaposvári tanítóképző főiskola 1975. szeptember 1. napján, a bajai, debreceni, az esztergomi és a sárospataki tanítóképző főiskola 1976. szeptember 1. napján kezdi meg működését.
- /4/ A tanítóképző főiskolák nappali tagozatán a képzési idő 3 év.
- /5/ A főiskolává átszervezett tanítóképző intézetek hallgatói tanulmányaikat változatlan tanulmányi renddel a főiskolán folytatják és fejezik be.

A törvényerejű rendelet hangsúlyozza, hogy a tanítóképző intézetek főiskolává szervezése a képzési cél változatlanul megvalósulásával történik. Az egyre növekvő tudományos eredmények

arra készítetik a szakembereket, hogy a 6-10 éves korú gyermekek neveléséhez mind jobban értő, az újabb feladatokra rugalmasabban felkészített tanítókat bocsássonak ki. A művelődéspolitikai haladó gondolkodóinak álma, küzdelmük célja, 1975. szeptember elsején valóra vált. Megkezdődött hazánkban a főiskolai szintű tanítóképzés.

"Az általános iskolai tanítóképzésnek ez a rendszere a nevelőképzés minden értékes és haladó hagyományainak felhasználásával és továbbfejlesztésével jól szolgálja korunk igényeit, ifjúságunk szocialista nevelésének és oktatásának szükségleteit." /170/

Az általános iskolai tanítóképzésnek ez a rendszere a nevelőképzés minden értékes és haladó hagyományai felhasználásával kell a továbbfejlesztést szolgálni, a szocialista főiskolai tanítóképzést. Ezt igényli a társadalom, az állam, az oktatás és nevelés egyaránt.

A főiskolai átszervezés végül is előrelépést jelentett az oktatásban és képzésben, tartalmában és módszerében egyaránt. A nagy értékű tudományos eredmények, a túl gyorsan fejlődő tudományos-technikai fejlődés szükségessé tette, hogy a tanítóképzésben olyan új feladatok megoldását kell szolgálni, ami csak ebben a képzési körben valósulhat meg.

"Az új képzési rendszer szerint végzett fiatal tanítók első generációja új személyiségjegyekkel gazdagodott, s ebben a szakkollégiumi rendszernek kitüntetett szerepe van.

A szakkollégium bevezetésével a tanítóképzés hagyományos kereteit sikerült szétfeszíteni és az új tartalmi struktúra nagyobb feladatot és kedvezőbb feltételeket teremtett a rangosabb főiskolai nevelő és oktató munka kifejlődéséhez, a leendő tanítók felelősségteljes szép munkájának teljesebbértékű kibontakozásában." /171/

A tanítóképzés főiskolai szintű bevezetése olyan oktatáspolitikai határozat, amely szorosan összefügg az általános iskolai első tagozatban tanító nevelők szintnevelésével, de ugyanakkor összefügg az ált. iskola továbbfejlesztésével is. Így a fontos oktatáspolitikai párthatározat alapján változás következik be a tananyag struktúrájában.

A szakkollégiumok feladata és szerepe a tanítóképzésben, az 1976-ban megjelent első főiskolai tanterv megfelelő utasításei tartalmazzák.

"A szakkollégiumi képzés egyik jelentőségét ma abban látjuk, hogy megteremtődnek az általános iskola első osztályaiban is - meghatározott tárgyak keretében - a szakrendszertől oktatás bevezetésének személyi feltételei." /172/

A tanterv a főiskolákra vonatkozóan kötelezően választható szakkollégiumokat ír elő. A tanítóképző főiskolák hallgatói alapkollégiumok és szaktárgyi kollégiumok között választhatnak.

Alapkollégiumok: 1/ pedagógia
2/ népművelés
3/ könyvtár

Szektárgyi kollégiumok: 1/ testnevelés

2/ ének

3/ orosz nyelv

4/ rajz

5/ technika /műszaki/

A választott szakkollégiumokat úgy oldották meg a főiskolán, hogy párosítást alkalmaztak.

Pedagógia - testnevelés

könyvtár - testnevelés

népművelés - testnevelés

pedagógia - technika

népművelés - technika

pedagógia - orosz nyelv

könyvtár - ének

pedagógia - rajz

Minden évfolyamon 8 állami csoport működik. Ez a szakkpárosítás azért alakult így, mert így egy-egy állami csoport egy alapkollégium és azonos szektárgyi kollégium tagjai. Így a csoportok áttekintése reálisabb. A levelező hallgatók számára csak egy szakkollégium választása kötelező. Ez így ebben a vonatkozásban érthető, a levelező hallgatók - itt nálunk - nehezebben tudnak megbirkózni a képzésben a tárgyak rendszerében.

Az alapkollégiumok közül a pedagógiai alapkollégium nyújtja a legtöbb ismeretet a hallgatóknak. Az iskolán kívüli nevelésben való hatékonyabb részvétel érdekében ismereteket szereznek például a gyermek- és ifjúságvédelemben, a pszichológia időszerű kérdéseiben, a pedagógiai kutatás-

metodikában.

A pedagógiai szakkollégium tanítási anyagát is az általános iskolai nevelési és oktatási tervek figyelembevételével készítették. A nevelési és oktatási terv kimondja: olyan szocialista nevelőkre van szükség, amelynek feladata az egész személyiség - az értelem, érzelem, a fizikum, a jellem - harmonikus és differenciált fejlesztése. Az iskola mindjobban átfogja a fiatalok szabadidő tevékenységét, iskolán kívüli elfoglaltságát, ezért annak megszervezése, irányítása is a nevelő feladata. Ilyen követelményeket csak egy pedagógiailag jól és sokrétűen felkészített tanító tud teljesíteni.

Ezért vált szükségessé a fent említett nevelési szinterek beállítása, alkalmazása. A sokrétű tanító személyiség kialakítását nagyban elősegítette a Gyermek és Ifjúságvédelem s ebben kialakított gyakorlati tevékenységet. Pl. E téren kialakított formák a gyámügy, az állami átmeneti gyermekotthon, a rendőrség szerepe a gyermekvédelemben és nyomozásban. Továbbá a gyermekbírói tárgyalások megtekintése és elemzése a hátrányos és veszélyeztetett gyermekek környezetvédelme. E formák beállítása főiskolánkon igen nagy jelentőségű és pedagógiailag nagyon értékes forma.

Kissé szintetizáló jellegű tárgy így ebben a formában, s nagyban előkészíti a VI. félév pedagógiai-pszichológiai szintetizáló szeminárium anyagát.

A másik két alapkollégium a könyvtár és népművelés. 1976 októberében megjelent közművelődési törvénnyel áll kapcsolatban. A cél: általánosan és szakmailag művelt, folyamatosan művelődő szocialista világnézetű, közösségi gondolkodású emberekre van szükség. A szocialista társadalom minden tagjától magas tudati fejlettséget igényel, ezért a közművelődési törvény előírja az értelmiség számára, hogy a megszerzett tudását megossza a munkásosztály és parasztsággal. Az ez igény felkeltése, kialakítása már az általános iskola első osztályaiban megkezdődik. Itt használható a könyvtár és népművelési szakon végzett tanítók tudása, képzettsége.

A közművelődési tanszék munkája ezt a célt szolgálja. Tantervi rendszer olyan magasszintű képzést nyújt a hallgatóknak, amely alapján megfelelő módon végezhetik munkájukat. E téren igen értékes terület a könyvtárhasználat, amely a hallgatók kutatási tevékenységét is elősegíti. A könyvtárhasználati ismeretanyag összefonódik az iskola-történeti kutatómódszertannal. Az iskolatörténeti kutatás a TDK-n belül valósul meg, remélvén azt, hogy a jövő tanévekben önálló szakkört indít a főiskola. Különös tekintettel a régi iskolák anyagának összegyűjtésére, kidolgozására. Ezt segitendő a hallgatók részt vesznek könyvtárhasználati és levéltárhasználati oktatásban, majd munkában.

Ez nem tantervileg előírt oktatási forma, de a kutató tevékenység egészéhez hozzátartozik.

A tanítóképző főiskolán készségtárgyakból is indítottak szakkollégiumot. Természetes, hogy a hallgatók a választott szak alapján alkalmassági vizagát tesznek, a megfelelő tudás után van lehetőség a további munkához. Már első osztálytól kezdődően egy-egy készségtárgyból szakrendszerű alapos tudást kapnak különösen a testnevelési szakkollégium népes - rajz, énekből a szelekció után kevesen indulnak.

Az új általános iskolai tantervben a készségtárgyak igen nagy szerepet kaptak. Az új műveltségesszmény magába foglalja, hogy e területeket állandóan fejleszteni kell.

"Az új képzési rendszer szerint végzett fiatal tanítók első generációja új személyiségjegyekkel gazdagodott, s ebben a szakkollégiumi rendszernek kitüntetett szerepe van. A szakkollégium bevezetésével a tanítóképzés hagyományos kereteit sikerült szétfeszíteni és az új tartalmi struktúra nagyobb távlatot és kedvezőbb feltételeket teremtett a rangosabb főiskolai nevelő és oktató munka kifejlődéséhez, s leendő tanítók felelősségteljes szép munkájának teljesebb értékű kibontakoztatásához." /173/

Ezen rendszert elősegítendő - létrejöttek a főiskolai tanszékek:

Neveléstudományi Tanszék	14 fő
Nyelvi és Irodalmi "	13 "
Természettudományi "	9 "
Testnevelési "	7 "
Művészeti-Nevelési "	8 "
Marxizmus-Leninizmus "	7 "
Közművelődési "	6 "

A főiskolává szervezés társadalmi szükségessége és az általános iskolai pedagógusképzés új tenterve

A gyors ütemben fejlődő szocialista gazdaság az iskolát sem engedte megrekedni a fejlődés egy bizonyos fokban. Ezért megnőtt a követelmény az oktatásüggyel kapcsolatban. Ahhoz, hogy a szocializmus építése magasabb fokon folyjék, művelt marxista világnézetű, szocialista erkölcsű szakemberekre van szükség. Olyanokra, akik egyre sokoldalúbb közösségi emberek. A megnövekedett igények kielégítése céljából újabb intézkedések születtek, az általános iskola és annak első tagozatára. A 6-10 éves korú gyermekek neveléséhez, oktatásához olyan tanítókra van szükség, akik jobban, mélyebben ismerik a korosztály nevelési, oktatási problémáit mint elődeik. Ez csak akkor valósulhat meg, ha a tanítóképzés színvonalát emelik. Így született meg a döntés, hogy a tanítóképző intézeteket főiskolává kell átszervezni, mert a magasabbszintű szakemberképzéssel lehet megoldani az oktatás minőségi színvonalának emelését.

"A szocializmusban a társadalmi fejlődés és az egyéni boldogulás közös töről fakad, s mindkettőnek élte-tője a folyton gyarapodó és megújuló teljesítményképes tudás. Ezért fontos a tanulás, ismereteinek állandó frissítése, gyarapítása. E folyamatban döntő szerepük van az iskoláknak, mert ott kell az alapokat lerakni, ott kell a folyamatos művelődés igényét egy életre szólóan felébrésztetni." /174/

Ez a felismerés tükröződik a képzés új tantervében, mely 1976-ban jelent meg.

Célkitűzése:

"Kommunista világnézetű és erkölcsű, hivatásukat értő és szerető általános iskolai tanítók, szaktanárok és óvónők képzése, akik eredményesen alkalmazható szaktudományi és pedagógiai műveltség birtokában vannak, és az állandóan növekvő ismeretek önálló megszerzésének képességével rendelkeznek." /175/

Az 1976-ban megjelent tanterv tartalmazza a tanítóképző főiskola képzési programját. Ez a tanterv is keretjellegű. A leírások tartalmazzák az elsajátítandó ismeretek és gyakorlatok részletes anyagát. Az államvizsga részét képező zárótanítások száma az újonnan bevezetett szakkollégiumi rendszer miatt egyről 2-re emelkedett. Egy közismereti tárgy és egy választott szakkollégiumnak megfelelő készségtárgy tanításából áll a vizsgatanítás.

	tanár	docens	adjunktus	tanársegéd	összesen
tanár					
Neveléstudomány	-	3	9	2	14
Nyelvi-Irodalmi	2	3	5	3	13
Kezeli-műs-Lenini-műs	1	1	4	2	8
Természettudomány	1	-	7	1	9
Közmivelődési	-	-	2	4	6
Testnevelési	-	1	4	2	7
Művészeti-nevelési	-	1	3	4	8

Összesítés:

főiskolai tanár	-	4	16
főiskolai docens	-	9	16
főiskolai adjunktus	-	34	16
főisk. tanársegéd	-	18	16

Összesen 65 16

A grafikonok állása szerint a nappali hallgatók aránya igen nagy ingadozást mutat. Az összlétszám emelkedését társadalmi igények tették szükségsszerűvé, mint a nappali, mind a levelező tagozaton.

Az 1966/67-es tanévben mutatkozó tanítóhiány pótlására nagyobb létszámot vettek fel, s a következő évben beindítják a levelező képzést is.

A pálya elnőiesedése nagyon jól érzékelhető, hiszen az 1445 fő végzett nappali tagozaton a férfiak 10,52 %-ban, a lányok 89,48 %-ban képviseltették magukat, míg a levelező tagozaton 6,89 %-ban férfi és 93,10 %-ban végeztek a leány hallgatók.

A férfi hallgatók %-os kissebbedése már a középfokon is látható az 56 %-os érték után - s aztán kisebb-nagyobb emelkedés látható és tapasztalható. Megállapításom, hogy a jelenlegi főiskolai szintű képzés során kis "fiú" emelkedés tapasztalható, s várható is. A főiskola már nagyobb rangot jelent a képzésben. Az 1979/80-as évben beiratkozottak száma a nappali tagozaton így alakul:

I. évfolyam	200 fő ebből	173 fő leány
		27 " fiú
II. évfolyam	183 fő ebből	157 fő leány
		26 " fiú
III. évfolyam	162 fő ebből	144 fő leány
		18 fő fiú

**Megyék szerinti megoszlás a levelező tagozaton
1962 - 1979. között**

Év	Somogy	Tolna	Baranya	Zala	Egyéb	Összes
1962	-	-	-	-	-	-
1963	8	1	1	1	2	13
1964	3	1	-	-	4	8
1965	13	6	2	1	4	26
1966	-	-	-	-	-	-
1967	-	-	-	-	-	-
1968	-	-	-	-	-	-
1969	-	-	-	-	-	-
1970	-	-	-	-	-	-
1971	4	7	5	3	11	30
1972	13	13	11	8	10	55
1973	12	11	9	2	16	50
1974	10	11	7	1	7	36
1975	11	13	15	2	5	46
1976	21	13	12	6	9	61
1977	28	17	26	8	16	95
1978	29	24	9	8	8	78
1979	55	36	57	18	18	184
Össz.	207	153	154	58	110	682 fő

Együttesen végeztek nappali és levelező tagozaton 2127 fő.

Megyék szerinti megoszlás a nappali tagezeten

1962 - 1979. között

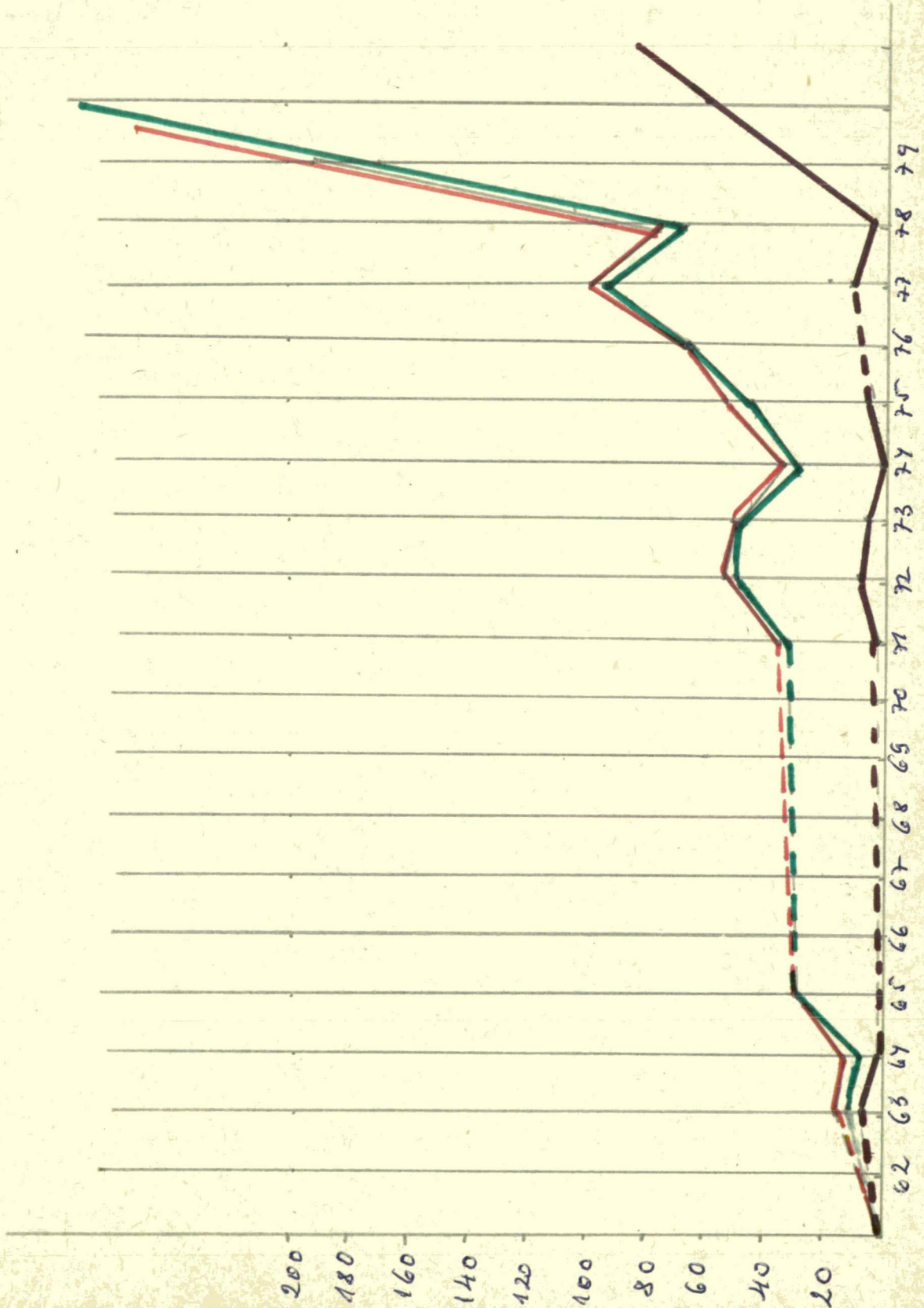
Év	Somogy	Tolna	Baranya	Zala	Egyéb	Összesen
1962	16	14	8	2	13	53
1963	22	19	4	-	16	61
1964	18	18	6	3	13	58
1965	28	14	4	1	12	59
1966	38	34	13	9	6	100
1967	33	18	9	4	4	68
1968	20	20	6	-	3	49
1969	40	24	8	2	4	78
1970	30	17	5	2	4	58
1971	35	17	9	5	1	67
1972	26	26	2	2	4	60
1973	28	22	18	2	6	76
1974	28	26	20	3	11	88
1975	44	27	23	7	15	116
1976	39	21	14	5	9	88
1977	33	35	25	5	6	104
1978	44	37	29	13	9	132
1979	50	37	25	13	5	130
Össz.	572	426	228	78	141	1445 fő

Létszám-alakulás a Kaposvári Tanítóképző Intézetben
1959/60 - 1978/79. között

/Levelező tagozat/

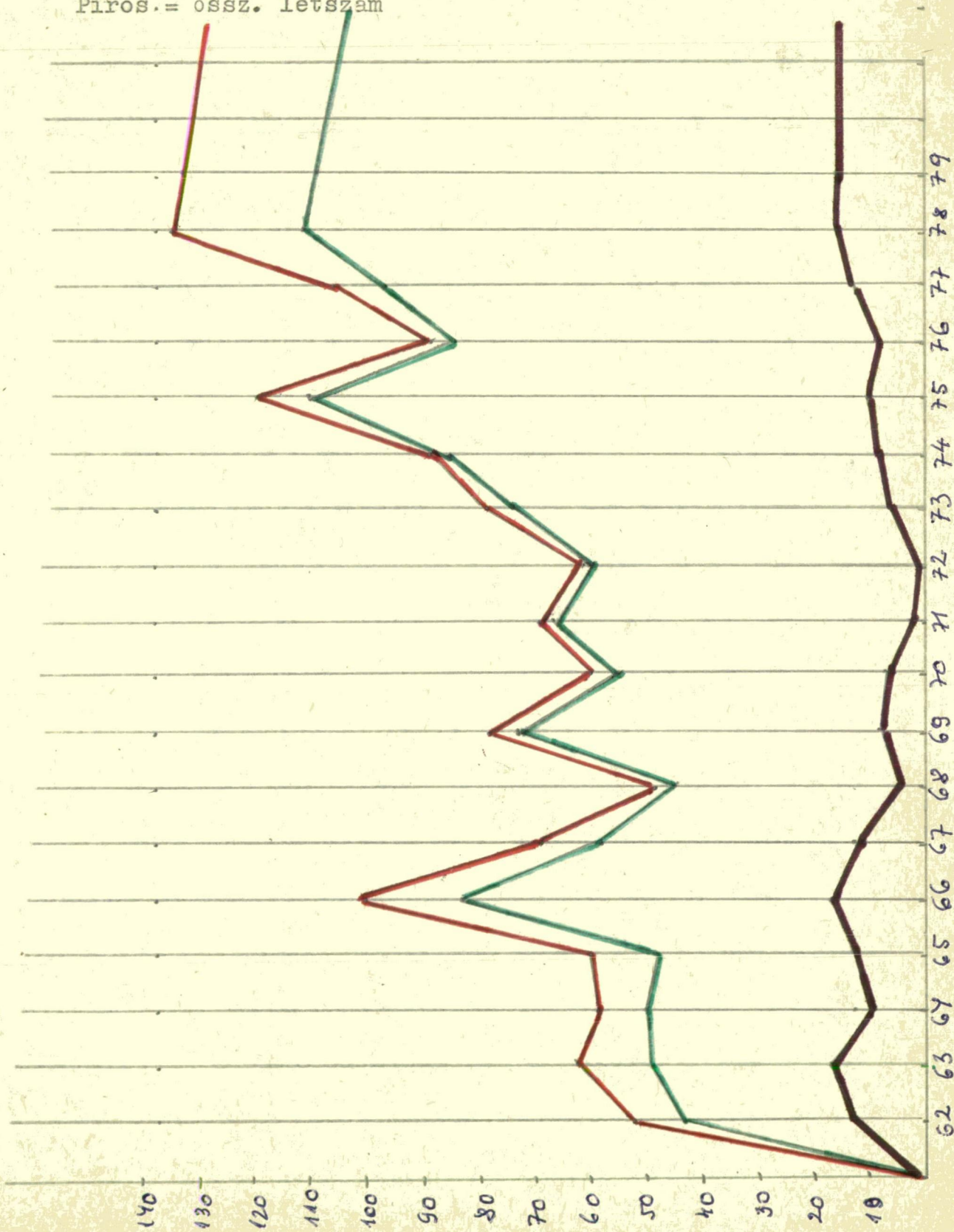
Fekete = fiú
Zöld = leány
Piros = Össz. létszám

Létszám-alakulás a Kaposvári Tanítóképző Intézetben
1959/60 - 1978/79. között

/Nappali tagozat/

Fekete = férfi
Zöld = nő
Piros. = össz. létszám

A KISZ szervezet tevékenysége

A Kaposvári Tanítóképző Főiskola KISZ szervezetének vezetője függetlenített állásban látja el ezt a feladatot. 1974-es éveket megelőző időkben III.éves tanítóképzős hallgató látta el ezt a feladatot. A mai formában a KISZ tevékenységét alaposabban, mélyebben tudja ellátni a függetlenített KISZ-titkár, s így az ifjúság jobban belemélyed ebben a számára igen fontos politikai tevékenységbe. Miután a KISZ titkárok tevékenysége mélyebb, elmélyültebb, jobban beleépülnek a KISZ általános tevékenységébe, így érthető, hogy 1977/78, 1978/79. oktatási évben a főiskola KISZ szervezete kitüntetésben részesült.

Jelenleg 510 fő a KISZ tagok száma. Ami annyit jelent, hogy az összlétszám 93,58 %-a KISZ-tag.

A KISZ vezetőség tagjainak létszáma 13 fő. Évek óta állandó társadalmi tevékenységet lát el a Vése-i és a Tompa-i állami gazdaságokban. Ez annyit jelent, hogy évfolyamonként szeptember hónapban egy hetet tartózkodnak az előbb említett két helységben. Munkájukat mindkét helyen jutalmazták, s mint igen alapos munkát értékelik is. Bizonyítja, hogy 6 év óta állandó helyként tartják számon.

A KISZ az Akcióprogram alapján készíti munkatervét, s helyi körülményekre lebontva, és ez alapján készíti egy-egy csoport saját munkatervét, néhol személyekre lebontva. Az évfolyam KISZ vezetők kapcsolatban vannak a csoportvezetőkkel, a csoportvezető oktatókkal is, s ez alapján dolgoznak egy-egy adott területen. Így egyik csoport

megrendezte a hagyományos diáknapot, elkészítve programtervezetét, amelyet a 13 tagból álló bizottság hagyott jóvá. Évenként igen nagyszabású rendezvénye a Luca-napi humoros műsorterve, ahol évfolyamok a tanszékekkel vetik össze erejüket. Itt tehát egy közös programtevékenységre kerül sor. Hasonló nagyobb ünnep a KISZ rendezésében a Gólyaverseny, minden év októberében kerül megrendezésre. Nagy közteltekintéssel jár el a vezetőség az évenként megrendezésre kerülő tanulmányi verseny ügyében. 1975-ben mindössze 12 hallgató jelentkezett a tanulmányi versenyre, ma viszont szinte mintegy 80 %-os a hallgatók versenyre jelentkezése. A tanulmányi versenyek az oktatási év folyamán kerülnek megrendezésre, a hallgatók érdeklődési körének megfelelő területen tudnak szerepelni. Pl. az 1978/79-es oktatási évben a neveléstörténet tárgyból a tárgyat tanulók 74 %-a jelentkezett a tanulmányi versenyre. A tanulmányi versenyen jó eredményt elért hallgatókat jutalmazza a KISZ, de az oktatók is, mert ezen eredményt beszámítják az év végén adott osztályzatba. Ez is inspiráló jellegű tevékenység a hallgatók számára.

1976 szeptembere óta a KISZ megszervezte a pótmama szolgálatot a női hallgatók számára. A város területén nagy számban veszik igénybe fiatal szülők ezt a szolgálatot. Pl. Az elmúlt oktatási évben 89 alkalommal végeztek a főiskolás leányok pótmama szolgálatot.

Pedagógiai szempontból, pontosabban a családi nevelés szempontjából e tevékenységnek óriási a nevelőértéke. A nagyobb és jobb hávatástudat kialakítása érdekében a

KISZ szervezete vezetősége megszervezte, hogy a csoportok a kaposvári ált. iskolák patronálásában is résztvesznek. Vagy egy iskola patronálása, vagy egy-egy osztály sőt egy-egy raj patronálását is vállalták. Ez a tevékenység szintén a hivatástudat elmélyítését szolgálja, azonkívül a nevelési főfeladatok kialakítását is szolgálják.

Gyakorló Iskola

Gyakorló iskolánk feladata, hogy a képzés feladatával azonos hangvételben biztosítsa a képzés feladatát, célját, és a legújabb metodikai eljárások segítségével készítse fel a hallgatókat a gyakorlati élettevékenységre. A gyakorló iskola új épülete 1979. szeptember 1-én került átadásra. Az épület felszereltsége nagyon modern, s a tárgyi feltételei olyanok, hogy biztosíthatják a képzés feladatát. Tehát a gyakorló iskola a főiskolával párhuzamosan a kitűzött célnek megfelelő feladatkört lát el. Részben alá és fölérendeltség, részben mellérendeltségi szinten.

Az új gyakorló iskola a főiskolától nyugati irányban épült kb. 2 km. távolságra. Ez nagy nehézséget jelent a hallgatóknak. Akár csoportos hospitálás, akár csoportos tanítás, vagy bemutató tanítás, a hallgatóknak nagy távolságot kell megtenni, hogy végül is megfelelő időben érkezhessenek a feladatok ellátására. 1982-re beütemezett terv szerint új gyakorló iskola épül, majd a jelenlegi főiskola udvarán,

közös udvarral a főiskolával. Addig mind a hallgatóknak, mind a szaktanároknak, tantárgypedagógusoknak nagy problémát kell megoldani. Órarendileg is nagy nehézség e tény, mert sajnos óráközi szünetekben nincs nagy lehetőség arra, hogy a gyakorló iskolát meg tudjuk közelíteni. Így órarendileg úgy oldották meg, hogy a csoportos munkatevékenység a bemutatók, napközis munkaformák előtt a hallgatóknak üres órájuk van, hogy elérkezessenek a gyakorló iskolába.

Kb. 1984-re oldódik meg e probléma.

A gyakorló iskola fontosabb adatai:

1 igazgató, 2 igazgatóhelyettes. Az első számú igazgatóhelyettes a felsőtagozaton van, a második igazgatóhelyettes az alsó tagozaton működik. A gyakorló iskola oktatóinak létszáma összesen 69 fő. Ebből első tagozatos osztálytanítói tevékenységet 19 nevelő lát el.

Délután napközis csoportok működnek az iskolában, összesen 8 csoportban.

Tanulói létszám:	alsó tagozatban	442 fő
	felső tagozatban	<u>345 fő</u>
	Összesen:	787 fő

A gyakorlóban jelenleg a következő kísérlet folyik:

Komplex anyanyelvi kísérlet az alsó tagozaton.

A kísérlet vezetője: Dr. Bellyei László főiskolai tanár, a gyakorló iskola részéről pedig Baltási Judit gyakorló iskolai tanító.

1. A kísérlet célja: a/ az anyanyelvi képzés intenzitásának növelése szó és írásbeli kifejezőképesség hatékonyságának fokozása.

b/ olvasás és íráskészség fejlesztése mielőbbi eszközvé válása

c/ a korszerű és egységes nyelvi szemlélet kialakítása

d/ az anyanyelvi és művészeti nevelés integrálása

e/ korszerű eljárásokkal a munkáltató iskola megvalósítása - a tanulói öntevékenység fokozása

- csoportmunka alkalmazása

- programok és feladatlapok használata.

2. A kísérlet időtartama: 1973. IX. 1. - 1980. IX. 1.

3. A kutatómunka eddigi története:

A gyakorlóban 1973. IX. 1. indult be a kísérlet. A gyakorló iskolai tanító igyekezett megvalósítani a kísérleti célból lebontott feladatokat. Nem hagyományos írást és olvasást tartott, hanem anyanyelvet igyekezett tanítani. Itt fontos a szóbeli kifejezőképesség megvalósítása. A II. és a III. évfolyamban a tanító a művészeti nevelést és az anyanyelvi nevelést igyekezett összekapcsolni. A III. évfolyamban igen nagy jelentőséget kapott az irodalmi képzőművészeti és zenei tárgy, azonos témájú művek elemzése, de méginkább érzelmi kölcsönhatásuk esztétikai élvezeti szerepük kiemelése. /A tanítónövendékek tanítási felkészülése is ebben a mederben halad./

Az O.M. a kutatócsoport vezetőjét felkérte egy tankönyvpályázatra. 1976-ban a kutatócsoport vezetője, a gyek. isk. tanító, valamint a könyvtár vezetőjével elkészítették a tankönyvpályázatot, és III. díjjal jutalmazták.

A kísérlet további feladata, kutatni az új tanterv továbbfejlesztésének lehetőségeit, és előkészíteni az iskola-

rendszer 1990-re tervezett strukturális átalakítását. E célnak megvalósításában a következő fontos feladatokat jelölték meg:

1. Az alsótagozatos anyanyelvi tantervi anyag szerkesztésének kialakításában az eddiginél nagyobb mértékben kell figyelembe venni a neveléstudományok eredményeit. Gondolok itt elsősorban az ú.n. "munkáltató iskola" kialakítására az anyanyelvi képzés szolgálatában. A Piaget-féle interiorizációs folyamatokra a Rubinstein-féle oktatáslélektani eredmények lebontására az anyanyelvi feladatrendszerben.

2. Az anyanyelvi komplexitásba foglaljuk az irodalmon kívül az egyéb művészeti ágakkal kidolgozandó közvetlenebb kapcsolatot: a képzőművészeti és zenei alkotások tematikai kapcsolását és feldolgozását, az irodalmi nyelvi anyaggal párhuzamosan. /Ezt "globális" kommunikációnak vagy komplex esztétikai nevelésnek nevezzük.

3. Az anyanyelvi nevelés eredményességének fokozása érdekében nemcsak kísérleti tanítások végzését és azok eredményeinek közzétételét tartja a célravezetőnek - a kísérletvezető -, hanem ugyanolyan mértékben korszerű módszerek, eszközrendszerek kidolgozását, amelyek az anyanyelvi nevelés eredményességét szolgáló publikációkban nyújthatnak közvetlen segítséget a pedagógusoknak.

Főbb eltérések az 1978-as tantervtől:

1. az értelem nevelésben nagyobb hangsúlyt tesznek a nevelők az alsótagozatos tanulók elemi szintű fogalmi rendszerére. Itt történik tehát a nyelv logikai funkciójának alapozása.

2. az esztétikai nevelésben az igényes nyelvhasználat alapozása céljából felhasználjuk az irodalmi élményen kívül egyéb művészeti ágak fokozott esztétikai élményét is.

3. a személyiségfejlesztésben nagyobb hangsúlyt kap az alkotóan és aktívan cselekvő tanulói személyiség munkáltatása és a mai társadalomra történő nevelés megvalósítása.

4. Az anyanyelvi képességek fejlesztése elveinek figyelembe vétele. Az anyanyelvi ismeretrendszer felhasználásával anyanyelvi műveletek végzésére kell a tanulókat megtanítani. Ezeket a műveleteket algoritmusok jellege szerint két alapvető csoportra osztjuk:

A/ Anyanyelvi készségek /beszédkészség

olvasási készség

íráskészség

helyesírási készség

B/ Magasabb fokú anyanyelvi jártasságok

- szóbeli kifejezőkészség - szóbeli fogalmazás -

- írásbeli kifejezőkészség - írásbeli fogalmazás

- szövegek nyelvtani elemzése

szövegelemzés /szerkezet, tartalmi stílusrités/

szövegfeldolgozó jártasság

nehézebb helyesírási feladatok megoldása

ismeretterjesztő művek olvasása, elemzése

szépirodalmi művek vers, próza olvasása és elemzése

az anyanyelvi képzés irodalmi anyagához tematikailag

kapcsolódó képzőművészeti és zenei alkotások

esztétikai élvezetében való elemi tájékozódás

A kutatás jelenlegi szakasza az 1980-as év végéig tart.

A kutatást továbbra is dr. Bellyei László főiskolai tanár vezeti - a kutatásban azonban a személyi feltételek igen megmértékben biztosítottak lettek, mert új tagokkal folyik a kísérlet. Részből irodalom szakos tanárok, a megyei tanács, a továbbképzési kabinet egyes tagjai stb.

A kísérlet helye: 1. Kaposvár, Főiskola gyakorló ált.

iskolája 2. oszt.

2. Dombóvár, Zrínyi Ilona ált. isk. 2. oszt.

3. Dombóvár, Zrínyi Ilona ált. isk. 4. oszt.

4. Sásd, ált. Isk. 4. oszt.

A kísérlet a Tantervben meghatározott anyanyelvi tantárgyi óraszámok keretein belül történt.

Tantárgyak:

Kísérleti óraterv

Osztály:	1.	2.	3.	4.
Anyanyelv	10	10	-	-
Olvasás	-	-	4	4
Nyelvtan helyesírás	-	-	4	4
Fogalmazás	-	-	3	3
Összesen:	10	10	11	11

Az 1. és 2. osztályban "Anyanyelv" néven egy tantárgyat tanítunk. Ennek tanítása kettő óra keretében történik. Az egyik óra általában olvasással kapcsolatos fő feladatokat tartalmazza. Ehhez kapcsolódik a második, mely általában nyelvtan helyesírás vagy fogalmazás-centrikus. Az írás/2. osztálytól/ egyáltalán nem szerepel külön tárgyként, mindig valamilyen feladathoz kapcsolódik.

A 3. és 4. osztályban olvasás, nyelvtan-helyesírás és fogalmazás elnevezésű tantárgyakat tanítanak. A fentiek a következőkkel indokolhatók.

a/ a nyelvtan-helyesírás és a fogalmazás előkészítése első osztályban igen fontos feladat. Átgondoltan és megfelelően csakis egységes anyanyelvi képzés keretében oldható meg.

b/ a tudományosság elvét szem előtt tartva meg kellett tartani a 3. és 4. osztályokban a jelenlegi elnevezésű tantárgyakat, hiszen ezzel alapozni lehet a tudományok elemi fogalmait,

c/ az írás tantárgy 3. és 4. osztályos óráit megfeleztük és emeltük vele a nyelvtan- helyesírás, valamint a fogalmazás tantárgyak óraszámait. Így az írástanítás feladatait is e tárgyak vették át.

Az egész kísérlet komplex jellegű, amely teljesebb és egységesebb anyanyelvi szemlélet megvalósítását biztosítja. Az eddigi mérések ezt bizonyítják, hogy a kísérlet helyes úton halad.

A főiskolai szintű tanítóképzés jelentősége

A felszabadulás után hazánkban óriási gazdasági, politikai változás történt, országunk elindult a szocialista fejlődés útján. A társadalom változásai háttérül szolgáltak az iskolarendszer fejlődésének. Ez magától vonta a tanítóképzés fejlesztésének szükségességét is. 1958-ban született meg a törvényerejű rendelet a felsőfokú tanítóképzésről. Ekkorra alakult ki az a társadalmi helyzet, hogy a középfokú tanítóképzést felsőfokúra emelték.

A felsőfokú tanítóképző intézetek létrehozásával kívánták elérni az általános iskola alsó tagozatában az oktatás-nevelés színvonalának emelését.

A szocialista társadalom minden területén bekövetkezett nagyarányú fejlődés ismételten megkövetelte az oktatás-nevelés minőségének emelését. Ezért 1974-ben született meg a rendelet, a tanítóképző intézetek főiskolává történő átszervezéséről. A képzés változatlan céllal folyt a magasabb szintű intézményekben. A tanítóképzés minőségében fejlettebb. E ténynek jelei az általános képzés tartalmi színvonalának emelésében, és a szakkollégiumi rendszer bevezetésében mutatkozik meg.

"A tanítóképző intézetek főiskolákká történő átszervezése nem érintette az alapcélkitűzéseket. Változatlan alapfeladat maradt a tanítók képzése. A korszerűsített dokumentumokban megfogalmazott feladatbontás, tartalom, és tananyagstruktúra azonban megújul. Minden eddiginél határozottabban mutat a fejlett szocialista társadalom új felkészültségű tanítójának megközelítése felé." /176/

Ez a forma előre mutat, a jövő igényeinek megfelelően képezi hallgatóit. Mint ismeretes

"... az alapvető szellemi készségek, valamint a kéz ügyes használatának fontossága, állandóan növekedni fog, legalább olyan fontos lesz a társadalom elemi fogalmainak, elveinek, módszereinek ismerete. Az általános műveltség-ből mindenkinek annyit kell felhelmozni, amennyi elég ahhoz, hogy az előre nem látható feladatokra is felkészülhessen, akár a munkában, akár ezen kívül jelentkezzen." /177/

Az általános műveltség alapjainak lerakása a kommunis-
ta személyiségtulajdonságok alapozása a cselád és az óvoda előkészítése után az általános iskolák első tagozatában kezdődik. Itt kell felkelteni a kulturális és a közéleti érdeklődés igényét a tanulóknak. Abból a megfontolásból, melyet az általános iskolai tanítás-tanulás folyamatának új tartalmi dokumentuma így bont le a tanító számára:

"Az általános iskola célja, hogy megalapozza a szocialista ember személyiségének az ismeret-világnézet-magatartás egységében történő kialakítását, a társadalmi műveltség alapvető javainak az életkor lehetőségeit figyelembe vevő feldolgozása útján, építve a fiatalok munkájára, közösségi tevékenységére, tapasztalataira." /178/

Távlati tervek a főiskolán

- a/ A főiskolai oktatói keret 68 fő lesz a következőkben. A még hiányzó állásokat év végére be fogják tölteni.
- b/ A hallgatói keret 200 fő lesz. Ezt a keretet a távoli évekre nem emelik.
- c/ A főiskola épülete bővül 250 fős előadóterem építése, valamint új könyvtár épület kialakítása vált szükségessé.
- d/ A diákotthoni kérelmek szükségessé teszik egy 250 fős diákotthon építését a bentlakás zavartalan biztosítása érdekében.
- e/ Új gyakorlóiskola építése - jelenleg nagyon távol van a főiskolától - a tanítóképző udvarán /250 fős/.
- f/ Átszerveződik a főiskolai képzés - megszűnik szeptembertől a pedagógiai szakkollégium működése.
- g/ Új tárgyként 1980 szeptemberében belép az állampolgári jogok és kötelességek c. tárgy.
- h/ A pedagógia szakkollégium tárgyait: Gyermek- és ifjúságvédelem, Napközi-otthoni nevelés; Bentlakásos intézmények nevelőmunkája; Korrekciós nevelés - a főiskola teljes egésze hallgatja, amely főleg a Neveléstudományi Tanszéken jelent majd bizonyos szaktárgyi csoportosítást.

A továbbiakban nem várható nagyobb lélekszámú átalakítás, új csoportosítás, hosszabb távon nyugodt körülmények között folyhat a fiatal tanítók képzése, személyiségük sokoldalú fejlesztése, a felkészítésük nevelői hivatásukra.

Felhasznált irodalom

1. Szakál János: A magyar tanítóképzés története. Bp. 1959. 11-13. l.
2. Conscriptio Scholarum Somogy m. Levélt 1789.
3. Szakál János: A magyar tanítóképzés története Bp. 1959. 121 old.
4. Conscriptio Scholarum - /Somogy m. Levéltár 1789./
5. Az 1777-i Ratió Educationis, Ford. bev. jegyz. ell. Frim Aladár Bp. 1913. kath. középisk. Tanáregyesület 66. l.
6. 1779-ben kiadott rendelkezés.
7. Szeghalmy Gyula: Dunántúli vármegyék Bp. 1939. 566 l.
8. Dr. Bajkó-Dr. Vaskó: Egyetemes és magyar neveléstörténet. Tankönyvkiadó Bp. 1973. 320 l.
9. Hoss József: A kaposvári plébánia története /Veszprém, 1948. 159. old./
10. Bódi Ferenc: A Csurgói Gimnázium másfélszázados története. Tk. 163. l. Kaposvár, 1943.
11. Bódi Ferenc: A Csurgói Gimnázium másfélszázados története. Tk. 167. l. Kaposvár, 1943.
12. Az óraterv és tananyag kézirat. Csokonai V. Mihály Gimnázium könyvtára Csurgó.
13. Köte Sándor: Közoktatás és pedagógia az abszolútizmus és a dualizmus korában 1849-1918. Tankönyvkiadó Bp. 1957.
14. Koltai István: A Csurgói m.kir. ált. tanítóképző-intézet története. Szeged, 1939. 7 oldal.
15. Eötvös József Válogatott ped. művei. Összeállította: Felkai László. Tankönyvkiadó Bp. 1957. 186-207. l.

16. Somogy megye múltjából. Kaposvár, 1972. Szerkeszti Kanyar József.
17. Vö. Helytartótanácsi iratok 4354/1964. sz. ü.i. SML.
18. Somogy megye múltjából. Kaposvár, 1972. Szerk. Kanyar József
19. A VKM. miniszter országgyűlés elé terjesztett jelentése Budán 1872.
20. Mátrai Gyula: A csurgói magyar királyi áll. tanítóképző intézet története és jelen állapota 1869/70-1894/95-ig. Csurgó, 1895, 1 old.
21. Somogyi Ujság 1869. május 4. száma
22. Koltai István: A Csurgói M.Kir. Áll. Tanítóképző Intézet története. Szeged, 1937. 7. old.
23. Koltai István i.m. 9. lap.
24. Vö. Mátrai Gyula i.m. 11. lap
25. Mátrai Gyula i.m. 7. lap
26. A Dunántúli evang. reformált egyházkerület Pápa város 1869. d. július 16. és 17. d. napja folytatólag tartott közgyűlésének jegyzőkönyve 1-2. l.
Református egyházközség irattár Somogyzob.
27. Vö. Mátray Gyula i.m. 7. old.
28. Fötvös József 1870. okt. 4. leirata SML.
29. Vö. Koltai István i.n. 10. l.
Mátrai Gyula i.m. 11. l.
30. Vö. VKM miniszter országgyűlés elé terjesztett jelentése Budán. 1872. 70-72. l.
31. VKM. jelentése 74, 78. l.
32. Koltai István i.m. 131. Jelentés a Csurgói m.k. állami tanítóképezde állapotáról 1874. /Csurgói gimnázium könyvtára/

33. Mátrai Gyula i.m. 18-19. l.
34. A Csurgói kir. állami tanítóképezdének 1874/75. évre megállapított költségvetése 1879. aug. 15-én. Tanítóképző Főiskola Könyvtára, Kaposvár
35. Mátrai Gyula i.m. 19. lap
36. Mátrai Gyula i.m. 24. lap
37. Mátrai Gyula i.m. 26. lap
38. Szakál János: A magyar tanítóképzés tört. Bp. 1934.
39. Martin Emil és Szuppen Vilmos: Magyarországi közoktatásügy... Törvények szabályrendeletek Bp. 1898. II. kötet 17 l.
Szabályrendelet a tanító és tanítónőképezdek igazgatásáról.
40. V.ö. Mátrai Gyula i.m. 103l.
41. V.ö. Házaszabályok. Kézirat a Csurgói Csokonai V. Mihály Gimnázium könyvtára
Mátrai Gyula i.m. 104. l.
42. V.ö. Magyar Tanítóképző Bp.1932.
Dr.Frank Antal: A tanítóképzés központja a tanítónővendék.
43. Szakál János i.m. 70. l.
44. Emlékkönyv a Csurgói Áll. Tanítóképződe 1879/80. évi növendékeinek munkálataiból. 14 l.
45. I.m. 14. l.
46. I.m. 15. l.
47. I.m. 14-16. l.
48. I.m. 49-52 l.
49. Koltai I: im. 21-22. l.
50. VKM 11755/1873. sz. rendelet OL Bp.
51. V.ö. Szakál János: A magyar tanítóképzés története Bp. 1938. 82 l.

52. V.ö. Szakál János i.m. 82 l.
53. V.ö. Gyakorlati oktatás a csurgói tanítóképzőben
/kézirat/ SML
54. V.ö. Szakál János i.m. 89 l.
55. A Csurgói m.kir. áll. el. népiskolai tanítók ért.
1913/14 okt. évről 31. l.
56. I.m. 34 old.
57. I.m. 46. l.
58. Koltai im. 103. l.
59. Koltai i.m. 103. l.
60. Kanyer József: Harminc nemzedék vallomása Somogyról
350 l. Történelmi olvasókönyv, Kaposvár 1967.
61. Magyar Tanítóképző, Budapest, 1919. 70. l.
62. Csurgói Főszolgabírói iratok 2409/1918. S.M.L.
63. Néptanítók Lapja - Zigány Zoltán Bp. 1919.
64. Néptanítók Lapja 1919. III.13. Budapest, 24. lap
65. Bereczky-Komlósi-Nagy: Neveléstörténet, Budapest, 1975.
266.l.
66. KMP - program
67. Jóboru Magda, Mészáros István, Tóth Gábor, Vég Ottó
Neveléstörténet, kézirat. Tankönyvkiadó Bp. 1978. 353-
354. lap
68. Dobossy Elek visszaemlékezései. Balatonfenyves, Kölcsey
u. 92. levél 1978.
69. Halwax Margit visszaemlékezései Csurgó, 1976.
70. Osztály-anyakönyv a csurgói állami elemi népiskolai
tanítóképző intézet I. osztálya számára. Kezdődött 1918.
szeptember. Felvételi napló száma: 151. 39 sorszám -
Halwax Margit - magántanuló S.M.L.

71. Osztály anyakönyv II.oszt. számára 1918. évi 6. sorszám
Euró, 7. Hollosi, 8. Szabó, 9. Haid, 10. Nagy István
IV. osztály 3. Malek, 4. Sáfrán S.M;L.
72. Musits Jenő: Egy kommunista agitátor eleste. Csurgó
Pártbizottság 5-6. lap
73. Somogyi Munkás Kaposvár, 1919. aug. 1. 2. lap
Tanítói átképző tanfolyam - Balatonberényben
74. Dobossy Elek levele, visszaemlékezései
Balatonfenyves, Kölcsey F. u. 92.
75. Somogy megyei Műv. Osztály 186/13/1919. határozata S.M.L.
76. A csurgói m.kir. áll. tanítóképző értesítője az 1925/26
és az azt megelőző 7 tanévről 28. lap
77. Koltai I. i.m. 134. lap
78. Uj Somogy - Kaposvár 1919. szept. 2-án 4. lap
79. Somogy vármegye Kaposvár 1919. okt. 2.-án 325 lap
Az összes iskolaszékeknek - Gönczy Ferenc
80. Koltai István i.m. 981.
81. "Csurgó" 1921. okt. 16-án
82. Belsősomogy 1923. nov. 11. 31.
83. Értesítő 1926/27 40 oldal
84. Csurgói m.kir. áll. elemi népiskolai tanítóképző inté-
zet értesítője az 1926-27. évről. 10. lap
Szerk.: Brunovszky R. Baja
85. Beszélgetés Dobossy Elekkel, 1979. jul. 14.
Balatonfenyves
86. Belsősomogy 1933. május 7. 4. oldal
87. Dobossy levele 1979. Balatonfenyves
88. Csurgói értesítő 1906/07 tanévről
89. Csurgói értesítő 1913/14. tanévről

90. Csurgói értesítő 1918/19. tanévről
91. Csurgói értesítő 1926/27. tanévről
92. Csurgói értesítő 1932/33. tanévről
93. Pest, 1870. 137 l.
94. Bárány I. Tanítók könyve. Pest 1871. 1. l.
95. Dr. Bajkó - Dr. Vaskó: Egyetemes és magyar nevelés-
történet Bp, 1973. 222 l. /Apáczai Válogatott pedagó-
giai művei I.m. 97 l. /
96. Bárány Ignác: Tanítók könyve. Pest 1971. 94 l.
97. Bárány Ignác: im. 49. l.
98. Bárány Ignác: im. 44. l.
99. Komlósi Sándor: Neveléstörténet Bp. 1977. 81 lap
100. Bárány I.: Tanítók könyve i.m. 94. lap
101. Uo. 104. lap
102. Uo. 110. lap
103. Uo. 116. lap
104. Uo. 117. lap
105. Uo. 122. lap
106. Uo. 144-146. lap
107. Uo. 203. l.
108. A magyarországi tanítók II. egy. gyűlése 134 lap
109. Bp. 1874. aug. 9-13. Bp. 1874. OPKM
109. Mohar József: Új Rendtartás és képesítő vizsgálati
szabályzat. Magyar Tanítóképző 1901. 152 l. Bp.
110. Uo. 161. l.
111. Uo. Magyar Tanítóképző 1902. Bp. 329. l.
112. Mohar József: Az ifjusági olvasmányok és könyvtárak.
Magyar Tanítóképző 1903. 10. sz. 249. l. Bp.

113. Mohar József: Az igazgatói értekezletekről.
Magyar Tanítóképző 1909. 101. Bp.
114. Mohar József: Törvénytervezet a tanító és tanítónő-
képzés országos és egységes rendezéséről . Bp.
1916 OPKM
115. Koltai István: A csurgói m.kir. áll. tanítóképző
intézet története. Szeged, 1839. 81 l.
116. Népiskolai Szemle Csurgó 1881. Szerkesztő és kiadó
Adorján Miklós. Nevelési-Oktatásügyi Közlönyv. Csokonai V. Mihály Gimnázium Könyvtára.
117. Uo.
118. Népiskolai Szemle Csurgó 1881. Csokonai V. Mihály
Gimn. Könyvtára.
119. Uo. Nevelés-oktatásügyi rovat. Csokonai V. Mihály
Gimnázium könyvtára.
120. Vö. i.m.
121. Vö. i.m.
122. Szekál János: A magyar tanítóképzés története. Bp. 1934.
82. lap
123. 1884. I. 10. Népiskolai Szemle megjelent szám.
124. Népiskolai Szemle 1881.szept. 10-én megjelent száma
Csurgó, Csokonai V. Mihály Gimn. könyvtára.
125. Mátrai Gyula: A csurgói magyar királyi állami tanító-
képző intézet története és jelen állapota 1869/70.
1894/95-ig. Csurgó 1895. 29. l.
126. Pethes János: Gyermekpszichológia a szülők, tanítók
és tanító-növendékek számára. Bp. 1901. Előszó.
127. Pszichológiai alapfogalmak kisenciklopédiája.
Tankönyvkiadó Bp. 1978. Szerkesztette Bartha Lajos
64 lap

128. Pethes János: Vezérkönyv a számtantanításhoz tanítók és tanítónövendékek számára. Nagykanizsa, 1901. 190 lap
129. V.ö. Pethes J. i.m. 230.l.
130. V.ö. Pethes János i.m. 241-242. l.
131. Vaszkó Mihály: Neveléstörténet-Kézirat 1954. 58-59. l. Bp.
132. Iskolai Szemle. Felelős szerkesztő Adorján Miklós. Csurgó 1886. Csokonai V. Mihály Gimn. Könyvtára.
133. Iskolai Szemle 1896. 20 sz. /dec. 25./
134. Iskolai Szemle 1886. 1. sz. 28-29. lap
135. V.ö. Iskolai Szemle 1887. 1. sz. 22. l. Magyarországi néptanítók egyesületeihez!
136. Komlói Sándor: Neveléstörténet Bp. 1977. 183.lap
137. Komlói Sándor: Neveléstörténet Bp. 1977. 184. lap
138. Kelemen Elemér: A csurgói "parasztdelegzők tanítóképzője" Ped. Szemle 1970. 10. évf. 1105 old.
139. Kelemen Elemér: no. 1106. old.
140. A VKM 1250-I-6/1950. IV. sz. rendelete.
141. A Somogy megyei Tanács Okt. és Népműv. Oszt. 1250-110-2/1950. sz. felhívása.
142. Merő László: A kaposvári középfokú Tanítóképző Intézet 1950-1960. Ped. Szemle, 1970. 12. sz. 1106. old.
143. Merő László: A kaposvári középfokú Tanítóképző Intézet története. Ped. Szemle, 1970. 12. sz. 1108. old.
144. Ravasz János: Szöveggyűjtemény a magyar nevelés történetéből. II. köt. Bp. 1957. 380-38. old.
145. Kaposvári Tanítóképző Intézet - Irattári jegyzőkönyvei és naplói 1950/51.
146. 1957. aug. 27. értekezlet jegyzőkönyvéből.
147. Jankovics Istvánné jegyzőkönyvéből 1953. január 15.

148. Merő László: A kaposvári középfokú Tanítóképző Intézet 1950-1960. Ped. Szemle, 1970. 12. sz. 1109. old.
149. A művelődésügyi miniszter 1959. jelentéséből.
150. A Kaposvári Tanítóképző Intézet jegyzőkönyvéből. 1959. VI. 30.
151. Szeléndi Gábor: A felsőfokú tanítóképzés első évtizede 1959-60. Ped. Szemle, 1970. 12. sz.
152. Kornis Gyula: A magyar művelődés eszményei II. köt. 41. l.
153. Tavasi Lajos: Tanoda és egyház 1848. Nevelési emléklapok, Pest
154. Ravasz János: Szöveggyűjtemény a magyar nevelés történetéből. Bp. 1957.
155. Néptanítók Lapja 1919. 2. sz.
156. Markó Endre: Kétszázéves a győri tanítóképzés. Ped. Szemle 1978. 12. sz. 1111. old.
157. Kivonat a Somogy megyei Tanács 1957. III. 26-i üléséről.
158. Másolat a Városi Tanács VB. üléséről 1957. VI. 12.
159. Jegyzőkönyv a megyei Tanács 1958. július 5.-i üléséről.
160. Tenterő és program a felsőfokú tanítóképző intézetek számára. 1959. Műv. Min.
161. Miklósvári Sándor: Az ált. iskolai pedagógusképzés helyzete és fejlesztésének fő feladatai. Felsőokt. Szemle, 1968/10.
162. Kődöböcz József: A tanítóképzés korszerűsítésének problémái. Felsőokt. Szemle, 1964/7. sz.

163. Szeléndi Gábor: A felsőfokú tanítóképzés
164. Sárdi Lajos: Fiatál tanítók élete és munkája. Somogyi Szemle, 1965. év 1. sz.
165. N. Sándor László: Állástalanok. Köznevelés 1964. 14-15. szám 535. l.
166. Miklósvári Sándor: Köznevelés 1966/3. sz. 58. l.
167. Miklósvári Sándor: Az általános iskolai pedagógusképzés helyzete és fejlesztésének feladatai. Felsőokt. Szemle 1968/10. sz.
168. Markó E. 200 éves a győri képző. Ped. Szemle, 1978/12. sz.
169. MSZMP 1972. VI. 15. oktatáspolitikai határozat alapján.
170. Markó E. Ped. Szemle 1978/2.
171. Miklósvári Sándor nyilatkozata a Köznevelés 1966/13. sz.
172. Markó Endre: Szakkollégiumok a főiskolai tanítóképzés rendszerében. Felsőokt. Szemle 1978/7-8.
173. U.o. 1978/12. sz.
174. U.o. 1978/7-8.
175. Pártélet 1976/9. 34. old.
176. OPKM Budapest, 1976.
177. Markó Endre: Szakkollégiumok a főiskolai tanítóképzés rendszerében. Felsőokt. Szemle 1978/7-8. sz.
178. Torsten Husen: Iskola az ezredfordulón. Pedagógia időszerű kérdései külföldön TK. Bp. 1972.

I r o d á l o m

1. Adorján Miklós: Szülőföldisme Nagy-Kanizsa 1891
2. A magyar Tanácsköztársaság művelődéspolitikája. Válogatott rendeletek, dokumentumok, cikkek. Gondolat Kiadó Bp. 1959.
3. dr. Bajkó Mátyás: Az iskolatörténeti kutatások módszertani kérdései - Magyar Ped. Társaság Bp. 1976.
4. dr. Bajkó - Vaskó: Egyetemes és magyar neveléstörténet. Tankönyvkiadó Bp. 1974.
5. Bárány Gyula: Földrajz tanítóképző intézetű növendékek és tanítók használatára. Bp. 1890.
6. Bárány Ignác Magyarország története elbeszélésekben. Pest 1870.
7. Bárány Ignác: Tanítók könyve. Pest 1871.
8. Csurgó és Belsősomogy c. folyóirat 1931-1934.
9. Kanyar József: Harmadik nemzedék vallomása Somogyról. Kaposvár 1967.
10. dr. Kelenen Elemér: A Somogy megyei tanítóképzés történetéből. Ped. Szemle 1970. 12.
11. Koltai István: A csurgói n. kir. áll. tanítóképző intézet története. Szeged 1959.

12. Kőte Sándor: Könyvtartás és pedagógia az abszolutizmus és a dualizmus korában. 1849-1918. Tankönyvkiadó, Bp. 1975.
13. Mátrai Gyula : A csurgói magyar királyi állami tanítóképző intézet története és jelen állapota. 1869/70. 1894/95-ig. Csurgó 1895.
14. Merő László: A középfokú tanítóképzés 10 éve. Ped. Szemle, 1972. 10. sz.
15. Mészáros István: Népoktatásunk 1553. 1777. között. Ped. közlemények Bp. 1972.
16. Neveléstörténeti olvasókönyv. Szerk. Komlósi Sándor. Tankönyvkiadó, Bp. 1978.
17. Pszichológiai alapfogalmak kis enciklopédiája. Tankönyvkiadó. Bp. 1978. Szerk. Batha Lajos
18. Szakál János: A magyar tanítóképzés történet. Bp. 1934.
19. Szeghalmy Gyula: Dunántúli vármegyék. Bp. 1939.
20. Dr. Szeléndi Gábor: A felsőfokú tanítóképzés első 10 éve. 1959-1969. Ped. Szemle 1972. 10.
21. Pethes János: Vemérekönyv a számtantanításhoz tanulók és tanítónövendékek számára. Nagykanizsa 1901.
22. Kálmán András: A csurgói tanítóképző története /Iskolai Szemle 1979./ Kv.